

Media mursi hiljaisuuden

Käytäntöteoreettinen tutkimus uutisprosesseista, jotka paljastivat
koulumaailmassa tapahtuneen seksuaalisen ahdistelun vuonna 2017

Sara Harju

Pro gradu -tutkielma

Mediatutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Syksy 2019

Turun yliopiston laatujaärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos/
Humanistinen tiedekunta

HARJU, SARA: Media mursi hiljaisuuden – Käytäntöteoreettinen tutkimus uutisprosesseista, jotka paljastivat koulumaailmassa tapahtuneen seksuaalisen ahdistelun vuonna 2017

Pro gradu -tutkielma, 76 s., 2 liites.

Mediatutkimus

Lokakuu 2019

Tutkielma käsittelee hiljaisuuden rikkoutumista koulumaailmassa tapahtuneen seksuaalisen ahdistelun ja hyväksikäytön ympärillä. Loppuvuonna 2017 suomalainen uutismedia paljasti, että sekä Kallion lukiossa Helsingissä että Luostarivuoren koulussa Turussa opettaja oli ahdistellut oppilaitaan. Kummassakin oppilaitoksessa ahdistelu oli jatkunut pitkään, ja siitä oli vaiettu vuosia. Tutkimus selvittää sekä hiljaisuuden rikkoutumisen syitä että keinoja.

Tutkimusaineisto koostuu toimittajien ja uutispäälliköiden haastatteluista. Yksi tutkimuksen keskeisimmistä käsitteistä on uutisprosessi. Lähestyn aineistoa rutiinien merkitykselle perustuvan käytäntöteorian kautta. Käytäntöteorian avulla saan journalististen käytäntöjen lisäksi tietoa esimerkiksi median vallasta, sillä rutiinit ja käytännöt asettavat ihmiset vallankäytön kannalta merkittäviin asemiin.

Sosiaalinen media on muuttanut julkisen keskustelun päiväjärjestyksen asettamisen tapoja. Luostarivuoren tapauksessa vinkki ahdisteluvyyhdestä tuli Turun Sanomien tietoon sosiaalisen median kautta, ja Kallion tapauksessa STT alkoi selvittää asiaa amerikkalaisen #metoo-kampanjan myötä. Tutkimus kertoo, miksi ja miten hiljaisuus seksuaalisen ahdistelun ympärillä rikkoutui. Tulokset piirtävät käsityksen suomalaisen median toiminnasta #metoo-kampanjan jälkeisenä aikana.

Tutkimukseni osoittaa, että medially oli keskeinen rooli hiljaisuuden muurin murtumisessa. Tutkimus kertoo konkreettisesti vaihe vaiheelta, miten toimitukset reagoivat vinkkeihin, mitkä asiat määrittivät jutuntekemistä ja millaista uhrien tai ahdistelusta syytetyn opettajan haastatteleminen oli. Lisäksi tutkimus tuo esiin toimittajien ja uutispäälliköiden ajatuksia juttujen julkaisun jälkeen. Haastatellut toimittajat kokevat tehneensä oikein ja käyttäneensä medialle kuuluvaa valtaa. Toimittajat näkevät ahdistelu-uutiset osana laajempaa ilmiötä, jossa seksuaalisesta ahdistelusta alettiin pitkään jatkuneen hiljaisuuden jälkeen uutisoida ja keskustella julkisesti. Tutkimus tarjoaa journalistisen näkökulman seksuaalista ahdistelua tai hiljaisuuden rikkoutumista koskevaan tutkimukseen.

Asiasanat: hiljaisuuden kulttuuri, uutisprosessi, mediatutkimus, journalismin tutkimus, käytäntöteoria, agenda setting, median valta, seksuaalinen ahdistelu, #metoo-kampanja

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA KONTEKSTI	2
1.2 UUTISPROSESSI TUTKIMUKSEN KOHTEENA	5
1.3 HAASTATELUT TUTKIMUSMENETELMÄNÄ.....	8
1.4 TUTKIMUKSEN RAKENNE	10
2. MEDIAN TOIMINTATAVAT: KENELLE ANNETAAN ÄÄNI?	11
2.1 HILJAISUUDEN JA VAIKENEMISEN KULTTUURI	11
2.2 MEDIAN VALTA JA PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASETTAMINEN	14
2.3 SOSIAALINEN MEDIA OSANA TOIMITTAJAN TYÖTÄ	19
3. JOURNALISTISET KÄYTÄNNÖT HILJAISUUDEN RIKKOMISEN KEINONA	22
3.1 LÄHTÖKOHTA JA JUTTUVINKKI	23
3.2 LUOTETTAVUUDEN TARKISTAMINEN	24
3.3 HAASTATELUTILANTEET	27
3.4 NIMIENJULKAISUPÄÄTÖKSET	31
3.5 KIRJOITTAMINEN JA SANAVALLINAT	33
3.6 TOIMITTAJAN AMMATTITAITO	35
3.7 YHTEISTYÖ	36
3.8 KIIRE JA JULKAISUPAINE.....	38
3.9 POIKKEUKSELLISUUS	39
4. MIKSI JUURI NYT? PALJASTUSUUTISTEN YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS	41
4.1 MEDIAN VALTA JA JUTTUIEN MERKITYS	41
4.1.1 <i>Toimittajan ja median valta.....</i>	42
4.1.2 <i>Jutun uutisarvo</i>	44
4.1.3 <i>Toimittajien tunteet juttuprosessin aikana ja sen jälkeen.....</i>	47
4.2 AJALLINEN KONTEKSTI.....	49
4.2.1 <i>Alkusysäys #metoo-kampanjasta</i>	49
4.2.2 <i>Aika oli otollinen puhumiselle</i>	52
5. TULOKSET JA POHDINTA	55
5.1 RUTIINEISTA KÄYTÄNTÖIHIN, KÄYTÄNNÖISTÄ VALLANKÄYTTÖÖN.....	55
5.2 JULKISUUS TUOMARINA	58
5.3 IHMISET PUHUIVAT, MEDIA OTTI VASTAAN.....	60
5.4 POHDINTA	62
5.4.1 <i>Eettiset kysymykset toimittajan työssä.....</i>	64
5.4.2 <i>Jatkotutkimuksen aiheita.....</i>	67
6. LÄHTEET.....	70
6.1 SÄHKÖINEN AINEISTO	74
6.2 LIITTEET	77
6.2.3 <i>Haastattelukysymykset.....</i>	77

1. Johdanto

Loppuvuodesta 2017 suomalainen uutismedia paljasti kaksi mittavaa ahdistelu- ja hyväksikäyttötapausta: sekä Kallion lukiossa Helsingissä että Luostarivuoren koulussa Turussa opettaja oli ahdistellut oppilaitaan seksuaalisesti. Luostarivuorella kyse oli myös hyväksikäytöstä. Kallion lukio uutisoi Suomen Tietotoimisto STT ja Luostarivuoren koulusta Turun Sanomat. Uutiset palkittiin maaliskuussa 2018 Suurella Journalistipalkinnolla. Tässä pro gradu -tutkielmassa selvitän näiden kahden uutisen syntyprosesseja ja sitä, miksi vaietet asiat tulivat samoihin aikoihin julki¹.

Tarkastelen ahdistelu-uutisia osana hiljaisuuden kulttuurin rikkoutumista ja rikkomista. Kallion ja Luostarivuoren tapauksissa erityisesti oppilaitokset olivat vaienneet ahdistelusta. Asia tuli julkisuuteen vasta vuosia myöhemmin, kun toimittajat alkoivat selvittää asiaa. Kummassakin tapauksessa ahdistelu oli jatkunut pitkään ja siihen oli aikanaan yritetty puuttua. Vastaavan laajuisia koulumaailmaan sijoittuvia ahdistelutapauksia ei ole Suomessa aiemmin tuotu julkisuuteen.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää toimittajia ja uutispäälliköitä haastatteleamalla, miksi ja miten ahdistelua ympäröinyt hiljaisuuden muuri murtui. Esittelen tutkimuskysymykset tarkemmin seuraavassa luvussa. Haastattelin neljää toimittajaa ja kahta uutispäällikköä. Tutkimukseni pureutuu uutisprosesseihin eli niihin käytäntöihin, päätöksiin ja esimerkiksi aikatauluihin, jotka ohjasivat uutisten tekemistä. Käytäntöjen lisäksi selvitän, miksi ahdistelutapaukset ylipäättään nousivat median agendalle. Hiljaisuuden murtamisen keinona tutkin uutisprosessien ohella median valtaa. Median valtaa on tässä tapauksessa aiheellista ja kiinnostavaa tutkia, koska paljastusuutisilla on ollut konkreettisia seurauksia: Turun kaupunki pyysi julkisesti anteeksi parinkymmenen vuoden takaisia tapahtumia, ja Kallion lukio antoi ahdistelusta syytetylle opettajalle potkut.

Seksuaalisuudesta ja vallasta puhutaan nykyään entistä kriittisemmin ja poliittisemmissä yhteyksissä (Gill ja Orgad 2018). Vuosien 2017 ja 2018 aikana Suomessa ja maailmalla alettiin uutisoida aiempaa enemmän seksuaalisesta ahdistelusta². Loppuvuodesta 2017 Yhdysvalloista alkunsa saanut #metoo-kampanja rantautui Suomeen ja toi mukanaan seksuaalisesta ahdistelusta kertovat paljastusuutisoinnit. Vaikka kampanja lähti liikkeelle elokuva-alalta, Suomessa

¹ Kiitos C.V. Åkerlundin säätiölle apurahasta ja kiinnostuksesta tutkimustani kohtaan.

² Käytän sekä ahdistelu- että häirintä-sanaa, koska niillä ei ole eroa tämän tutkimuksen kannalta. Suomen rikoslain mukaan seksuaalinen ahdistelu on rangaistava teko, mutta seksuaalisesta häirinnästä laissa ei ole mainintaa. Häirintää ja ahdistelua käytetään usein toistensa synonyymeina tutkimus- ja mediateksteissä. Turun Sanomien ja STT:n jutuissa käytetään kumpaakin sanaa.

oppilaitoksissa tapahtuneet ahdistelut olivat ensimmäisiä tapauksia, jotka saivat laajaa mediahuomiota. Sittemmin ahdistelu-uutisointi laajeni Suomessakin erityisesti kulttuurialalle ja siellä valtaa käyttäviin henkilöihin.

Vuosien takaisten ahdistelutapausten nostaminen julkisuuteen on verrattain uusi asia: voidaan sanoa, että #metoo-kampanja on osaltaan polkaissut ilmiön käyntiin. Kampanjan seurauksista on kansainvälisesti tehty melko paljonkin tutkimusta. Suomessa aiheeseen liittyviä tutkimuksia, erityisesti pro gradu -tutkielmia, on julkaistu jonkin verran. Tässä tutkimuksessa toimittajien kokemukset tuovat uutta tietoa mediakoneiston sisästä. Tutkimukseni keskeisiä käsitteitä ovat uutisprosessi, hiljaisuuden kulttuuri, käytäntöteoria, valta ja päiväjärjestyksen asettaminen (agenda setting).

1.1 Tutkimuskysymykset ja konteksti

Tutkimukseni konteksti on mediaympäristö, jossa seksuaalista ahdistelua pitkään ympäröinyt vaikenemisen kulttuuri on sekä perinteisen että sosiaalisen median myötä säröillyt. Tässä luvussa kerron tutkimuskysymyksien lisäksi, miten ja milloin Kallion ja Luostarivuoren jutut syntyivät, ja millaisia saman aihepiirin juttuja niiden jälkeen julkaistiin³.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Miksi hiljaisuus seksuaalisen ahdistelun ympärillä rikkoutui?
2. Miten ja millä keinoin hiljaisuus rikkoutui?

Ensimmäinen tutkimuskysymys nivoutuu käsitteisiin läpi tutkimuksen. Siihen liittyy esimerkiksi median päiväjärjestyksen muuttuminen ja #metoo-keskustelu. Jälkimmäiseen kysymykseen vastaan erityisesti kolmannessa luvussa tutkimushaastatteluista esiin tulevilla journalistisilla käytännöillä. Pyrin vastaamaan kumpaankin kysymykseen sekä tutkimushaastattelujen että teoreettisen viitekehyksen avulla. Kysymysten alle sijoittuu tarkempia alakysymyksiä, kuten seuraavat: Miten toimittajat saivat vihjeen vanhoista ahdistelutapauksista, keitä he haastattelivat ja miten he tavoittivat haastateltavat? Mitä journalistisia valintoja toimittajien piti tehdä? Kuinka poikkeuksellinen työtehtävä ahdistelututkimus oli toimituksissa? Millaista valtaa toimittajat ja uutispäälliköt omasta mielestään käyttivät? Mitä ajatuksia uutisointi herätti? Muodostan näihin kysymyksiin vastauksia

³ Kerron Luostarivuoren ja Kallion juttujen synnystä yksityiskohtaisemmin kolmannen luvun Lähtökohta ja juttuvinkki -osiossa.

haastatteleamalla toimittajia, jotka ovat tehneet palkitut paljastusjutut Luostarivuoren koulusta ja Kallion lukiosta.

Tutkimuskysymykseni kohdistuvat uutisprosessiin eli siihen käytäntöjen ja päätösten ketjuun, jonka myötä toimittajat uutisoivat ahdistelutapauksista. Käytän teoreettisena viitekehystenä käytäntöteoriaa (practice theory), jota erityisesti Davide Nicolini (2013) on tuonut tunnetuksi tutkimuksessaan. Käytäntöteoria tutkii kulttuuria vakiintuneiden käytäntöjen ja rutiinien kautta. Se pureutuu prosesseihin ja näkee maailman rutinoituneena ja toistuvina suorituksina (Nicolini 2013, 3). Käytäntöteoriaa hyödynnetään siis nimenomaan prosessien tutkimiseen – se on vaihtoehto näkökulmille, joissa lähtökohtana organisatorisille ilmiöille on yksittäisten ihmisten tai asioiden tarkoituksellinen toiminta (Nicolini 2013, 7). Näin ollen käytäntöteoria sopii myös uutisprosessien tutkimukseen. Toisaalta tutkimani tapaukset ovat samalla myös yksittäisiä, muutaman ihmisen kirjoittamia ja työstämiä uutisia.

Ennen aineistoon ja analyysivaiheeseen siirtymistä esittelen mediaympäristön, johon koulumaailmaan sijoittuvat ahdistelutapaukset asettuvat. Koulumaailmassa tapahtuneesta ahdistelusta uutisoitiin Suomessa vuosina 2017 ja 2018 selkeästi aiempaa enemmän. Turun Sanomien ja STT:n ahdistelusta kertovat uutiset palkittiin maaliskuussa 2018 Suurella Journalistipalkinnolla sarjassa Vuoden juttu 2017. Uutiset saivat laajaa tunnustusta ja arvostusta. Valitsin kyseisten uutisten syntyprosessit tutkimukseni aineistoksi, koska ne levisivät laajaan tietoisuuteen ja puhuttivat pitkään. Kummassakin tapauksessa paljastettiin suomalaisista oppilaitoksista jotakin, mistä ei aiemmin ollut juurikaan puhuttu ainakaan yhtä suurella mittakaavalla.

Kallion lukiosta kertova uutinen julkaistiin 5.11.2017. Uutinen syntyi alun perin niin, että ulkomaisen #metoo-uutisoinnin innoittamana STT lähetti Suomen Näyttelijäliitolle kyselyn näyttelijöiden ahdistelukokemuksista. Kyselyn vastauksista tehtiin uutinen⁴. Kyselyn yhteydessä vastaajille oli annettu mahdollisuus jättää yhteystietonsa jatkojuttuja varten. Kyselyn vastauksista nousi esiin, että erityisesti Kallion lukioon liittyy ahdistelukokemuksia. Asiaa päätettiin lähteä selvittämään, ja STT:n toimittaja otti yhteyttä erääseen yhteystietonsa jättäneeseen vastaajaan. Syntyi juttu, jossa useat entiset oppilaat kertoivat opettajan ahdistelleen heitä⁵.

⁴ STT 22.10.2017: Yli sata suomalaista näyttelijää kertoo tulleen ahdistelluksi: kourintaa ja rivoja ehdotuksia kesken työn

⁵ STT 5.11.2017: Kallion lukion opettaja lähennellyt ja piinannut tyttöjä läpi 2000-luvun – "seksuaalinen koskeminen tapahtui harjoituksissa fiktion sisällä"

Koska STT on uutistoimisto, sen tuottamat uutiset päätyvät moniin suomalaisiin medioihin. Niinpä Kallion lukioista kertova ahdistelu-uutinen julkaistiin monessa lehdessä, eikä ole yhtä oikeaa lähdettä, jota tässä tutkimuksessa voisin käyttää. Uutinen oli kolmen tekstin paketti: itse ydinasian eli uhrien ja opettajan haastattelujen lisäksi jutun kyljessä oli rikosoikeuden professorin ja Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun professorin haastattelut. Turun Sanomissa STT:n juttu julkaistiin otsikolla *Kallion lukion opettaja lähennellyt ja piinannut tyttöjä läpi 2000-luvun – ”seksuaalinen koskeminen tapahtui harjoituksissa fiktion sisällä”*.

Pian paljastusuutisen julkaisun jälkeen STT uutisoi, että 61 entistä opiskelijaa oli lähettänyt Kallion lukion rehtorille sähköpostia, jossa kerrottiin, miten miesopettaja oli lähennellyt ja teettänyt kyseenalaisia harjoituksia. Moni media teki omia uutisiaan aiheesta ja haastatteli esimerkiksi senhetkistä rehtoria. Reilun kuukauden päästä, joulukuussa 2017, Suomen Kuvalehti julkaisi pitkän, feature-tyylisemmän jatkojutun Kallion tapauksesta⁶.

Myös Luostarivuoren tapaus nousi esille aiemman uutisoinnin myötä. Ensin Demokraattilehden päätoimittaja kirjoitti #metoo-keskustelun innoittaman kolumnin⁷, jossa hän kertoi 1980-luvun lopulla silloisessa Puolalanmäen koulussa kokemastaan ahdistelusta. Turun Sanomat uutisoi tästä⁸ ja alkoi selvittää Puolalanmäen tapausta. Selvisi, että ahdistelutapauksista oli koulun ja kaupungin sisällä tiedetty, mutta asiat oli silloin hoidettu kaikessa hiljaisuudessa. Turun Sanomat uutisoi Puolalanmäen tapauksesta otsikolla *Turku pimitti ahdisteluepäilyt vaikka asiantuntija ne vahvisti – varjeli koulun mainetta*⁹. Puolalanmäestä kertovan jutun julkaisun jälkeen sosiaalisessa mediassa alettiin puhua, että Puolalanmäki ei ole ainoa Turun koulu, jossa samanlaista toimintaa on ollut. Turun Sanomat sai yhteydenottoja, joiden perusteella alettiin selvittää Luostarivuoren koulussa tapahtunutta ahdistelua.

Uutinen Luostarivuoren koulussa tapahtuneesta ahdistelusta julkaistiin 29.12.2017 otsikolla *Entiset oppilaat kertovat: Rajua hyväksikäyttöä Luostarivuoren koulussa*¹⁰. Jutun alarivissä todetaan, että ”toimitukseen otti yhteyttä yli 30 Luostarivuoren koulun entistä oppilasta, jotka halusivat tuoda julkisuuteen rankat kokemuksensa”. Jutussa ”entiset oppilaat kertovat opettajan seksuaalissävyytteisistä puheista, nolaamisesta ja nöyryyttämisestä”. Uutisessa kerrotaan, että uhrien rajuimmista tarinoissa on kyse suuseksistä ja yhdynnästä kyseisen opettajan kanssa.

⁶ Suomen Kuvalehti 22.12.2017: Tytöt

⁷ Demokraatti 15.12.2017: Myönnän, että #MeToo-ilmiö osuu ihon alle, sillä joku on voinut kokea räväkät ja rohkeat puheeni sopimattomiksi ja loukkaaviksi, kirjoittaa päätoimittaja Mikko Salmi

⁸ Turun Sanomat 18.12.2017: Opettaja ahdisteli Demokraatin päätoimittajaa Puolalanmäen koulussa 1980-luvun loppupuolella, muillakin samanlaisia kokemuksia

⁹ Turun Sanomat 21.12.2017: Turku pimitti ahdisteluepäilyt vaikka asiantuntija ne vahvisti – varjeli koulun mainetta

¹⁰ Turun Sanomat 29.12.2017: Entiset oppilaat kertovat: Rajua hyväksikäyttöä Luostarivuoren koulussa

Ahdistelu ja hyväksikäyttö tapahtui 1990-luvulla Luostarivuoren yläkoulussa. Nuorimmat opettajan lähentelylle altistuneet oppilaat kertovat olleensa alakouluikäisiä. Maaliskuussa 2018 Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä julkaistiin pitkä juttu, jossa esimerkiksi poptähti Mira Luoti kertoi turkulaisessa koulussa musiikkiluokilla kokemastaan ahdistelusta¹¹.

STT:n jutun julkaisun jälkeen tammikuussa 2018 seksuaalisesta häirinnästä syytetty¹² opettaja sai potkut. Turun Sanomien tapauksessa taas opettaja oli aikanaan irtisanottu Luostarivuoresta, ja hän oli siirtynyt opettajaksi toiseen kouluun Turun lähikuntaan Kaarinaan. Noin viikko Luostarivuori-uutisen jälkeen tammikuussa 2018 Turun Sanomat uutisoi, että kyseinen opettaja keskeyttää työnsä Kaarinassa. Helmikuussa 2019 Turun Sanomat uutisoi, että sama opettaja ei enää aio palata töihin, vaan jää eläkkeelle maaliskuussa 2019. Uutinen julkaistiin otsikolla ”Kaarinalaisilla on nyt yksi huoli vähemmän: Luostarivuori-skandaalissa ryvettynyt musiikinopettaja jää eläkkeelle”¹³.

Vuoden 2018 aikana ahdistelusta ja hyväksikäytöstä kertovia juttuja tehtiin lisää eri medioissa. Niissä ei kerrottu saman mittakaavan ahdistelusta tai hyväksikäytöstä kuin Luostarivuoren tai Kallion tapauksissa, mutta ne olivat eri tavoin keskustelunaloituksia ja paljastuksia koulumaailmassa tapahtuvasta ahdistelusta. Syyskuussa 2018 Ylen tutkivan journalismin ohjelma MOT julkaisi jutun¹⁴, jota varten oli teetetty kysely niille suomalaisille yläkouluille, joissa kouluterveyskyselyn mukaan tapahtuu jopa viisinkertaisesti seksuaalista häirintää keskiarvoon verrattuna. Juttuun haastateltu Kärsämäkeläisen yläkoulun rehtori sai uutisoinnin myötä potkut verrattuaan seksuaalista häirintää huonoon kouluruokaan, jota ”pitää vain kestää”.

1.2 Uutisprosessi tutkimuksen kohteena

Kuten edellisessä luvussa kerroin, lähestyn tutkimusaihetta käytäntöteorian kautta. Käytäntöteoria sopii tutkimukseeni, koska uutiset syntyvät prosesseissa, joiden pituus ja työläys vaihtelee. Prosessit taas koostuvat monesta osasta, kuten journalistisista käytännöistä, päätöksistä ja asenteista. Käytäntöteorioiden tarjoama näkökulma mahdollistaa yhteiskunnallisten ilmiöiden ja prosessien selittämisen niin, että arjen tavanomaisuus ja konkreettisuus säilyy mukana (Nicolini 2013, 9). Tässä luvussa esittelen käytäntöteoriaa

¹¹ Helsingin Sanomat 3.3.2018: Musiikinopettaja ahdisteli oppilaitaan ja harjoitti osan kanssa seksiä – yksi uhreista oli poptähti Mira Luoti, ja nyt hän ja muut entiset oppilaat kertovat, mitä turkulaisessa koulussa tapahtui

¹² Syytetty tarkoittaa tässä tutkimuksessa sitä, että uhrin ovat median välityksellä syyttäneet tekijää ahdistelusta. ”Syytettyjä” henkilöitä ei syytetä rikoksesta.

¹³ Turun Sanomat 22.2.2019: Kaarinalaisilla on nyt yksi huoli vähemmän: Luostarivuori-skandaalissa ryvettynyt musiikinopettaja jää eläkkeelle

¹⁴ Yle 11.9.2018: Rehtori vertaa oppilaiden kokemaa seksuaalista häirintää kouluruokaan

journalismin tutkimuksessa. Analysoin STT:n ja Turun Sanomien uutisprosessien vaiheita kolmannessa luvussa.

Nicolinin mukaan ei ole olemassa vain yhtä yhtenäistä käytäntöteoriaa tai teoreettista alkuperää, vaan käytäntönäkökulma syntyy erilaisten tutkimuserinteiden yhdistyessä. Tässä tutkimuksessa käytän yhtenäisesti nimeä käytäntöteoria, koska sitä on aiemminkin käytetty median ja journalismin tutkimuksessa. Käytäntöteoriaa on hyödynnetty erityisesti sosiologian tutkimuksessa jo pitkään. Viime vuosina se on laajentunut monien muiden tutkimusalojen, kuten humanististen tieteiden tutkimuksen käyttöön. Nicolini käsittelee käytäntöteoriaa suhteessa työhön ja organisaatioihin. Käytäntöteoria voi nähdä organisaatiot sekä työn toteuttamispaikkana että työn tuloksena. Organisaatiot ovat käytäntöjen kimppuja. Käytännöt taas tarkoittavat rutiininomaisia tekoja, joita materiaaliset ja ruumiilliset keinot tuottavat. Käytännöt siis tarvitsevat konkreettisesti ihmisiä ja asioita toimiakseen. (Nicolini 2013, 2–4.)

Rutiinit määrittävät journalistista työtä, ja uutisprosessi syntyy käytännöistä. Kuneliuksen (2003, 21) mukaan journalismi on rutinoitunutta, ellei peräti teollista representaatioiden tuottamista, jonka tuotantoa ohjaavat melko kaavoittuneet tekstin lajityypit. Rutiinit vaikuttavat toimituksissa esimerkiksi siihen, millaisilla aikatauluilla artikkeleita kirjoitetaan ja millaisia merkkimääriä juttupaikoille mahtuu. Tässäkin tutkimuksessa tulee esiin, että rutiinit ja toimitusten pelisäännöt ovat asettaneet omat raaminsa juttujen kirjoittamiselle ja julkaisemiselle. Toimituksellinen työ ja harkinta takaavat journalistisesti tuotetun materiaalin luotettavuuden (Kunelius 2003, 23). Journalistin ohjeiden mukaan journalistilla on velvollisuus pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen (JO 8), tarkistaa faktat mahdollisimman hyvin (JO 10) ja suhtautua lähteisiin kriittisesti (JO 12)¹⁵.

Käytäntöteoria sopii journalismin tutkimukseen, koska käytännöt ja rutiinit ovat selkeä osa journalismia (mm. Ahva 2017; Juntunen 2009). Juntusen mukaan yksi journalismin perimmäisistä uskomuksista on, että journalistinen työ on ennen kaikkea intuitionvaraista toimintaa. Juntusen mukaan ”yksilön autonomiaa ja ominaisuuksia korostava näkemys jättää huomioimatta hiljaisten ja usein kyseenalaistamattomien käytäntöjen merkityksen journalistista työtä ohjaavana tekijänä. Usein ’intuitionvaraiseksi’ arvioitu toiminta nojaa nimittäin vahvasti juuri journalistisiin rutiineihin” (Juntunen 2009, 45).

Käytännöt eivät pelkästään kuvaile, mitä ihmiset tekevät – ne luovat merkityksiä, muodostavat identiteettejä ja tuottavat järjestystä (Nicolini 2013, 7). Käytäntöteorian pyrkimyksenä ei ole välttää tarkoituksellisten tai normatiivisten asioiden ja ilmaisutapojen tutkimista, vaan tehdä

¹⁵ Journalistin ohjeet

niistä ymmärrettävämpiä (Rouse 2007, 504). On hyvä muistaa, että käytäntöteoria tai -teoriat jättävät tilaa myös oma-aloitteiselle, luovalle ja yksilölliselle toiminnalle (Nicolini 2013, 4). Tässä tutkimuksessa tulee ilmi myös yksittäisten toimittajien ja uutispäälliköiden päätöksiä ja ajatuksia, jotka eivät välttämättä ole suoraan yhteydessä rutiineihin ja niiden ohjaamana toimimiseen.

Käytäntöteoriat painottavat vallan ja politiikan tärkeyttä siinä sosiaalisessa todellisuudessa, missä elämme. Käytännöt asettavat ihmiset paikkoihin ja antavat ihmisille vallan tehdä asioita ja esimerkiksi ajatella itsestään tietyllä tavalla. (Nicolini 2013, 6.) Käytäntöteorian näkökulmasta toimittajat ja uutispäälliköt ovat siis tietyissä asemissa vallitsevien käytäntöjen ja rutiinien takia. Käytäntöteoria ja valta muodostavat tutkimusilmioilleni teoreettisen pohjan, joka auttaa ymmärtämään ja tulkitsemaan analyysin tuloksia. Käytäntöteorian avulla on mahdollista kysyä avoimia kysymyksiä siitä, mitä ihmiset tekevät ja miten he itse luokittelevat oman tekemisensä. Käytäntöteorian avulla voi välttää tekemästä ennako-oletuksia tutkittavasta ilmiöstä ja sen toimijoista. (Couldry 2004, 125.) Tässä tutkimuksessa toimin juuri näin: en voinut etukäteen tietää, miksi Luostarivuoren ja Kallion uutisia alettiin tehdä ja miksi esimerkiksi koulujen nimet julkaistiin. Siksi selvitän uutisprosesseja vaihe vaiheelta ja muodostan tutkimukseni tulokset haastattelumateriaalin avulla.

Ahva (2017, 2) esittää, että journalismin tutkimuksessa olisi huomioitava kaikenlaiset toimijat, jotka osallistuvat journalismin tekemiseen. Tällöin voidaan tutkia, mitä osallistuminen journalismissa tarkoittaa. Ahva on tutkinut käytäntöteorian avulla kansalaisjournalismia, jossa yleisöllä on aktiivinen osuus journalismissa. Hän toteaa, että teoriaa voi hyödyntää myös muunlaisten journalismin käytäntöjen tutkimiseen (Ahva 2017, 14). Tässä tutkimuksessa ei ole kyse osallistuvasta journalismista tai kansalaisjournalismista, koska ahdistelun uhrit eivät itse tuottaneet sisältöä uutisiin. Esimerkiksi Luostarivuori-uutisessa toimittajat kuitenkin saivat juttuaiheen ja haastateltavat siten, että ahdistelun uhrit alkoivat itse puhua asiasta sosiaalisessa mediassa.

Käytäntöön pohjautuvaa tietoa journalismista tarvitaan, kun mediamaisema on entistä hajanaisempi ja reaaliaikaisempi. Peters ja Broersma (2013, 11) toteavat, että niin journalismin tutkijat, opiskelijat kuin työntekijätkin tarvitsevat uusia näkökulmia taloudellisiin ja ammatillisiin haasteisiin, jotka haastavat käsitystämme hyvästä journalismista. Juntunen pitää journalismin etiikkaa koskevan tutkimuksen ja keskustelun yleisenä ongelmana sitä, että arvokysymyksiä pyritään tarkastelemaan ”itsesääntelyjärjestelmän ja ammatillisten ideaalien ylätasolla, jolloin kosketuspinta journalismin arkisiin käytäntöihin jää ohueksi” (Juntunen 2009, 45).

Tämä tutkimus tuo käytäntöteorian avulla uutta tietoa journalismin tutkimuksen kentälle. Pystyn aineistoni avulla kertomaan, millaisilla keinoilla toimittajat ovat murtaneet hiljaisuuden muurin seksuaalisen ahdistelun ympärillä ja miksi vaiettuja ahdistelutapauksia ruvettiin selvittämään nopealla aikataululla.

1.3 Haastattelut tutkimusmenetelmänä

Tässä tutkimuksessa selvitän, miksi hiljaisuus koulumaailmassa tapahtuneen seksuaalisen ahdistelun ympärillä rikkoutui ja miten se tapahtui. Jotta pystyisin vastaamaan sekä miksi- että miten-kysymyksiin, käytän tutkimusmenetelmänä haastattelututkimusta. Tutkimushaastattelujen tarkoituksena on tuoda esiin toimittajien näkökulmaa ja käytäntöjä, joilla ahdistelu-uutiset toteutettiin alusta loppuun asti. Tutkimukseni on kvalitatiivinen haastattelututkimus, jonka tavoitteena on muodostaa tuloksia toimittajille ja uutispäälliköille esitettyjen kysymysten perusteella ja nivoa sitten vastaukset laajempaan kontekstiin.

Tutkimuksessani on kuusi haastateltavaa: neljä toimittajaa ja kaksi uutispäällikköä¹⁶. Haastattelin sekä Turun Sanomista että STT:stä kahta toimittajaa ja yhtä uutispäällikköä. Päätin haastatella toimittajien lisäksi uutispäälliköitä, koska he olivat tiiviisti mukana jutuntekoprosesseissa. Uutispäälliköt tuovat tutkimukseeni tärkeän lisänäkökulman, koska sekä Turun Sanomien että STT:n uutisten takana oli paljon yhteistyötä. Kysyin uutispäälliköiltä erityisesti journalistiseen päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä, ja heidän haastattelunsa olivat hieman suppeammat kuin toimittajien. Turun Sanomien toimittajat olivat jutuntekohetkellä toimineet alalla useita, kymmeniäkin vuosia. STT:n toimittajilla journalistista työkokemusta oli muutaman, noin neljän vuoden verran.

Toteutin haastattelut marras-joulukuussa 2018. Järjestin kaikki kuusi haastattelua kasvotusten haastateltavien kanssa. Jokainen haastattelu kesti noin 30–50 minuuttia. Haastattelut olivat teemahaastatteluja. Niiden avulla pystyin kysymään toimittajilta ja uutispäälliköiltä laajasti uutisprosessien eri vaiheista. Puolistrukturoiduille menetelmille kuten teemahaastattelulle on ominaista, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia (Hirsjärvi ja Hurme 2000, 47). Käytin lähtökohtaisesti kaikille toimittajille samoja kysymyksiä ja uutispäälliköille omia kysymyksiään¹⁷. Haastateltavat saivat lisätä asioita, joita he itse kokivat tärkeiksi. Annoin haastateltavien vastata niin pitkästi kuin he halusivat. Tällöin osa kysymyksistä tuli käsiteltyä ikään kuin itsestään. Kaikkiin kysymyksiin toimittajat eivät pystyneet vastaamaan kovin tarkasti esimerkiksi lähdesuojan takia. Pidin huolen siitä, että

¹⁶ Kiitän kaikkia kuutta haastateltavaa, jotka kertoivat minulle uutisprosessista perinpohjaisesti. Heidän ansiostaan sain ainutlaatuista tietoa journalismin käytännöistä ja reagoinnista ahdistelu-uutisoinnissa.

¹⁷ Haastattelukysymykset ovat tutkielman liitteenä.

kaikki kysymysteemat tulivat käsitellyiksi, vaikka niistä ei välttämättä puhuttu suunnittelemassani järjestyksessä. Teemahaastattelussa haastattelijan tehtävänä on varmistaa, että ennalta päätetyt aiheet käydään läpi, vaikka niiden järjestys ja laajuus vaihtelisivat haastattelujen välillä (Eskola ja Suoranta 1998, 63).

Nauhoitin haastattelut ja litteroin ne. Aloin analysoida vastauksia etsimällä litteroidusta tekstistä erilaisia teemoja. Teemoittelulla voidaan nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja, ja siten on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa (Eskola ja Suoranta 1998, 126). Löysin useita teemoja, joita aloin ryhmitellä värikoodien avulla laajempiin kategorioihin. Tavoitteenani oli löytää muutama kategoria, joihin sisältyy useita pienempiä osia. Kävin tekstimateriaalia läpi useaan kertaan, jotta löytäisin toistuvia teemoja eri ihmisten haastatteluista. Aineistosta nousevat teemat löytyivät kaikista haastatteluista, vaikka haastatteluissa tuli myös toisistaan poikkeavia vastauksia.

Teemahaastattelulla kerätty aineisto voidaan käsitellä sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti (Hirsjärvi ja Hurme 2008). Koska haastateltavia on vain kuusi, päätin, etten tee vastauksista kvantitatiivista tutkimusta. En siis laskenut eri teemoihin kuuluvia sanoja tai lauseita. Koska kysymykseni olivat avoimia ja haastateltavat saivat vastaila omin sanoin, en kokenut tarkoituksenmukaiseksi laskea tietynlaisten sanojen ja ilmaisujen lukumäärää. Tutkimuksessani tärkeintä on selvittää, millaiset journalistiset prosessit Luostarivuoren ja Kallion uutisten takana on, ja miksi uutiset ylipäättään tehtiin.

Analyysivaiheessa en kokenut tarvetta nimetä haastateltaviani. Nimettömästi esitettyjen vastausten sisältö nousee paremmin esiin. Tällöin tulokset eivät vaikuta tiettyjen henkilöiden subjektiivisilta mielipiteiltä, vaan ne asettuvat kuvaamaan tutkimukseni kohteena olevaa ilmiötä. Pohdin pitkään, miten tarkasti erottelen haastateltavat toisistaan analyysiluvussa. Päädyin lopulta siihen, että mainitsen median nimen silloin, kun se kertoo vastauksesta jotakin oleellisesti, tai jos on olemassa sekaannuksen tai väärinymmärryksen riski. Myös sitaatteihin olen jättänyt median nimen analyysin selkeyden vuoksi. Uutispäälliköitä oli vain kaksi, joten he erottautuvat toisistaan lähes koko ajan median nimen perusteella.

Journalismin tutkimuksessa myös journalistitutkimuksella on oma sijansa. Heinonen (1995) korostaa toimittajien haastatteleminen tärkeyttä journalismin tutkimuksessa. Journalistista työtä on tutkittu esimerkiksi ammattietiikan, digitalisoitumisen ja tarinallisuuden näkökulmasta. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tuoda journalismin tutkimukseen uutta tietoa keinoista, joilla media voi rikkoa hiljaisuuden vaiettujen asioiden ympärillä.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni etenee seuraavasti: johdannossa esittelin tutkimuskysymykset ja kontekstin sekä aineiston ja tutkimusmenetelmän. Seuraavassa eli toisessa luvussa pohjustan tutkimaani ilmiötä käsittelemällä hiljaisuuden kulttuurin tutkimusta, median valtaa ja sosiaalisen median roolia ahdistelu-utisoinnissa. Kolmas ja neljäs luku ovat kummatkin analyysilukuja: kolmannessa luvussa analysoin haastattelumateriaaliani ja pyrin vastaamaan siihen, miten hiljaisuus on Kallion ja Luostarivuoren ahdistelutapauksissa rikottu. Neljännessä luvussa analysoin hiljaisuuden rikkoutumisen syitä ajallisen kontekstin ja vallan käsitteiden avulla. Valta toimii myös hiljaisuuden rikkomisen keinona. Viidennessä luvussa teen yhteenvetoja haastattelututkimukseni tuloksista ja nivon tuloksia yhteen teorian kanssa. Pohdin myös, mitä näkökulmia jää huomiotta ja millaista uutta tietoa tämä tutkimus tuottaa.

2. Median toimintatavat: kenelle annetaan ääni?

Tässä luvussa esittelen hiljaisuuden kulttuuria suhteessa mediaan ja journalismiin. Hiljaisuuden ja vaikenemisen kulttuurista on tehty jonkin verran tutkimusta, mutta käsite ei ole tieteellinen itsessään. Hiljaisuuden muuri voi murtua esimerkiksi työpaikoilla tai oppilaitoksissa niin, että vaietusta asiasta puhutaan ääneen ja siihen puututaan. Hiljaisuuden kulttuuri ei välttämättä liity mediaan lainkaan, mutta medially on mahdollisuus tuoda julkisuuteen asioita, joista on vaiettu pitkään. Sosiaalinen media ja joukkoviestimet voivat antaa äänen niille, joiden on ollut yksin vaikea saada asiaansa esiin. Medially on myös vastuu siitä, mitä se kertoo ja millä tavoin. Siksi tuon tässä luvussa hiljaisuuden kulttuurin rinnalle uutisprosessit ja median vallan.

2.1 Hiljaisuuden ja vaikenemisen kulttuuri

Hiljaisuuden ja vaikenemisen kulttuuri on tema, joka nousee tutkimuksessani toistuvasti esille niin haastattelumateriaalissa kuin tutkimuskirjallisuudessa. Kuten edellä mainitsin, hiljaisuuden kulttuuri ei ole tieteellinen käsite, mutta sitä on käytetty tieteellisissä tutkimuksissa melko paljon. Esimerkiksi Tuula Juvonen (2002) on tutkinut vaikenemisen kulttuuria homoseksuaalisuuden ympärillä. Hänen haastatteluaineistonsa perusteella 1950-luvulla homoseksuaalisuudesta jätettiin puhumatta, vaikka sitä olisi tiedetty esiintyvän (Juvonen 2002, 162). Hänen tutkimuksensa mukaan homoseksuaalisuutta ympäröi 1950- ja 60-luvuilla ”painostava hiljaisuus” (Juvonen 2002, 214). Juvosen tutkimuksen avulla voi ymmärtää muihin teemoihin liittyvää hiljaisuuden kulttuuria ja sen purkamista.

Osa tutkimuksista, joissa puhutaan hiljaisuuden rikkomisesta, osallistuu itse hiljaisuuden rikkomiseen sen sijaan, että selvittäisi hiljaisuuden rikkomisen keinoja. Hiljaisuuden rikkomista on siis käsitelty eri näkökulmista jonkin verran, mutta tutkimukset eivät juurikaan ole nostaneet esiin mediaa hiljaisuuden rikkojana. Tässä tutkimuksessa pureudun nimenomaan hiljaisuuden rikkomisen keinoihin ja syihin.

#Metoo-ilmiö ja seksuaalinen ahdistelu on joissakin tutkimuksissa liitetty hiljaisuuden rikkomiseen. On esimerkiksi tutkittu, millä tavoin mediat kehystävät tilanteita, joissa seksuaalisen ahdistelun uhri on noussut julkisuuteen puhumaan kokemuksistaan (Starkey, Koerber, Sternadori ja Pitchford 2019). Kyseiset tutkijat nostavat aiempaan tutkimukseen viitaten esiin, että Time-lehti on nimennyt hiljaisuuden rikkojiksi (Silence Breakers) ihmisiä, jotka alkoivat vastustaa seksuaalista ahdistelua julkisesti.

Hiljaisuuden rikkomista muissa konteksteissa on tutkittu jonkin verran. Yksi esimerkki on Paul E. Terry'n (2018) tutkimus Yhdysvaltain opioidikriisiin liittyvästä hiljaisuuden kulttuurista ja sen rikkomisesta. Terry toteaa, että siinä missä muiden uhrien suunnasta tuleva paine saa

ihmiset pysymään hiljaa, vertaistuki tekee puhumisesta helpompaa. Terry mainitsee #metoo-kampanjan erityislaatuksena esimerkkinä tarpeesta saada rikottua tabuna pidetty puheenaihe. Terry toteaa, että #metoo:n myötä naisille Hollywood-tähdistä urheilijoihin oli selvää, että mitä useampi nainen puhui seksuaalisesta ahdistelusta, sitä useampi kertoisi omat kokemuksensa ja osallistuisi keskusteluun. Niin epäluonnolliselta kuin seksuaalisesta ahdistelusta tai väkivallasta puhuminen tuntuikin, moni ymmärsi, että niin sanottujen kohtalotovereiden rohkeus auttoi heitä itseään löytämään rohkeuden puhua. (Terry 2018, 854.)

Tässä tutkimuksessa en haastatellut uhreja enkä siis saa suoraa vastausta siihen, miksi moni uhri alkoi yhtäkkiä puhua kokemuksistaan. Haastattelemani toimittajat alkoivat saada uhreja haastateltavaksi juuri sen takia, että kun uhrin huomasi, että heitä kuunnellaan, he kerääntyivät yhteen ja alkoivat puhua myös median edustajille. Loppua kohden esimerkiksi Luostarivuoren tapauksessa uhrin jopa vetosivat toimittajiin, että julkaistaanhan asiasta todella uutinen. Tässä tutkimuksessa käytän ahdistelua kokeneista henkilöistä uhri-sanaa selkeyden vuoksi, ja koska haastateltavani käyttivät sitä tutkimushaastattelussa. Seksuaalista ahdistelua kokeneista naisista ei Kallion tai Luostarivuoren uutisissa puhuttu uhreina¹⁸.

Toinen esimerkki hiljaisuuden kulttuurin tutkimuksesta on Oakleyn ja Kinmondin (2013) tutkimus hiljaisuuden rikkomisesta hengellisen väkivallan ympärillä. Tutkijat pohtivat hiljaisuuden rikkomisen edellytyksiä ennaltaehkäisevästä näkökulmasta. He toteavat, että hengellinen väkivalta on vallan väärinkäyttöä hengellisessä kontekstissa. Jotta hiljaisuus sen ympärillä voitaisiin rikkoa, väkivaltaiset puhettavat pitäisi tunnistaa ja niiden esiintyminen tunnustaa. Tällöin ihmiset voisivat tarkastella kuulemiaan keskustelun ja puhuttelun tapoja ja jatkossa he voisivat tiedostaa, millaisiksi puhettavat muuttuvat väkivaltaisessa kontekstissa. (Oakley ja Kinmond 2013, 55.) Hiljaisuuden rikkomisen konkreettiset vaikutukset olivat mielessä myös haastattelemillani toimittajilla. Useampi toimittaja toivoi, että paljastusuutisilla olisi vaikutus esimerkiksi koulumaailman asenteisiin, jolloin jatkossa ei ehkä tapahtuisi samanlaisia asioita.

Kuten johdantoluvussa kerroin, koulumaailmassa Kallion ja Luostarivuoren ahdistelutapaukset oli alun perin niin sanotusti lakaistu maton alle. Vaikka asioista käytiin kertomassa koulujen henkilökunnalle ja kaupungin virkamiehille, konkreettisia muutoksia ei tapahtunut eivätkä ahdistelusta syytetyt opettajat joutuneet vastuuseen teoistaan. Premeaux'n ja Bedeianin (2003) mukaan hiljaisuuden kulttuuriin työpaikoilla kuuluu se, etteivät työntekijät välttämättä uskalla

¹⁸ Uhri-sanaa käytetään yleisesti esimerkiksi rikosten ja onnettomuuksien kohteeksi joutuneista henkilöistä. Uhri ei ole neutraali sana, vaan se saattaa luoda mielikuvan esimerkiksi heikoista, puolustuskyyttömistä ja alistuvista henkilöistä (Link 2015, 7). Uhri ei saa olla leima, joka määrittelee henkilöitä absoluuttisesti tai pysyvästi (Lidman 2015, 15).

puhua esimerkiksi kokemistaan epäkohdista ääneen seurauksien pelossa. Tällaisia rakenteita voidaan kutsua ”hiljaisuuden seiniksi” (Premeaux ja Bedeian 2003, 1538). Premeaux ja Bedeian tutkivat ilmiötä tietoliikennealan työntekijöille järjestetyllä kyselyllä. Kyselyssä mitattiin työntekijöiden itsemonitorointia (self-monitoring) eli sitä, missä määrin työntekijät havainnoivat, säätelevät ja kontrolloivat omaa julkista olemustaan. Tutkimuksessa selvisi esimerkiksi, että mitä parempi luottamus työntekijän ja hänen esimiehensä välillä oli ja mitä vapaammaksi työntekijät kokivat itsensä, sitä suuremmalla todennäköisyydellä työntekijät puhuivat ääneen kokemistaan epäkohdista ja näin rikkoivat hiljaisuutta (Premeaux ja Bedeian 2003, 1558).

Kiinnostavan näkökulman hiljaisuuden ja vaikenemisen pohdinnalle antaa Liinaleena Leiwon (2018) tutkimus opettajan etiikasta ahdistelutapauksissa. Leiwo tutki opettajien väärinkäytöksiin ja väärinkäytösepäilyihin liittyvissä uutisissa ja online-keskusteluissa ilmeneviä käsityksiä opettajan etiikasta. Yksi analysoiduista keskusteluista muodostui juuri Luostarivuori-uutisen verkkokommenteista. Leiwo selvitti, millaisin perustein opettajan toimintaa tuomitaan tai hyväksytään. Leiwon mukaan ”alakategoriat osoittavat, että koulussa tapahtuvalla väärinkäytöksellä on ihmisten käsityksissä niin yhteiskunnallinen, yhteisöllinen kuin yksityinenkin syy, jonka vuoksi siitä ei ole voinut puhua tai vastakkaisesti voi nyt puhua” (Leiwo 2018, 57). Leiwon tutkimus osoittaa, että opettajan erityisasemaan viitataan myös kouluyhteisön sisäisen dynamiikan kautta. Verkkokeskusteluissa opetushenkilöstön ja rehtorin ajatellaan olevan ”yhteisessä rintamassa peittelemässä koulun sisäisiä väärinkäytöksiä”. Lisäksi keskustelijoiden käsityksen mukaan vanhemmille ei kerrota, mitä koulussa tapahtuu. (Leiwo 2013, 58.) Leiwon mukaan ”yhtenä käsityksenä on, että median popularisoitunut uutisointityyli on syyllinen siihen, että nyt puhutaan vaikka ennen on vaiettu” (Leiwo 2018, 59).

2010-luvun esimerkki hiljaisuuden rikkomisesta ja tämän tutkimuksen kannalta oleellinen ilmiö on jo muutamaan kertaan mainitsemani #metoo-kampanja, joka muotoutui sosiaalisessa mediassa käytettäväksi tunnisteeksi vuonna 2017. Hollywood-näyttelijä Alyssa Milano jakoi Twitterissä julkaisun, jossa hän rohkaisi muita näyttelijöitä kertomaan seksuaaliseen häirintään liittyviä kokemuksiaan käyttämällä tunnustetta #metoo. Kulttuurialalta alkoi kuulua paljastuksia, joissa varsinkin naiset kertoivat kokeneensa työpaikoillaan seksuaalista ahdistelua. Ilmiö levisi aluksi nimenomaan elokuva-alan työntekijöiden keskuudessa, mutta se laajeni pian koskemaan myös muilla työpaikoilla ja kouluissa tapahtunutta ahdistelua.

Hiljaisuuden rikkomisesta Suomessa kertoo suomalainen näyttelijä-ohjaaja Heidi Lindén kirjassaan #Metoo-vallankumous: miten hiljaisuus rikottiin?. Lindén avaa kirjassa kampanjan kulkua suomalaisella elokuva-alalla. Vuosina 2017–2018 Lindén keräsi ja julkaisi 150 naisen kertomukset elokuva-alalla vallitsevasta seksuaalisesta ahdistelusta. Lindén kertoo yrittäneensä

ottaa yhteyttä eri toimituksiin, jotta asia saataisiin median kautta julkisuuteen. Kun ensimmäiset yritykset eivät tuottaneet tulosta ja juttuprosessit eivät saaneet tuulta alleen, kokemuksensa kertoneet naiset alkoivat Lindénin mukaan hermostua. ”He olivat luottamuksella kertoneet arkaluontoiset kokemuksensa nyt jo moneen kertaan eri toimittajille ja pelkäsivät, ettei se taaskaan johtaisi mihinkään” (Lindén 2018, 54). Samanlaisesta paineesta kertovat Turun Sanomien toimittajat Luostarivuori-uutisprosessin yhteydessä.

Lindénin keräämät kokemukset päättyivät lopulta julkisuuteen Ylen julkaisemissa uutisissa. Jutuissa useat naiset syyttivät seksuaalisesta häirinnästä sekä elokuvaohjaajaa ja entistä elokuvakerronnan professoria Lauri Törhöstä¹⁹ että ohjaaja Aku Louhimiehestä²⁰. Jutut saivat paljon huomiota, ja ne aloittivat Suomessa elokuva-alan paljastukset #metoo-kampanjan puitteissa. Aalto-yliopiston ohjaajalinjalla opiskellut Meri Mantela kertoo Lindénin kirjassa siitä, miten ”hiljaisuus rikottiin” lopulta Ylen uutisessa (Lindén 2018, 94). Aalto-yliopiston lavastusosaston professorina toiminut Katriina Ilmaranta taas kirjoittaa siitä, miten instituutiot vähättelevät häirintää. Ilmaranta ottaa esiin sen, että Taideteollisen korkeakoulun entinen rehtori väitti, ettei koulun ylin johto tiennyt seksuaalisesta häirinnästä laisinkaan. Ilmaranta kuitenkin kirjoittaa kertoneensa johdolle kokemastaan häirinnästä. STT kirjoitti aiheesta jutun²¹. (Lindén 2018, 20.)

2.2 Median valta ja päiväjärjestyksen asettaminen

Tässä tutkimuksessa median valta liittyy yhteiskunnassa salassa pidettyjen asioiden paljastamiseen ja paljastusjuttujen seurauksiin, kuten siihen, että ihmisiä on mediakohujen seurauksena erotettu viroistaan. Koska Turun Sanomien ja STT:n ahdisteluuutiset saavuttivat suurta huomiota ja niiden aiheista tehtiin jatkojuttuja muissa medioissa, ja koska syytösten kohteena ovat opettajat joutuivat uutisoinnin jälkeen keskeyttämään työnsä, koen tarpeelliseksi käsitellä valtaa hiljaisuuden rikkomisen keinona. Kun haastattelin toimittajia, kysyin heiltä uutisprosessin vaiheiden lisäksi ajatuksia vallankäytöstä. Valta liittyy sekä mitenettä miksi-kysymyksiin. Toimituksissa on ollut valta tehdä päätös siitä, aletaanko ahdistelutapauksista ylipäätään tehdä uutisia, vai jätetäänkö hiljaisuuden muuri tapausten ympärille. Selvitän, kokevatko toimittajat käyttäneensä uutisprosessien aikana valtaa, ja millaista valtaa.

¹⁹ Yle 31.1.2018: Naiset elokuva-alalla kertovat professori Lauri Törhösen vuosia jatkuneesta ahdistelusta – ”Häirinnästä tuli sukupolvikokemus”

²⁰ Yle 19.3.2018: Tuntematon ohjaaja – Elokuvatähdet kertovat Aku Louhimiehen poikkeuksellisesta vallankäytöstä: Hän alistaa ja nöyryyttää ihmisiä

²¹ STT 21.1.2018: Ex-rehtori: En koskaan saanut tietoa Törhösen käytöksestä

Median valtaa on usein tutkittu suhteessa politiikkaan, poliitikkoihin ja päätöksentekoon. Tässä tutkimuksessa tarkastelen median valtaa toimittajien näkökulmasta. Journalismin tutkimuksessa viitataan perinteisesti käsitykseen, jonka mukaan journalistien olisi ihanteellisessa tilanteessa oltava ”vallan vahtikoiria”. Ari Heinonen tutki 1990-luvulla suomalaisten toimittajien käsityksiä omasta ammatistaan ja tuli siihen tulokseen, että ”suomalaiset toimittajat piirtävät ammatillisen ihanteensa varsin yksituumaisesti: journalistin tulee olla aktiivisesti valtaa vartioiva vahtikoira, joka säilyttää puolueettomuutensa silloinkin, kun selittää maailmaa” (Heinonen 1995, 99).

Väliverroksen (2012) pohtii, kuka median valtaa oikeastaan käyttää: median omistajat, toimittajat vai ne instituutiot ja ryhmät, jotka käyttävät viestimiä omien tavoitteidensa ajamiseen (Väliverroksen 2012, 93). Väliverroksen mukaan mediaa ja sen mahdollista valtaa on tarkasteltava yhteiskunnallisessa kontekstissaan, suhteessa muihin yhteiskunnan organisaatioihin, instituutioihin ja vallankäytön mekanismeihin (Väliverroksen 2012, 87.) Seppäsen ja Väliverroksen mukaan median valtaa ei voi käsittää asiana, joka rajautuu pelkästään median alueelle. ”Kun puhutaan median vallasta, puhutaan aina myös siitä, miten valta toimii koko yhteiskunnassa, jossa media verkostoituu osaksi muita instituutioita ja ihmisten arkea” (Seppänen ja Väliverroksen 2013, 171). Foucault (1980) tarkastelee valtaa prosesseissa, joissa se tunkeutuu jokapäiväiseen elämään. Eri toimijoilla, kuten instituutioilla tai vaikkapa medialla ei siis lähtökohtaisesti ole valtaa, vaan kyseessä on pikemminkin vallan käyttäminen kuin sen omistaminen (Foucault 1980, 34).

Kunelius, Noppari ja Reunanen kuvailevat mediavaltaa koskevaa tutkimusta seuraavasti: ”Mediavaltaa koskeva keskustelu ja tutkimus lähtevät myös usein kuin luonnostaan ajatuksesta, että medialla on valtaa erityisesti yleisöön, sen tietoihin, asenteisiin ja mielipiteisiin” (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2009, 12). Median vallassa on kysymys myös uskosta siihen, että media on merkittävä voima yhteiskunnassa ja että yhteiskunnallista valtaa käyttävien tulee mukautua median muokkaamaan toimintaympäristöön (Seppänen ja Väliverroksen 2013, 178). Median vallan uskotaan toisinaan kumpuavan mediateknologioista itsestään (Väliverroksen 2012, 90). Manuel Castellsin (2007) mukaan media ei ole itsessään vallanpitäjä, mutta se muodostaa tilan, jossa vallasta päätetään (Castells 2007, 242).

Median kyvystä vaikuttaa yhteiskunnalliseen keskusteluun kertoo agenda setting eli päiväjärjestyksen asettaminen. Agenda setting ymmärretään yleensä prosessina, jossa perinteinen uutismedia välittää tärkeimpinä pitämänsä asiat julkiselle agendalle (McCombs, Shaw & Weaver 2014, 787). Tällöin julkisen keskustelun aiheet ja teemat määrittyvät uutismedian suunnasta median kuluttajille. Agenda setting -tutkimuksen piirissä on monia tulkintoja siitä, miten agendat toimivat. Vaikka agenda setting -teorialla nähdään nykytutkimuksen valossa olevan seitsemän erilaista vaihetta tai suuntaa, uutismedian ja

julkisuuden välinen toiminta on niistä merkittävin ja se on ollut tutkimuksen keskiössä vuosien ajan (McCombs, Shaw & Weaver 2014, 788). Alun perin McCombs ja Shaw ottivat agenda setting -teorian käyttöön tutkiessaan Yhdysvaltain vuoden 1968 presidentinvaalikampanjan uutisointia (McCombs & Shaw 1972).

Sosiaalinen media on muokannut perinteistä joukkoviestinnän ja julkisuuden välistä käsitystä päiväjärjestyksen asettamisesta. McCombsin, Shaw'n ja Weaverin mukaan agenda setting on laajentunut niin, että se käsittää joukkoviestinnän lisäksi paljon muitakin kommunikaation muotoja, kuten sosiaalisen median. Sen sijaan, että perinteinen media yksin asettaisi julkiselle keskustelulle tärkeimmät puheenaiheet, nykyään tärkeät ja uutisoinnin arvoiset asiat voivat nousta myös sosiaalisesta mediasta. (McCombs, Shaw ja Weaver 2014, 788.) Mediamuodon nimeäminen perinteiseksi on välillä hieman ongelmallista, koska perinteinen media on nykyään monin tavoin läsnä sosiaalisessa mediassa²² (mm. Matikainen 2012). Toisaalta agenda setting -keskustelussa perinteinen media on ymmärrettävä käsite, koska se tuo ikään kuin vertailukohdan sosiaaliselle medialle ja uusille kommunikaatiomuodoille.

Boyntonin ja Richardsonin (2016) mukaan päiväjärjestyksen asettaminen voidaan purkaa kolmeen osioon: median agendaan, julkiseen agendaan ja poliittiseen agendaan. Agenda settingin yhteydessä puhutaan usein myös pohjustamisesta (priming) ja kehystämisestä. Pohjustaminen tarkoittaa saatavilla olevan tiedon vaikutusta ihmisten ajatusten muodostamiseen. Mediahuomiolla on kyky pohjustaa asioita, jotka on ollut tarpeen nostaa julkiseen tietouteen. (Boynton ja Richardson 2016, 1918.) Kehystämällä tarkoitetaan sitä, miten asioita kuvaillaan ja miten ne esitetään uutisissa, ja millainen vaikutus lopputuloksella on siihen, miten yleisö uutisen ymmärtää (Scheufele ja Tewksbury 2007, 11).

Erilaisia agendan asettamistapoja syntyy jatkuvasti. Yksi niistä on priorisoitu (prioritized) agenda. Se syntyy niin, että ihmiset löytävät tiettyjä asioita uutisvirrasta ja arvottavat niistä kaikkein tärkeimmät, jotka sitten nousevat julkiseen keskusteluun. Tässä agendassa vain pieni osa uutisoitavista asioista saa tarpeeksi huomiota noustakseen julkiselle agendalle. Priorisoitu agenda on pieni näyte laajemmasta kansalaiskeskustelusta. Suuremman näytteen kansalaiskeskustelusta muodostavat ne keskustelut, joita käydään sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi Twitterissä, Facebookissa tai blogialustoilla. Toki suuri osa sosiaalisen median keskusteluista koskee henkilökohtaisia asioita ja kiinnostuksen kohteita eikä niinkään poliittisia tai julkisia asioita. Toisaalta esimerkiksi tässä tutkimuksessa erittäin henkilökohtaisista,

²² Merkittävin ero sosiaalisen ja perinteisen median välillä on se, että perinteisen median sisältöjä tekevät ammattilaiset ja tuotantoyhtiöt, kun taas sosiaalisessa mediassa tekijöitä ovat yleisöt ja tavalliset käyttäjät (Matikainen 2012, 138). Perinteinen media ei siis välttämättä viittaa siihen, että se olisi esimerkiksi pelkkää printtimediaa, sillä sellaista mediaa on nykypäivänä vaikea löytää.

pienessä piirissä alun perin puiduista asioista tulikin julkisia. Sosiaalinen media synnyttää siis joka tapauksessa huomattavan alustan median ja julkisuuden väliselle keskustelulle. (McCombs, Shaw & Weaver 2014, 788.) McCombs, Shaw ja Weaver nimeävätkin yhdeksi uudeksi agendaksi sosiaalisen median agendan. Sosiaalisen median agenda laajentaa uutismedian perinteistä agendan asettajan roolia. Se juontuu kansalaisten pitkäaikaisista ja usein intohimoisista kiinnostuksista tiettyihin asioihin. Yhteiskunnassa on niin sanottuja kuumia perunoita – esimerkiksi abortti, homojen väliset avioliitot ja aselait – jotka puhuttavat ihmisiä jatkuvasti (McCombs, Shaw & Weaver 2014, 789). Tähän listaan voi hyvin lisätä keskustelun seksuaalisesta ahdistelusta ja hyväksikäytöstä.

Sen lisäksi, että sosiaalinen media voi luoda uusia uutisaiheita itse, joukkoviestinten jakamat uutiset herättävät keskustelua sosiaalisessa mediassa. Mediatilat käyttävät seuraajiansa aktiivisuutta hyväkseen enenevässä määrin, ja tuloksena saatetaan saada esimerkiksi enemmän näkyvyyttä julkaistuille jutuille. Joskus sosiaalisen median agenda on osa kaksisuuntaista prosessia, jossa uutismedia antaa aluksi virikkeitä julkiselle agendalle, ja sitten julkinen agenda puolestaan antaa virikkeitä uutismedian agendalle. Tällöin agendan asettaminen toimii molempiin suuntiin. (McCombs, Shaw ja Weaver 2014, 790.)

Perinteistä mediaa on pidetty seksuaalisen ahdistelun uhrien äänitorvena. Se, että uutismedia on tarttunut sosiaalisessa mediassa syntyneen liikkeen sanomaan, on mahdollistanut sen, että moni uhri on päässyt kertomaan omista kokemuksistaan (mm. Nuraddin 2018). Vaikka #metoo-kampanja itsessään alkoi Twitteristä, se tarvitsi perinteistä mediaa levitäkseen laajaan tietoisuuteen. Lokakuussa vuonna 2017 New York Times julkaisi artikkelin, jossa kerrottiin elokuvatuottaja Harvey Weinsteinin ahdistelleen useita naisia Hollywoodin elokuvateollisuusspiireissä²³. Julkaisua seuranneina viikkoina tietoisuus seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön yleisyydestä lisääntyi, ja syntyi kiihkeää keskustelua kansainvälisesti. Vallan väärinkäyttö sekä raiskauksista ja seksuaalisesta ahdistelusta vaikeneminen alettiin tunnistaa yhteiskunnalliseksi ongelmaksi laajemmin kuin koskaan aikaisemmin (Cobb ja Horeck 2018, 489.) Tutkivia uutisartikkeleja tehtiin, ja lisää tunnustuksia julkaistiin sosiaalisessa mediassa. Sosiaalinen media nosti aiheen perinteisen median agendalle, ja alkusysäyksen jälkeen nämä kaksi median muotoa ovat ruokkineet toisiaan.

Päiväjärjestyksen asettamisessa on siis kyse siitä, mitkä asiat nousevat julkisuuteen. Julkisuuden käsitteen yhteydessä hyödynnetään usein Habermasin (2004 [1962]) ajatuksia. Siinä missä Habermasin julkisuuskäsitys perustui kasvokkaiseen vuorovaikutukseen, modernin

²³ The New York Times 5.10.2017: Harvey Weinstein Paid Off Sexual Harassment Accusers for Decades

yhteiskunnan kehitystä leimaa julkisuuden mediavälitteisyys (Seppänen ja Väliverronen 2013, 74). Seppänen ja Väliverronen toteavat, että ”internetissä syntyvä julkisuus ei ole konkreettinen viestinnän muotojen ja rakenteiden muodostama tila, vaan pikemminkin metaforisesti ymmärrettävä tila, joka rakentuu aina tapauskohtaisesti yhteisten puheenaiheiden ja niitä synnyttävien ihmisten ja organisaatioiden toiminnan tuloksena” (Seppänen ja Väliverronen 2013, 75).

Michael Salter (2013) on tutkinut online-ympäristössä toimivia vastajulkisuuksia. Vastajulkisuudet ovat pieniä, hegemonisen julkisuuden ulkopuolelle jääviä julkisuuksia, joilla voi olla poliittista potentiaalia (mm. Fraser 2009). Salterin mukaan internetistä on tullut vastajulkisuuksien ”isäntä”. Internet siis isännöi vastajulkisuuksia, joissa ahdistelusyhtöyksistä keskustellaan ja niihin reagoidaan. Salterin mukaan internet ja sosiaalinen media voivat ylläpitää vastajulkisuuksia, joissa erityisesti naiset voivat jakaa kokemuksiaan niin, että ne otetaan vastaan merkityksellisinä eikä niitä sivuuteta. Hän ottaa esille myös online-julkisuutta vastaan esitetyn kritiikin, jonka mukaan internetissä vain rajattu määrä ihmisiä näkee sisällön, jolloin on epäselvää, onko kyseessä oikeastaan julkisuus sanan varsinaisessa merkityksessä. Salter mainitsee, että Habermasin mukaan internet hajauttaa julkista diskurssia sen sijaan että mahdollistaisi kunnollisen keskustelun (Salter 2013, 237). Salterin mukaan internetin vastajulkisuuksien potentiaali ahdistelutapauksissa on kuitenkin siinä, että ne voivat tarjota ahdistelun uhreille sellaista tukea ja ”kelpuutusta”, mitä ei välttämättä offline-kontekstissa ole tarjolla. Toisaalta online-yhteisö voi myös korvata seksuaalisesta ahdistelusta syytetyille henkilöille niitä mahdollisuuksia, joita normatiivinen julkinen tila estää (Salter 2013, 238).

#Metoo-kampanjan voi nähdä omanlaisenaan vastajulkisuutena. Esimerkiksi Anna Peltonen (2018) käytti pro gradu -tutkielmassaan #metoo-kampanjasta vastajulkisuuden käsitettä. Hän tutki kampanjan nousemista julkisuuteen verkkoalustoilla. Vastajulkisuudelle tyypillisesti #metoo-kampanjalla ei ainakaan alkuvaiheessaan ollut institutionaalisia muotoja. Se oli internetissä syntynyt tunniste, joka laajeni yksittäisten ihmisten käyttöön kansainvälisesti ja siten myös joukkotiedotusvälineet kiinnostuivat siitä. Voisi sanoa, että vuonna 2019 #metoo:lla on jo myös institutionaalisia muotoja, koska kampanja on laajasti levinnyt ja kansainvälisesti mediassa tunnistettu. Toisaalta vaikka #metoo on levinnyt laajalle ja media on kiinnostunut siitä kansainvälisesti, sitä voi edelleen pitää vastajulkisuutena. Online-ympäristössä toimiva kampanja ulottuu usealle elämänalueelle ja moniin yhteisöihin. Kaikki yhteisöt ja niiden kokemukset eivät ole nousseet julkisuuteen, vaan ilmiö tapahtuu jatkuvasti myös ruohonjuuritasolla, pienemmissä yhteisöissä.

2.3 Sosiaalinen media osana toimittajan työtä

Sosiaalisella medially on ollut olennainen merkitys Luostarivuoren ja Kallion uutisten synnyssä. Ahdistelutapauksia alettiin selvittää, koska toimitukset saivat jutuille vinkin tai kimmokkeen sosiaalisesta mediasta. Luostarivuoren tapauksessa kävi niin, että ahdistelua kokeneet ihmiset huomasivat Puolalanmäen lukiossa tapahtuneesta ahdistelusta kertovan jutun ja alkoivat keskustella omista kokemuksistaan. Sitten he kerääntyivät joukoksi, joka kertoi kokemuksensa toimittajille. Juttua ei todennäköisesti olisi syntynyt ilman ahdistelun uhrien aktiivisuutta jutunteossa. Vaikka Kallion uutinen ei itsessään lähtenyt sosiaalisesta mediasta, alkusysäys sille tuli sosiaalisessa mediassa syntyneestä #metoo-kampanjasta. Sosiaalinen media liittyy kumpaankin tutkimuskysymykseeni. Toisaalta se kertoo uutisprosessin alkuvaiheesta ja siten vastaa kysymykseen siitä, miten hiljaisuus rikottiin. Toisaalta se vastaa myös siihen, miksi ahdistelutapauksista ylipäätään alettiin tehdä uutisia.

Tärkeä osa uutisprosessia on juttuvinkin saaminen ja haastateltavien löytäminen. Nämä käytännöt ovat murroksessa sosiaalisen median takia. Kuten edellisessä luvussa tuli ilmi, sosiaalinen media on vahvistanut rooliaan median päiväjärjestyksen asettajana. Tämä vaatii toimittajilta valmiuksia tarttua sosiaalisessa mediassa syntyneisiin keskusteluihin. Sosiaalinen media tekee monimuotoisen kansalaiskeskustelun näkyväksi ja siten laajentaa medioitunutta julkisuutta (Matikainen 2012, 141). Tässä tutkimuksessa minua kiinnostaa erityisesti se, miten ja miksi perinteinen media on tarttunut sosiaalisessa mediassa syntyneisiin ilmiöihin ja mahdollisesti hyödyntänyt sosiaalista mediaa tiedonkeruussa.

Sosiaalisella medially on vaikutus myös median valtaan: se, että joistakin uutisaiheista syntyy runsasta keskustelua sosiaalisessa mediassa, voi lisätä aiheen näkyvyyttä julkisuudessa, synnyttää lisää uutisia ja johtaa konkreettisiin muutoksiin. Lisäksi sosiaalisella medially on nykyään merkittävä rooli hiljaisuuden rikkomisessa, kuten aiemmissa luvuissa on tullut esiin.

Sosiaalisen median rooli päiväjärjestyksen asettajana on muokannut uutisprosesseja ja toimitusten rutiineja. Uutisaihe saattaa löytyä sosiaalisesta mediasta. Verkko-osallistuminen ja sosiaalisen median käyttäminen ovat osa yhä useamman toimittajan ammatillista pätevyyttä, ja sosiaalista mediaa ei pidetä enää pelkkänä vapaa-ajan jutustelupaikkana (Vainikka 2013b, 40). Toimittajien verkkotyöskentelyä vuosina 2012–2013 selvittäneessä tutkimuksessa eräs brittiläinen toimittajahaastateltava totesi, että ”viisi, kuusi vuotta sitten, jos vietti aikaa internetissä, siitä toruttiin. Jos oli työajalla Facebookissa, ihmiset ihmettelivät mitä olet tekemässä ja sanoivat, että se on ajanhukkaa, sen sijaan nyt Facebookin käyttö on oletuksena, siellä pitäisi olla kaiken päivää” (Vainikka 2013b, 40). Kyseisessä tutkimuksessa todetaan, että toimittajat käyttävät yleensä erilaisia yhteisöjä ja keskustelupalstoja juttuaiheiden ja

haastateltavien etsimiseen (Vainikka 2013b, 40). Tutkimuksessani Luostarivuoren koulun tapauksen haastateltavat löytyivät Facebookin kautta, kun toimittaja huomasi eräässä ryhmässä julkaistut kommentit. Vainikan mukaan Facebook on toimittajille hyvä väline ottaa yhteyttä yleisöön ja kuulostella mielipiteitä. Yleisölle Facebook taas on matalan kynnyksen paikka osallistua erilaisiin keskusteluihin. (Vainikka 2013a, 16.) Luostarivuoren tapauksessa ahdistelun ja hyväksikäytön uhrin kokosivat kokemuksiaan yhteiseen tiedostoon, ja yhteydenpitoa käytiin Facebookissa. Toimittajakin oli haastateltaviin yhteydessä Facebookin välityksellä, vaikka itse haastattelut tehtiin puhelimitse.

Sosiaalisen median myötä käsitykset julkisuuden luonteesta ja rajoista ovat muuttuneet (Matikainen 2012, 133). Sosiaalisen median rooliin uudenlaisena julkisuutena liittyy myös ajatus verkon mahdollisuuksista demokratian edistämiseksi. Matikaisen mukaan verkko-osallistumista on tutkittu deliberatiivisen eli keskustelemaan demokratian teorioiden kautta, mutta on myös esitetty, että kyseiset näkökulmat jättävät huomiotta toisia osallistumisen ja keskustelun muotoja. Matikaisen mukaan ”keskeisenä ongelmana on, että deliberatiivista näkökulmaa on sovellettu liian kapeasti keskittyen kansalaisten ja poliittisen eliitin väliseen vuorovaikutukseen ja sen kehittämiseen internetissä, vaikka internet ja erityisesti sosiaalinen media ovat omaehtoisen poliittisen ja yhteiskunnallisen organisoitumisen paikkoja” (Matikainen 2012, 134). Hän nostaa esille kansalaisten keskinäisen vuorovaikutuksen merkityksen.

Tutkimukseni sijoittuu #metoo-kampanjan jälkeiseen aikaan. Kampanjan synnyttämästä ilmiöstä tuli puhetta tutkimushaastatteluissa. Englanninkielisessä tutkimuksessa käytetään termejä ”Weinstein effect” ja ”Post-Weinstein effect”. Cobb ja Horeck (2018) esittelevät Post Weinstein -käsitteen, joka suoraan suomennettuna tarkoittaa Weinsteinin jälkeistä. He kuvaavat käsitettä seuraavasti: ”#Metoo-ilmiössä ei ole kyse yksinään Weinsteinin tai kenenkään muunkaan tekojen ’parjaamisesta’, vaan laajemmasta, systemaattisesta hyväksikäytöstä valkoisen patriarkaatin historiassa. Tästä puhutaan nyt osana Weinstein-efektiä” (Cobb ja Horeck 2018, 489). Post Weinstein -käsitettä käytetään siis kuvaamaan kulttuurisia seurauksia, jotka alkoivat elokuvatuottaja Harvey Weinsteinin toimintaa koskevista paljastuksista. Termi sisältää ajatuksen siitä, että vaikka seksuaalinen ahdistelu henkilöityi Amerikassa näkyvästi Harvey Weinsteiniin, ilmiö on todellisuudessa paljon laajempi.

#Metoo-kampanjasta ja sen seurauksista on tehty melko paljon tutkimusta kansainvälisesti. Kampanjaa on tutkittu esimerkiksi kehys- ja diskurssianalyysin avulla (mm. Nuraddin 2018; Evans 2018). On tutkittu, miten uutismedia on kehystänyt kampanjaa ja ketä #metoo-aiheisissa uutisissa on kuultu. Ruotsissa on tutkittu diskurssianalyysin keinoin #metoo:ta koskevaa uutisointia ruotsalaisissa printtimedioissa (Källvik 2018). Suomessa #metoo-tutkimusta on tehty esimerkiksi digitaalisen julkisuuden ja opettajien etiikan näkökulmasta (Peltonen 2018; Leiwo

2018). Seksuaalisen ahdistelun esittämistä mediassa on tutkittu jo ennen #metoo-kampanjan ja sitä edeltäneen Me Too -liikkeen²⁴ syntyä (mm. Eyre 2000; Saguy 2002).

On olennaista muistaa, että vaikka käsittelemäni koulumaailmaan sijoittuva ahdistelu-uutisointi asettuu ajallisesti ja teemallisesti #metoo-kampanjan kontekstiin, se ei ole varsinaista #metoo-uutisointia. Kallion tai Luostarivuoren uutisia ei ole kehystetty kampanjaan liittyväksi, vaikka joissakin näihin tapauksiin liittyvissä uutisissa #metoo onkin mainittu. Entiset oppilaat eivät ole julkaisseet kokemuksiaan alun perin sosiaalisessa mediassa kampanjan tunnisteella, vaan he ovat kertoneet asiansa suurelle yleisölle perinteisten medioiden kautta. Koulumaailma ei ole #metoo:n varsinaista aluetta, koska kampanja syntyi koskemaan erityisesti elokuva- ja kulttuurialan ahdistelutapauksia. Toisaalta koulumaailmaankin liittyvät uutiset saatetaan liittää osaksi #metoo-uutisointia. Leiwo (2018) analysoi pro gradu -tutkielmassaan myös Luostarivuoren koulun tapausta. Leiwo esitteli tapauksen seuraavasti: ”turkulaisen Luostarivuoren yläasteen jo aikuistuneet oppilaat nostaneet #metoo-kampanjan myötä esiin kouluaikaiset tapahtumat, joihin liittyy epäasiallista käytöstä opettajan taholta”.

²⁴ Me Too on alun perin amerikkalaisen nuorisojärjestön vuonna 2007 kehittämä kampanja, joka vastustaa seksuaalista häirintää.

3. Journalistiset käytännöt hiljaisuuden rikkomisen keinoina

Tässä luvussa vastaan analyysin avulla yksityiskohtaisesti toiseen tutkimuskysymykseeni eli siihen, miten ja millä keinoin hiljaisuus seksuaalisen ahdistelun ja hyväksikäytön ympärillä on rikkoutunut. Tämä luku ammentaa käytäntöteoriasta. Kerroin johdantoluvussa, että käytäntöteoriat pureutuvat prosesseihin ja näkevät maailman rutinoituneena ja toistuvina suorituksina (Nicolini 2013, 3). Toimittajien työ on ollut pitkälti rutiinien määrittämää. Uutisprosesseihin sisältyneet käytännöt kertovat tarkasti, miten uutiset syntyivät. Näiden prosessien kuvaamisen jälkeen on luontevaa siirtyä neljänteen lukuun, jossa pohditaan tutkimuskysymyksiä vallan ja #metoo-ajan näkökulmasta.

Olen jakanut haastatteluaineistoni kolmeen kategoriaan: journalistisiin käytäntöihin, valtaan ja ajalliseen kontekstiin. En ole määritellyt kategorioita ennalta, vaan ne tulivat esiin haastattelujen myötä. Tässä luvussa erittelen ensimmäisen kategorian, eli journalistiset käytännöt, jotka sisältyivät Kallion ja Luostarivuoren uutisten syntyprosesseihin. Journalististen käytäntöjen kategoria kattaa sekä toimitusprosessin työvaiheet että journalistisen päätöksenteon. Kategorian alle sijoittuvat seuraavat teemat: lähtökohta ja juttuvinkki, lähteiden luotettavuuden tarkistaminen, haastattelutilanteet, nimienjulkaisupäätökset, kirjoittaminen ja sanavalinnat, toimittajan ammattitaito, yhteistyö, kiire ja julkaisupaine sekä poikkeuksellisuus.

Kuten johdannossa kerroin, käytän aineiston analyysitapana teemoittelua. Kokosin haastateltavien vastauksista yhtenäisiä teemoja, jotka taas muodostavat kategoriat. Teemat ovat myös tämän luvun alalukuja. Suhtaudun jokaiseen haastatteluun yksilöllisenä osana tutkimusmateriaalia ja samalla pyrin tarkastelemaan haastatteluaineistoa yhtenäisenä datana, joka kuvaa tutkimusilmiötäni. Tarkoitukseni ei siis ole erityisesti verrata Turun Sanomien ja STT:n edustajien vastauksia keskenään, mutta tutkimukseni selkeyden takia mainitsen median nimen aina tarvittaessa. Pyrin analysoimaan materiaalia ilman ennako-oletuksia tai hypoteesia, koska tarkoitukseni on kuvata juttuprosessia ja ilmiötä sen ympärillä mahdollisimman perusteellisesti.

Luostarivuoren ja Kallion tapaukset soveltuvat tässä tutkimuksessa melko hyvin käsiteltäväksi yhtenä kokonaisuutena, jossa ei ole välttämätöntä eritellä jatkuvasti, kummasta tapauksesta on kyse. Näin ollen pystyn etsimään kummastakin juttuprosessista yhteisiä mutta tarpeen tullen myös toisistaan eroavia teemoja. On tiedostettava, että vaikka STT:n ja Turun Sanomien jutuissa on paljon yhtymäkohtia, ne eroavat toisistaan kahdella merkittävällä tavalla: Turun Sanomien Luostarivuoriuutisessa kerrottiin seksuaalisen ahdistelun lisäksi nuoriin tyttöihin kohdistuneesta seksuaalisesta hyväksikäytöstä. STT:n paljastus Kalliosta ei kertonut hyväksikäytöstä vaan ahdistelusta. Tämä on haastattelumateriaalini perusteella vaikuttanut

jonkin verran siihen, millaisia uhrien haastattelut ovat olleet. Toinen ero on se, että Turun Sanomat on maakuntalehti ja STT on valtakunnallinen tietotoimisto. Tällöin lähtökohdat juttua tehdessä ovat valmiiksi hieman erilaiset. STT:n juttu lähtee julkaistavaksi useisiin medioihin ja leviää tällöin laajemmalle, kun taas Turun Sanomien juttu on julkaistu vain Turun Sanomissa. Koen kuitenkin, että näitä kahta juttua voi käsitellä vertailukelpoisina, koska kummatkin aiheuttivat laajaa huomiota ja jatkojuttuja muissakin medioissa.

3.1 Lähtökohta ja juttuvinkki

Luostarivuoren koulua ja Kallion lukiota koskevat paljastusuutiset ovat seurausta aiemmista uutisista, joiden kautta saatiin vinkki kyseisiin juttuihin. Turun Sanomien uutisessa sosiaalisella medialla oli merkittävä rooli jutun synnyssä, kun taas STT:n uutisessa juttua lähdettiin alun perin tekemään toimituksen ideasta. Erittelen tässä luvussa kummankin jutun lähtökohtia ja haastateltavien löytämistä.

Kuten ensimmäisessä luvussa kerroin, STT:n juttu Kallion lukiosta syntyi Näyttelijäliitolle tehdyn kyselyn seurauksena. Yhdysvalloissa oli alettu uutisoida elokuvatuottaja Harvey Weinsteinin ahdistelusyhtöksistä, joten STT päätti selvittää, millaista seksuaalista häirintää Suomen näyttelijäpiireissä on koettu. Näyttelijäliitolle lähetetyn kyselyn vastauksista tehtiin oma uutisensa. Vastausten perusteella ihmisillä oli erilaisia kokemuksia: osa oli kokenut seksuaalista ahdistelua, osa sitäkin vakavampia asioita, osa taas muunlaista vallan väärinkäyttöä. Kyselyyn osallistuneet henkilöt olivat saaneet jättää yhteystietonsa lomakkeeseen. Juttua tehnyt toimittaja otti yhteyttä yhteystietonsa jättäneeseen naiseen, mutta tämä ei ehtinyt vastata ajoissa uutisen julkaisuaikataulun puitteissa. Seuraavana päivänä yhteystietonsa jättänyt nainen palasi asiaan. Toimittaja ajatteli, että ehkä aiheesta voisi tehdä vielä toisenkin uutisen, ja hän alkoi viestitellä naisen kanssa. Asiasta sovittiin uutispäällikön kanssa, ja toinen toimittaja haastatteli kyseistä naista. Tämän haastattelun perusteella esiin nousi erityisesti yksi oppilaitos, jossa häirintää oli tapahtunut: Kallion lukio. Tapausta päätettiin alkaa penkoa, koska tiedettiin, että häirintäsyöttösten kohteena oleva opettaja opetti siellä edelleen.

Yhteys muihin haastateltaviin aukesi ensimmäisenä haastatellun naisen kautta. Toimittaja alkoi etsiä lisää ihmisiä, joilla olisi samanlaisia kokemuksia Kallion lukiosta. Haastateltavia löydettiin toisten haastateltavien ja toimittajien omien kontaktien kautta. Juttua alettiin tehdä alkuvuikosta, ja loppuvuikosta toimittaja alkoi saada keskusteluyhteyttä ja luottamusta naisiin, jotka kertoivat kokemuksistaan. Seuraavana maanantaina toimittaja sai monta haastateltavaa. Uutispäällikkö päätti, että toinenkin toimittaja lähtee tekemään juttua. Juttua tehtiin yhteensä puolitoista viikkoa.

Turun Sanomien juttu Luostarivuoren lukiosta syntyi parin aiemman uutisen seurauksena. Kaikki sai alkunsa Demokraatti-lehden julkaisemasta kolumnista, josta syntyi Facebookissa keskustelua. Demokraatin päätoimittaja kirjoitti kolumnin, jossa hän kertoi kokeneensa ahdistelua 1980-luvun lopulla silloisessa Puolalanmäen koulussa. Turun Sanomat uutisoi tästä ja alkoi selvittää asiaa Turun kaupungin kanssa. Turun Sanomien toimittaja oli yhteydessä silloiseen opetuslautakunnan puheenjohtajaan. Puheenjohtaja halusi kertoa kaiken, ja hän kertoi poteneensa huonoa omatuntoa parikymmentä vuotta. Puheenjohtaja kertoi toimittajalle, että aikanaan oppilaiden vanhemmilta oli alkanut tulla ilmoituksia asiattomasta koskettelusta, ja hän oli vaatinut asian tutkimista. Opetustoimen virkamiehet ja koulun rehtori olivat olleet vastentahtoisia. Asia oli myös annettu tutkittavaksi kaupungin psykiatrille, joka oli tullut siihen tulokseen, että ei ole mitään syytä epäillä kertomusten todenperäisyyttä. Rehtori ja virkamiehet olivat silti edelleen olleet sitä mieltä, että mitään ei ole tapahtunut. Opettaja kuitenkin pakotettiin irtisanoutumaan, mutta tämä tehtiin kaikessa hiljaisuudessa. Tämän jälkeen kyseinen opettaja jatkoi opetustyössä toisessa koulussa. Jos opettaja olisi erotettu, asia olisi siirtynyt lautakuntakäsittelyyn ja tapahtumat olisivat tulleet julkisesti esille laajemmin. Turun Sanomat teki Puolalanmäen kuviosta uutisen, jossa kerrottiin, että Turun kaupunki oli pimittänyt vuosien takaiset ahdisteluepäilyt varjellakseen koulun mainetta.

Puolalanmäki-uutisen julkaisemisen jälkeen Puolalan koulun entisten opiskelijoiden Facebook-ryhmässä syntyi keskustelua, jossa todettiin, että Turussa on toinenkin koulu, johon katseet kannattaa suunnata. Turun Sanomien toimittaja huomasi keskustelun ja otti yhteyttä Facebook-päivityksen tehneeseen naiseen. Tämän henkilön kanssa aukesi keskusteluyhteys, ja toimittaja kysyi, saisiko nainen yhteyden niihin ihmisiin, jotka olivat aikanaan joutuneet hyväksikäytön tai seksuaalisen häirinnän kohteiksi. Yhteyshenkilö ei itse ollut uhri, mutta hän oli entisten opiskelijoiden yhteisössä keskeisessä asemassa. Hän kertoi toimittajalle saavansa haastateltavat. Facebookiin perustettiin suljettu ryhmä, johon häirintää kokeneet ihmiset liittyivät. Ryhmä laajeni pikkuhiljaa, kun tietoisuus mahdollisesta jutunteosta levisi. Pian toimituksessa saatiin tieto siitä, että alkuperäisellä yhteyshenkilöllä oli kerättyinä useita ahdistelukokemuksia eri henkilöiltä. Asiaa alettiin selvittää tarkemmin sekä soittelemalla että Facebook-viesteillä.

3.2 Luotettavuuden tarkistaminen

Sekä Turun Sanomien että STT:n uutisprosessissa käytiin tarkasti läpi lähteiden luotettavuutta. Kummassakin tapauksessa haastateltiin ihmisiä erittäin arkaluontoisesta asiasta, joten lähteiden selvittely vaati erityistä varovaisuutta ja huolellisuutta. Koska asetelma oli se, että nimettömät uhrit syyttivät nimellä mainitun koulun opettajaa, uhrien tarinoiden todenperäisyys piti tarkistaa huolella. Oman haasteensa tähän asetti kiireinen aikataulu, jota avaan enemmän Kiire ja paine -alaluvussa.

Taustatyön tekeminen oli sekä Kallion että Luostarivuoren uutisessa aikaa vievää ja se muodosti suuren osan jutuntekoprosessissa. Molemmissa tapauksissa valtaosa toimittajien hankkimasta materiaalista jäi taustatiedoksi. Kaikki kuullut tarinat eivät siis päätyneet julkisuuteen. Joitakin kokemuksia piti jättää pois jutuista esimerkiksi sillä perusteella, että niille oli vain yksi lähde. Myöskään merkkimäärän puitteissa ei ollut mahdollista antaa tilaa kaikille haastatteluille. Erään toimittajan mukaan kaikki tarinat eivät kertoneet yksiselitteisesti häirinnästä tai hyväksikäytöstä, vaan osa oli niin sanottuja todistanlausuntoja, joiden mukaan häirintää tiedettiin tapahtuneen.

STT:n ja Turun Sanomien toimittajat käyttivät keskenään erilaista lähestymistapaa materiaalin hankkimiseen. Siinä missä STT etsi eri kanavien kautta monta haastateltavaa ja haastatteli lopulta 18 henkilöä, Turun Sanomat keräsi ensin kirjallisena tiedon yli 30 naisen kokemuksista ja valitsi sieltä neljä henkilöä jatko-haastatteluun. Uhrien kertomusten luotettavuuden tarkistaminen oli kuitenkin samankaltaista: kummassakin mediassa tehtiin paljon varmistamista puhelinsoittojen välityksellä ja haastateltiin useita ihmisiä samoista asioista. Kaiken julkisuuteen päätyvän tiedon luotettavuus pyrittiin varmistamaan perusteellisesti. Tiedonhankinnassa piti kiinnittää huomiota siihen, että tarinat ahdistelukokemuksista pitivät paikkansa eivätkä esimerkiksi sekoittuneet keskenään. Oli tarkistettava kerrottuja asioita monelta lähteeltä, jotta voitiin varmistaa, etteivät eri tarinat lopulta kertoneetkin samasta kokemuksesta. Jouduttiin siis pohtimaan paljon, kertovatko ihmiset varmasti omista kokemuksistaan. Turun Sanomissa toinen juttua tehnyt toimittaja oli huolissaan siitä, että kun ihmiset alkavat muistella yhdessä vanhoja tapahtumia, aletaan muistaa myös sellaisia asioita, joita ei ole oikeasti tapahtunut. Hänen mukaansa oli toimittajien etu, että uhrien kertomukset saatiin nopeasti, eikä uhreilla ollut esimerkiksi viikkoja aikaa pohtia ja kertoa kokemuksiaan medialle.

Halusimme todella paljon tietoa ennen kuin pystyimme arvioimaan, että tämä oli selvä tapaus, eikä ole sekaannuksen vaaraa.

Uutispäällikkö (STT)

Lähteiden luotettavuus varmistettiin erään toimittajan mukaan niin sanotulla verkkosoitteella. Turun Sanomien tapauksessa haastateltavien lisäksi soiteltiin haastateltavien äideille, opettajille ja ystäville. Tällä soitteella kartoitettiin Facebook-ryhmää ylläpitävän ydinjoukon kokemuksia. Kummassakin uutisprosessissa uhrien kertomusten uutis- ja totuusarvoa punnittiin yhteistyössä toimittajien ja uutispäällikköiden kesken. Sekä tarinoiden että koko tapauksen luotettavuutta arvioitiin.

Punnittiin, miten uskottavasti asia on puettu sanoiksi. Pyrittiin myös selvittämään, voiko olla mahdollista, että muutama ihminen olisi kirjoittanut kaikki tarinat. Käytettiin tavallaan tekstianalyysia ja tultiin siihen tulokseen, että tarinat ovat eri ihmisten kirjoittamia.

Toimittaja (TS)

Turun Sanomien toimittaja oli solminut hyödyllisiä haastattelusuhteita jo ennen Luostarivuoren ja sitä edeltäneen Puolalanmäen uutista. Toimitukseen oli aiemmin tullut vihje mahdollisesta ahdistelutapauksesta, joka ei liittynyt Puolalanmäkeen tai Luostarivuoreen. Vihje ei poikanut juttua, sillä poliisin mukaan asiassa ei ollut syytä epäillä rikosta. Tämän tapauksen selvittämisen aikana toimittaja sai kuitenkin luotua luottamukselliset suhteet Turun kaupungin virkamiesten kanssa. Toimittajan mukaan Puolalanmäki-uutisen aikana paljastui kaava, joka kertoi, miten asiaa oli kaupungin sisällä ”hyssytelty”, ettei se tulisi julkisuuteen. Luostarivuori-tapauksen yhteydessä toimittaja soitti samoille lähteille, ja he kertoivat, että Luostarivuoren tapaus hoidettiin samalla tavalla kuin Puolalanmäen.

Uhrien ja heidän lähipiirinsä lisäksi kumpikin tapaus vaati soittelua opettajille, rehtoreille ja muille virkamiehille. Turun Sanomien juttua varten piti soittaa useille rehtoreille, koska ahdisteluajan rehtori ja koulutoimenjohtaja eivät olleet enää hengissä. Puheluissa selvitettiin, onko koulussa tiedetty näistä asioista, ja miksi koulussa on toimittu niin kuin on toimittu. Turun Sanomien toimittajan mukaan tiedonhankinnan kulminaatiopiste oli, kun saatiin vahvistukset sille, että opettaja oli irtisanoutunut itse, ja vaikka koulussa oli ollut tieto tapahtuneista, kaikki oli haluttu lakaista maton alle. Kun uutisen julkaisupäätös oli tehty, Turun kaupunki ilmoitti julkaisevansa aiheesta anteeksipyyntö. Toimittajan mukaan se sinetöi julkaisupäätöksen. Toinenkin Turun Sanomien toimittaja piti tätä virallista tunnustusta tärkeänä osoituksena siitä, että Turun Sanomien uutinen pitää paikkansa. Tapaukseen saatiin lisävahvistus, kun ihmiset, jotka antoivat kokemuksensa Turun Sanomien tietoon, lähettivät samat kertomukset myös koulutoimenjohtajalle. Koulutoimenjohtaja antoi sen jälkeen lausunnon, jonka mukaan hän epäillyt hetkeäkään, etteivätkö kyseiset asiat olisi oikeasti tapahtuneet.

Jo kokemuksistaan kertovien naisten suuri määrä toimi osaltaan eräänlaisena vahvistuksena sille, että tapaukset olivat totta. Toisaalta nimenomaan uhrien suuri määrä hankaloitti tilannetta, jossa toimittajien oli varmistettava kokemusten todenperäisyys parhaansa mukaan. Tapauksia mutkisti se, että osa opettajien epäasiallisesta toiminnasta oli tapahtunut jo vuosia sitten. Pääosa Turun Sanomien uutisen paljastamasta ahdistelusta sijoittuu 1990-luvun taitteeseen. Kertomukset olivat nimettömiä ja monilta luokka-asteilta. STT:n uutisessa uhrien kokemukset

olivat tuoreempia kuin Turun Sanomien uutisessa. Pääosa Kallion lukiossa tapahtuneen ahdistelun uhreista oli kuitenkin haastatteluhetkellä jo ylioppilaaksi kirjoittaneita henkilöitä.

3.3 Haastattelutilanteet

Haastattelut tehtiin puhelimitse ja nopealla aikataululla. Turun Sanomien uutista varten toimittaja soitti ahdistelusta syytetyille opettajalle julkaisua edeltävänä iltana. Kun Turun Sanomien toimittajat olivat saaneet yli 30 naisen tarinat, he valitsivat naisten joukosta neljä haastateltavaa. Haastattelut jakautuivat selkeästi niin, että toinen toimittaja teki uhrien haastattelut ja toinen haastatteli opettajaa ja virkamiehiä. Osittain haastatteluiden tekeminen oli käytännön sanelemaa: kun Luostarivuoren tapausta alettiin selvittää, asiaa hoitaneella toimittajalla alkoi iltavuoroviikko. Tämä vaikutti siihen, että toinen toimittaja hoiti päivävuoressaan yhteydenpitoa uhrien suuntaan. STT:ssä haastattelut jaettiin kahden toimittajan kesken. Juttua varten haastateltiin 18 uhria tai sellaista henkilöä, joilla oli erilaisia kokemuksia ahdistelusta tai asiattomasta ja häiritsevästä käytöksestä. Toinen toimittaja teki suuremman osan uhrien haastatteluista sekä opettajan haastattelun. Toinen taas soitti uhrien lisäksi sekä senhetkisellet entisille rehtoreille, ja lisäksi hän haastatteli Taideyliopiston Teatterikorkeakoulun professoria. Juttuprojektissa mukana ollut kolmas toimittaja haastatteli rikosoikeuden professoria. Tässä tutkimuksessa keskityn niihin haastatteluihin, jotka pääjutun leipäteksti sisälsi, eli uhrien, opettajan ja rehtorien haastatteluihin. En siis ottanut tutkimushaastatteluissani huomioon viimeksi mainittuja professorihaastatteluja, jotka olivat kainaloteksteinä itse ahdistelujutussa.

Haastateltavien joukossa oli kummassakin tapauksessa sellaisia ihmisiä, jotka eivät olleet avautuneet kokemuksistaan aiemmin ainakaan julkisesti. Osa Luostarivuoressa ahdistelua kokeneista ei ollut puhunut kokemuksistaan kellekään, ei välttämättä edes läheisille ihmisille. Turun Sanomissa uhreja haastatellut toimittaja kertoo, että haastattelut olivat hitaita. Toimittaja ajatteli, ettei hän saa lähteä ennakoimaan uhrien kokemuksia, vaan hänen on maltettava olla hiljaa. Vaikeinta haastatteluissa oli hänen mukaansa hiljaisuus, sillä toimittajana hänen teki mieli kysyä monia asioita. Toimittaja varoi johdattelemasta haastateltavia ja antoi heidän puhua asioista rauhassa niin kuin he itse halusivat. Puhelut olivat itkuisia ja toimittaja koki ne raskaiksi. Hän ei halunnut vähätellä uhrien kokemuksia tai ”rikkoa haastateltavia yhtään enempää”. Hänen oli tehtävä haastattelut siitä lähtökohdasta, että hän uskoo uhrien kokemuksia, mutta nämä kokemukset on kuitenkin tarkistettava.

STT:ssä uhreja haastatteli kaksi toimittajaa, joista toinen tuli jutuntekoon mukaan, kun mahdollisia ahdistelun uhreja huomattiin olevan niin paljon, ettei yksi toimittaja ehdi haastatella heitä kaikkia järkevän aikataulun puitteissa. Toinen toimittaja koki haastateltavien etsimisen

vaikeammaksi kuin itse haastattelujen tekemisen. Haastattelujen lähtökohta oli se, että haastateltavat saivat puhua vapaasti, ja he saivat nähdä valmiin tekstin ennen kuin juttu julkaistaan. Heillä oli siis mahdollisuus peräänkyä jutusta. Kukaan ei kuitenkaan lopulta kieltäytynyt.

Toinen STT:n toimittaja kertoo, että omia sanoja piti ajatella haastattelutilanteissa tarkasti, ja hänen piti pystyä rohkaisemaan uhreja puhumaan kokemuksistaan. Toinen toimittaja kertoo tiedostaneensa jatkuvasti, että on tekemässä yhteiskunnallisesti merkittävää juttua lukijoille. Samalla hän mietti, ettei saa kohdistaa julkaisupainetta uhriin ja muihin lähteisiin. Haastattelutilannetta helpotti se, että haastateltavat olivat myönteisiä ja halusivat itsekkin saada asiansa julkisuuteen. Kumpikin toimittaja vertailee uhrien haastattelemista uutistoimittajan työhön tavanomaisesti kuuluviin virkamieshaastatteluihin. Toisen toimittajan mielestä uhrien haastattelut olivat omalla tavallaan helpompia kuin esimerkiksi virkamieshaastattelut, joissa haastateltavalta pitää saada tiukattua tietoa. Toisen toimittajan mielestä uhrien haastattelut sen sijaan tuntuivat vaikeammilta kuin viranomaishaastattelut, joissa haastateltavalla on kuitenkin velvollisuus olla saatavilla mediaa varten. Uhreilla ei ollut minkäänlaista velvollisuutta kertoa kokemuksistaan. Toimittajat eivät siis tässä vertaa uhrien haastatteluja Kallio-utisen viranomaishaastatteluihin, vaan yleisesti uutistoimittajan työhön liittyviin haastatteluihin.

Haastattelemieni toimittajien suhtautuminen uhrien haastatteluihin siis vaihtelee. Toimittajat toteavat myös, että Kallion lukion ja Luostarivuoren tapaukset sisälsivät keskenään erilaisia kokemuksia. Luostarivuoressa nuoriin oppilaisiin oli kohdistunut seksuaalista hyväksikäyttöä, kun taas Kallion uutisessa kyseessä oli ahdistelua ja vallan väärinkäyttöä hieman lievemmällä tavoilla ja hieman vanhempiin oppilaisiin. Tällöin myös uhrien kokemukset olivat erilaista kuunneltavaa Turun Sanomien ja STT:n toimittajille. Haastatteluja yhdisti se, että ne vaativat toimittajalta erityistä tarkkuutta ja varovaisuutta, mutta myös jämäptiä otetta. Kaikki toimittajat kertoivat, että uhrien haastattelussa uhrit saivat itse puhua kokemuksistaan vapaasti, mutta toimittajan oli kuitenkin pidettävä ohjat käsissään. Tutkimuksestani selviää, että uhrien haastattelut vaativat hienotunteisuutta ja niissä auttoi se, että toimittaja hälvensi hieman toimittajan rooliaan. Toisaalta toimittajien piti pitää mielessä, että heidän on saatava haastateltavalta tarvittava informaatio tarinoiden luotettavuuden tarkistamiseksi. Haastattelut olivat tasapainottelua varovaisuuden ja tavanomaisen tiedonhankkimisen välillä.

Ahdistelusyytösten kohteena olevan opettajan haastattelemisen jännitti toimittajia etukäteen. STT:ssä opettajaa haastatellut toimittaja piti kyseistä haastattelua jännittävimpanä haastatteluna, jonka oli siihen mennessä tehnyt. Hän koki paineita siitä, antaako opettaja ylipäättään haastattelun, ja kertoo olleensa tarkka siitä, ettei jännityksensä takia tee jotakin väärin.

Toimittajat pohtivat etukäteen, miten opettaja mahdollisesti reagoi ja miten puhelu kannattaa hoitaa, jotta vastauksia saadaan. STT:n työryhmä oli miettinyt kysymykset yhdessä opettajan haastattelua varten. Opettajien haastattelut sujuivat kuitenkin sekä STT:n että Turun Sanomien toimittajan mukaan yllättävän hyvin. Turun Sanomien toimittajan mukaan haastattelu sujui ”käsittämättömän rauhallisesti ja sopuisasti”. Toimittaja kertoo tehneensä puhelussa selväksi, että julkaisupäätös on jo tehty, ja opettaja pystyisi vaikuttamaan vain siihen, kommentoiko hän asiaa vai ei. Haastattelun jälkeen toimittaja piti hämmästyttävänä sitä, ettei opettaja esimerkiksi korottanut ääntään tai alkanut vastustella haastattelua. Myös STT:n toimittaja kertoo, ettei opettajan haastattelu vaatinut erityisesti suostuttelua. Jälkikäteen hän pohti, että olisi voinut olla vielä tiukempi kysymyksissään. Vaikka opettajat suostuivat haastatteluihin, he kummatkin kiistivät itseään kohtaan esitetyt syytökset.

Haastattelun lopuksi Turun Sanomien toimittaja kysyi opettajalta, haluaako tämä nähdä vastauksensa ennen jutun julkaisua, ja opettaja halusi. Toimittaja lähetti kirjoittamansa tekstin luettavaksi opettajalle, ja tämä halusi muuttaa vastauksiaan. Se oli toimittajalle vaikea tilanne. Koska toimittaja oli iltavuorossa, paikalla ei ollut esimerkiksi päätoimittajaa tai jutunteossa mukana ollutta uutispäällikköä. Toimittaja pohti, pitäisikö hänen suostua muutosehdotuksiin. Opettaja joutui todennäköisesti vastaamaan kyseisiin syytöksiin ensimmäistä kertaa elämässään, ja ensimmäisillä vastauksilla olisi paljon todistusarvoa. Toimittaja päätti kuitenkin suostua muokkauspyyntöihin, koska hän katsoi, että opettajaan kohdistui niin vakavia syytöksiä, että hänen oli oikeus saada vastata niin kuin haluaa. Jälkikäteen toimittajaa alkoi mietityttää ratkaisu vastausten muuttamisesta. Seuraavana päivänä hän kysyi asiasta päätoimittajalta, joka oli samoilla linjoilla toimittajan kanssa. Päätoimittajan mukaan tilanteessa olisi voinut olla se riski, että opettaja ei olisi antanut käyttää sitaattejaan ollenkaan, ja oli parempi, että vastaukset kuitenkin saatiin. STT:n haastattelema opettaja ei vaatinut tarkistaa omia vastauksiaan.

Kuten edellisessä alaluvussa kerroin, Turun Sanomien toimittaja oli saanut luotua kaupungin virkamiesten kanssa luottamukselliset suhteet jo ennen Luostarivuoren tapausta. Toimittajan piti Puolalanmäen juttua varten soittaa useille rehtoreille ja kaupungin virkamiehille. Suhteiden luominen vaati keskustelua. Aluksi virkamiehet eivät halunneet puhua toimittajalle, koska he halusivat suojella uhreja leimautumiselta. Toimittaja oli todennut, että syytökset ovat sen verran vakavia, että asiaa ei voida jättää sikseen, ja että asia selvitettäisiin joka tapauksessa. Virkamiehet ymmärsivät tämän, ja toimittaja sai rakennettua heidän kanssaan yhteiset pelisäännöt. Toimittajan mukaan virkamiehet luottivat siihen, ettei toimittaja tee heille ”ohareita” ja jätä asiaa kesken. Virkamiehet pystyivät luottamaan siihen, että jos sovittiin, että jotakin ei laiteta lehteen, sitä ei laitettu. Vastineeksi toimittaja sai tietoa, jota hän ei olisi saanut muualta. Näille samoille lähteille toimittaja soitti myös Luostarivuoren tapauksessa.

Virkamiespuolen haastattelut sujuivat siis Luostarivuori-tapauksessa melko helposti. STT:n tapauksessa virkamiespuoli tarkoitti Kallion lukion silloista ja edellisiä rehtoreita. Toimittajan piti haastatella yhteensä kolmea rehtoria: kahta entistä ja yhtä nykyistä. Jutuntekohetkellä Kallion lukiossa virassa ollut rehtori oli myönteinen asian selvittämisessä. Toinen entisistä rehtoreista sen sijaan ei suostunut puhelinhaastatteluun lainkaan ja kommentoi asiaa vain sähköpostitse. Vastausten saaminen vaati useamman yhteydenoton. Toista entistä rehtoria haastateltiin puhelimitse. Entisen rehtorin haastattelu tuntui toimittajan mielestä vaikealta, koska hän ajatteli, ettei saisi itse epäonnistua puhelussa. Kysymyksiä käytiin yhdessä uutispäällikön kanssa läpi ennen puhelua.

Se oli varmaan ensimmäinen kerta, kun olen tehnyt tuon tyyppistä haastattelua, että tavallaan joutuu paljastamaan jollekin taholle, että meillä on tällaista todella epämiellyttävää tietoa liittyen teihin. Että miten kommentoitte. — Ehkä mä koin sen vaikeaksi, koska se on jotenkin sellainen puhelu missä toivoo, ettei itse mokailisi, koska toinen suhtautuu siihen negatiivisesti.

Toimittaja (STT)

STT:ssä haastattelutilanteisiin valmistauduttiin etukäteen yhdessä, Turun Sanomissa ei. Turun Sanomien toimittaja kertoo, että hän ei etukäteen ollut keskustellut esimerkiksi uutispäällikön kanssa siitä, miten syytetyn haastattelutilanteessa pitäisi toimia. Oli vain sovittu, että soitto ”lankeaa” kyseiselle toimittajalle. Toimittajan mukaan johto ei etukäteen ohjeistanut asiassa esimerkiksi siksi, että oli vaikeaa ennustaa etukäteen, miten puhelussa tulee käymään. STT:ssä sekä uhrien että opettajien haastattelujen lähestymistapaa pohdittiin yhdessä. Käytiin yhdessä läpi, mitä haastateltavilta pitää kysyä. Uutispäällikön mukaan toimittajilla oli myös hyvät valmiudet tehdä haastattelut. Uutispäällikön mukaan keskusteltiin esimerkiksi siitä, miten voisi lähestyä haastateltavia ja mitä ei pitäisi tehdä.

Jos uutisoinnin kohde on kielteisessä valossa, toki mietitään yhdessä, mitä kaikkia kysymyksiä meidän pitäisi päästä kysymään. Koska voi olla, että se ihminen ei toista kertaa vastaa puhelimeen. Jos on painetilanne, että pitäisi saada kuultua samanaikaisesti tätä ihmistä, joka on kielteisessä valossa, niin saatetaan esimerkiksi viestittää hänelle vaikka sähköpostitse, että tällaiset asiat meidän pitäisi kysyä.

Uutispäällikkö (STT)

3.4 Nimienjulkaisupäätökset

Nimien julkaiseminen edellytti kummassakin mediassa erityistä pohdintaa. Joitakin päätöksiä piti punnita moneen kertaan, toiset päätökset taas olivat alusta asti selkeitä. Kaikista päätöksistä keskusteltiin. Uutisissa ja muissa journalistisissa julkaisuissa on tapana, että erityisen henkilökohtaisissa tai vaikeissa aiheissa haastateltavista voidaan nimien sijaan käyttää nimimerkkejä. Turun Sanomien uutisessa uhreista käytettiin sanoja oppilas tai nainen. Haastateltujen naisten sitaattien perässä luki myös haastateltavan ikä, esimerkiksi ”Nainen, 39”. STT:n jutussa haastatellut naiset esiintyivät keksityillä etunimillä kuten Outi ja Niina. Naiset esiintyivät keksityillä nimillä omasta toiveestaan, jotta opettaja ei tunnistaisi heitä jutusta. STT:n uutispäällikön mukaan asiat olivat sen verran vakavia, että uhrien nimiä ei haluttu mainita, vaikka uhrin eivät olleet alaikäisiä. Myös Turun Sanomien uutispäällikön mukaan uhrien kohdalla oli ilmeistä, ettei nimiä julkaista. Uutispäällikön mukaan toimituksella oli vastuu suojella uhreja ja esittää heidän tarinansa anonyymeina.

Tiedettiin, että piti toimia nopeasti. Ei olisi ollut keinoa kahden päivän aikana saada heitä ymmärtämään, mitä se tarkoittaa, että he tulevat omalla nimellä julki asian kanssa. Se ei olisi ollut mitenkään eettistä toimintaa meiltä, koska puhutaan ihmisistä, jotka ovat yhä traumatisoituneita. Jos meillä olisi ollut aikaa kaksi kuukautta niin kuin Hesarilla, olisimme voineet päättää toisin, mutta tällä aikataululla ei voitu.

Uutispäällikkö (TS)

Kuten tässä tutkimuksessa on jo alusta lähtien tullut ilmi, koulujen nimet julkaistiin kummassakin jutussa. Se ei ollut itsestäänselvyys. STT:ssä Kallion lukion nimen julkaiseminen oli alusta lähtien melko varmaa, mutta Turun Sanomissa pohdittiin pitkään, kerrotaanko Luostarivuoren koulun nimi jutussa. Aluksi päätettiin, ettei koulun nimeä julkaista, mutta päätös muuttui prosessin myötä. STT:n toimittajan mukaan juttua Kallion lukiosta ei olisi voinut edes tehdä, jos koulun nimeä ei olisi kerrottu. Toimittajan mukaan juttu liittyi ”leimallisesti Kallioon ja taideskeneen”. Myös STT:n uutispäällikkö toteaa, että vaikka koulun nimen julkaisemisesta käytiin keskustelua, päätös oli selkeä ja yksimielinen. Uutispäällikön mukaan oli seikkoja, jotka puolsivat nimen julkaisemista: esimerkiksi se, että Kallion lukio on tunnettu ja sinne hakeutuu opiskelijoiksi nuoria ympäri Suomea.

Opettajan nimen julkaisematta jättäminen oli kummassakin tapauksessa selkeä päätös. Kumpikaan opettaja ei esimerkiksi ollut saanut tuomioita tekemistään asioista. Turun Sanomissa perusteltiin nimen julkaisematta jättämistä esimerkiksi sillä, että tiedettiin, että todennäköisesti rikokset ovat vanhentuneita. STT:ssä päätös opettajan nimen julkaisematta

jättämisestä tehtiin juttuprosessin loppuvaiheessa. Perusteena oli se, että opettaja ei ole julkisuuden henkilö, eikä hänen nimensä ole tuttu suurimmalle osalle lukijoista. Henkilön olisi pitänyt olla poikkeuksellinen vallankäyttäjä, jotta hänen nimensä olisi julkaistu. Opettajaa piti kuitenkin yksilöidä sen verran, ettei häntä voitu sekoittaa muihin opettajiin. Turun Sanomissa mietittiin, kerrotaanko, että ahdistelusyhtösten kohteena oleva opettaja on musiikinopettaja. Toimittajan mukaan tämä tieto päätettiin jättää julkaisematta, koska ei haluttu yksilöidä liikaa. Toimituksessa pohdittiin, paljonko juttu ylipäättään syyllistää kaikkia kyseisessä koulussa kyseisinä vuosina opettaneita miesopettajia.

Toimittajat eivät ole tuomareita. Lähdettiin siitä, että tarinat ovat uskottavia, ja on tapaus, joka kantaa. Mutta ajateltiin, ettemme voi lähteä tuomitsemaan ketään yksilönä.

Toimittaja (TS)

Vaikka musiikinopettajastatusta ei kerrottu Turun Sanomien jutussa, se tuli nopeasti ilmi sosiaalisessa mediassa. Kummassakin jutussa toimittajat tiedostivat, että vaikka opettajien nimiä ei kerrottu, ne tulisivat todennäköisesti esiin muuta kautta. Eräs toimittaja toteaa, että vaikka nimeä ei olisikaan kaivettu esiin, sillä ei olisi ollut merkitystä syytetyn itsensä kannalta. Turun Sanomien tapauksessa asia oli myös ollut melko laajasti tiedossa Turun kaupungilla. Tiedettiin, että suhteet oppilaisiin ovat poikkeuksellisen tiiviit.

Rehtorien ja muiden viranomaisten nimet kerrottiin kummassakin jutussa. STT:ssä toimittajat olivat sitä mieltä, että rehtoreiden nimet pitäisi julkaista, koska he olivat toimineet virkavastuulla ja heitä ei syytetty niin leimaavista asioista kuin opettajaa. Rehtorit haluttiin nimetä myös käytännön syistä: rehtoreita oli ollut koulussa parinkymmenen vuoden aikana useita, ja ilman nimiä juttu olisi voinut olla sekava.

Kummassakin mediassa nimien julkaisemista pohdittiin toimittajien, uutispäälliköiden ja päätoimittajien kesken. Viime kädessä päätös oli päätoimittajien vastuulla. Päätöksiä tehtiin jatkuvasti, ja ne muuttuivat prosessin aikana. Luostarivuoren tapauksessa nimiasiasta pidettiin kaksi suurta palaveria, päivää ennen julkaisua ja julkaisupäivänä. Paikalla olivat toimittajien lisäksi päätoimittajat, kaksi uutispäällikköä ja toimituspäällikkö. Nimienjulkaisupäätös oli pääosin ulkoistettu johtoportaalille. Vasta päivää ennen julkaisua päätettiin, että koulun nimi julkaistaan.

Uutispäällikön kanssa pohdittiin esimerkiksi sitä, että juttu koskee ihmistä, jota syytetään isoista asioista, mutta häntä ei ole koskaan tuomittu tai rangaistu. Ja

sitä, että asiat ovat 20 vuotta vanhoja. Mietittiin, julkaistaanko koulun tai tekijän nimi, tai tapahtuneisiin vaikuttaneen erityisopettajan nimi.

Toimittaja (TS)

3.5 Kirjoittaminen ja sanavalinnat

Kummassakin mediassa uutista oli kirjoittamassa kaksi toimittajaa. Työt jaettiin hieman eri tavalla. Toinen Turun Sanomien toimittaja toteaa, että journalismi ei juurikaan ole tiimityötä, ainakaan kirjoitusvaiheessa. Vaikka kirjoittajien erilaiset tyylit aluksi mietityttivät toimittajaa, toisen kirjoittaman tekstin pohjalle oli lopulta helppo lisätä oma osuus niin, että kokonaisuus säilyi ehjänä. Kaikki haastattelemani toimittajat pitivät yhteistyötä toimivana nimenomaan niin, että toinen toimittaja kirjoitti ensin omat osuutensa ja toinen lisäsi omat tekstinsä aiemman jutun sekaan tai loppuun. STT:n jutussa uutinen koostettiin Excel-taulukon avulla. Haastatteluissa kerätyt uhrien kokemukset taulukoitiin, ja juttua alettiin purkaa taulukon kautta. Tässä purkamistyössä oli haastattelemani toimittajien lisäksi mukana kolmas toimittaja, joka teki myös rikosoikeuden professorin haastattelun juttupakettia varten. Yksi toimittajista kirjoitti jutun puhtaaksi ja toinen toimittaja lisäsi omat kappaleensa rehtorien haastatteluista. Erään toimittajan mukaan kirjoittaminen kesti yllättävän kauan, koska materiaalia oli niin paljon: oli vaikeaa saada asia mahtumaan pieneen tilaan.

Kummassakin mediassa pohdittiin yhdessä, millaisin sanavalinnoin asia tuodaan julki. Erityisesti punnittiin opettajan toimintaa kuvaavia sanoja. Kummassakin mediassa valittiin toimittajien mukaan tietoisesti melko neutraali sävy. Jutut otsikoitiin seuraavasti: *Kallion lukion opettaja lähennellyt ja piinannut tyttöjä läpi 2000-luvun ja Entiset oppilaat kertovat: Rajua hyväksikäyttöä Luostarivuoren koulussa*. Turun Sanomien toimittajan mukaan tekijät valitsivat kirjoitustavan, joka kertoi, mitä on tapahtunut, mutta ei ”mässäillyt” sillä. STT:ssä oman vaatimuksensa sanavalinnoille ja tyylille asetti myös se, että STT on uutistoimisto, joka tekee sisältöä useille medioille. Toisen toimittajan mukaan adjektiiveilla ja sanavalinnoilla ei juuri olisi voinut pelata. Hänen mielestään uutinen oli itsessään niin ”kova”, ettei tyylittelyyn ollut tarvetta. Kummassakin mediassa oltiin siis sitä mieltä, että uutisen sisältö puhuu puolestaan.

Siellähän olisi päässyt sellaisiin yksityiskohtiin, jotka eivät olisi olleet kivaa luettavaa. Valittiin kirjoitustapa, joka kertoi, mitä on tapahtunut, mutta ei yhtään mässäillyt sillä. Koska se ei olisi edistänyt kenenkään asiaa. Se asia tuli ilmi siitä, mitä ihmiset kertoivat.

Toimittaja (TS)

Me teemme ”kuivaa” tekstiä. Se on tyylimme: neutraalia, ei ilotella adjektiiveilla. Se oli erilainen kuin vaikka Suomen Kuvalehden. — Juttu toimi noin – materiaalia oli niin paljon ja uutinen oli niin kova, ettei ollut siinä mielessä tarvetta tyylittelyyn.

Toimittaja (STT)

Vielä viimeisinä päivinä Turun Sanomissa pohdittiin, kerrotaanko jutussa, että opettaja on ollut joidenkin oppilaiden kanssa yhdynnässä. Toinen toimittaja oli tehnyt oman osuutensa, ja iltavuoroon tullut toimittaja lisäsi juttuun omat osuutensa ja viimeisteli tekstin. Tällöin jutusta ei vielä selkeästi käynyt ilmi se, että opettaja oli harrastanut oppilaiden kanssa seksiä. Toimittaja näki asian toimittajien ja Turun Sanomien oikeusturvan kysymyksenä ja halusi suojella toimitusta tulevalta kritiikiltä. Hän keskusteli asiasta toisen toimittajan ja päätoimittajan kanssa. Päätoimittaja oli samaa mieltä, ja tekstiä muutettiin. Viimeisenä päivänä ennen julkaisua toimittaja ja päätoimittaja päätyivät siihen, että jutussa puhutaan yhdynnästä ja suuseksistä.

Kyllä lukijoiden pitää tajuta, että kyse on todella vakavasta asiasta, ja toimittajat ovat oikealla asialla. Se oli väärä paikka ruveta silottelemaan.

Toimittaja (TS)

Toinen toimittaja kuvailee tilannetta niin, että jonkin aikaa pidäteltiin sitä, kuinka ”raadollisena” asia esitetään. Uutispäällikkö kertoo, että olisi itse tehnyt jutun lievempänä. Toimittajan aloitteesta juttu tehtiin ”terävämmin” kuin oli alun perin suunniteltu. Kun toimittaja ehdotti, että jutusta pitäisi käydä esiin seksin harrastaminen, uutispäällikkö oli samaa mieltä. Toisaalta kaikkia yksityiskohtia ei haluttu mainita. Toimittajan mukaan heillä oli paljon ”herkullisia yksityiskohtia”, mutta ei ollut syytä ruveta järkyttämään lukijakuntaa enempää.

Myös STT:ssä keskusteltiin siitä, mitä sanoja opettajan toiminnasta käytetään. Toimittajat pohtivat, käytetäänkö jutussa häirintä- vai ahdistelu-sanaa. Mietittiin myös, mikä olisi oikea sana kuvaamaan tapahtuneita asioita, ja päädyttiin kertomaan, että opettaja oli ”piinannut” opiskelijoita. Sen koettiin kuvaavan kokonaisuutta. Kallion tapauksessa uhrit eivät kertoneet niin rankoista asioista, että olisi pitänyt miettiä, voiko niistä kertoa lehtijutussa. Siinä mielessä STT:n jutussa ei tarvinnut punnita sanavalintoja samalla tavalla kuin Turun Sanomien jutussa. Toinen STT:n toimittaja kuitenkin piti sanavalintoja tärkeimpänä asiana kirjoitusprosessissa. Hän oli tehnyt aiemmin oikeustoimittajan työtä, jossa kerrotut asiat voidaan laittaa esimerkiksi poliisin tai syyttäjän nimiin. Tässä tapauksessa asia laitettiin anonyymien uhrien nimiin, mikä mutkisti asiaa.

Se oli tarkkaa, että jokaisessa tiedossa on kerrottu, mihin asia perustuu. Eikä voitu käyttää rikosnimikkeitä, koska ei ollut poliisitutkintaa.

Toimittaja (STT)

3.6 Toimittajan ammattitaito

Tutkimushaastattelujeni perusteella ei noussut esiin erityisesti sellaisia toimittajan ammattitaitoon liittyviä piirteitä, jotka olisivat olleet ylitse muiden tai välttämättömiä. Toimittajat kokivat tiettyjen ammattitaitoon liittyvien vahvuuksien tai muiden luonteenpiirteiden auttavan juttuprosessin eri vaiheissa.

Eräs toimittaja koki, että ammattitaito auttoi haastattelutilanteissa, sillä hän tajusi maltaa itsensä eikä kysellyt asioita liian nopeasti. Hän käytti ammattitaitoaan myös pysyäkseen toimittajan roolissa, vaikka puhelut olivat tunteikkaita. Hän oli kuulolla, mutta suhteesta ei tullut ystävyysuhde. Toimittaja pohtii, onko toimittajan tarpeen irtaannuttaa itseään haastattelun aiheesta, jos ammatillisuus pysyy silti. Hänen mielestään toimittajan työhön ei usein kuulu se, että vastaan tulee aiheita, jotka vaikuttavat paljon omiin tunteisiin ja vapaa-aikaan. Myös toinen toimittaja kertoo, että haastattelutilanteissa auttoi se, että hän laittoi ”toimittajaroolinsa” syrjään.

Varsinkin uhreja haastatellessa auttoi, että laittoi toimittajaroolin ikään kuin vähän syrjään. Jutteli ihminen ihmisen kanssa.

Toimittaja (STT)

Eräs toimittaja uskoo, että jokaisesta vaikeasta ja kiusallisesta haastattelusta uran aikana on ollut apua. Myös elämäkokemus on auttanut toimittajan työssä jonkin verran. Hän kokee olevansa kypsempi kirjoittajana kuin nuorempana. Toimittaja kuitenkin toteaa, että vaikka kokemuksesta on joissain asioissa apua, se ei ole välttämätöntä.

En pitäisi mahdollisena, että olisin nuorempana saattanut innostua mässäilemään enemmän. — Ehkä nyt osasin paremmin aistia sitä, että se voisi olla yleisölle tässä tilanteessa liikaa.

Toimittaja (TS)

Eräs toimittaja kertoo, että juttuprosessissa oli hyötyä perusteellisesta tavasta tehdä asioita, peräänantamattomasta asenteesta ja sinnikkyydestä. Hän tiesi, että taustalla on iso uutinen, ja hänen piti vain taistella saadakseen haastateltavat. Erityisesti STT:n toimittajien mukaan toimituksessa tehty yhteistyö helpotti jutuntekoprosessia eniten. Erään toimittajan mielestä

juttuprosessi oli niin kaukana tavanomaisesta uutistoimituksessa tehtävästä työstä, että ammattitaitoa tarvinnut tai voinut hyödyntää samalla lailla kuin normaalisti.

3.7 Yhteistyö

Kuten Lähtökohta ja juttuvinkki -alaluvussa kerroin, lähteiden uskottavuutta ja tarinoiden totuusarvoa punnittiin yhdessä toimittajien ja esimiesten kesken. Kummassakin mediassa juttuprosessi oli kokonaisuudessaan tiivistä yhteistyötä, koska jutut tehtiin nopealla tahdilla valmiiksi asti. Niin Turun Sanomissa kuin STT:ssä keskustelua käytiin joka päivä uutisprosessin ajan. Vaikka viime kädessä vastuu nimien julkaisusta oli päätoimittajilla, keskustelua käytiin kaikkien jutun tekijöiden kesken.

Juttuprosessi oli käytännössä yhtenäistä palaveria uutispäällikön kanssa, koska se tehtiin niin nopealla aikataululla.

Toimittaja (TS)

Yhteistyö tiivistyi pitkälti nimienjulkaisupäätösten ympärille. Yhteistyö toimittajien ja uutispäällikköjen välillä sisälsi kummassakin mediassa materiaalin läpikäymistä ja lähteiden tarkistamista. Yhdessä pohdittiin myös, ketä kaikkia pitää kuulla ja haastatella. Arvioitiin, onko kasassa tarpeeksi tietoja, jotta voidaan julkaista juttu. Turun Sanomissa yhteistyö painottui materiaalin läpikäymiseen ja tarkistamiseen, kun taas STT:ssä yhteistyö koski paljon myös eri työvaiheiden suunnittelemista ja haastatteluihin valmistautumista.

Turun Sanomissa uutispäällikkö kävi materiaalia läpi toimittajan kanssa ja katsoi, miltä osin se on kiinnostavaa. Hän koki hyödyllisenä sen, että useampi ihminen tarkisti samaa materiaalia. Uutispäällikön kanssa valittiin ne ahdistelukokemukset, jotka jutussa julkaistiin. Pohdittiin käytännön asioita, eli esimerkiksi, miten monta tarinaa voidaan julkaista, jotta juttu mahtuu järkevään tilaan. Tarinoiden ja koko tapauksen luotettavuutta arvioitiin yhdessä. Myöhemmin uutispäällikkö keskusteli toisen toimittajan kanssa mahdollisista jatkojutuista ja niiden näkökulmista. Erityisen paljon keskusteltiin siitä, julkaistaanko Luostarivuori-jutun jälkeen vielä erikseen yhden hyväksikäytetyn tytön haastattelu. Pitkässä keskustelussa pohdittiin, tuoko juttu niin paljon lisää, että se kannattaa vielä julkaista. Juttu päädyttiin julkaisemaan. Uutispäällikkö koki etuna sen, että hän oli hieman kauempana tilanteesta ja haastateltavista kuin toimittaja. Kun haastateltavat naiset alkoivat osoittaa toimittajalle painetta siitä, että juttu pitäisi saada jo julki ja he eivät enää haluaisi odottaa, uutispäällikkö pystyi sanomaan toimittajalle, että pyydä naisia odottamaan vielä yksi päivä. Kerron aikataulupaineesta tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Pystyin sanomaan toimittajalle, että sano niille, että niiden pitää odottaa vielä yksi päivä. Että antakaa meille vielä yksi päivä, niin me pystymme tekemään paremman jutun.

Uutispäällikkö (TS)

STT:n toimittajat puhuivat yhdessä uutispäällikön ja päätoimittajien kanssa esimerkiksi siitä, miten haastateltaville kannattaa puhua ja miten haastattelut pitäisi perustella, mikä jutussa on tärkeintä ja miksi juttu täytyy tehdä. Pohdittiin myös eettisiä asioita, eli miten aihe voidaan käsitellä ”oikein”. Toinen toimittaja kertoo puhuneensa palavereissa avoimesti jokaisesta kohtaamastaan ongelmasta, koska hän ei ollut tehnyt aiemmin samanlaisia juttuja.

Meillä työkuultuuri on se, että kaikissa prosessin vaiheissa keskustellaan ja mietitään yhdessä, ja varsinainen julkaisupäätös on oma prosessinsa. Harvoin isoissa jutuissa tarvitsee itse stressata isommista linjoista.

Toimittaja (STT)

Se ei ollut ylhäältä johdettu vaan yhteistyöprojekti. Ei tuollaista projektia pystyisi tekemään ilman tuollaista tukea. Tai ehkä, jos on todella paljon kokemusta.

Toimittaja (STT)

Kumpikin uutispäällikkö oli sitä mieltä, että ahdistelu-uutiset eivät vaatineet merkittävästi enempää yhteistyötä kuin tavanomaisemmat jutut. STT:n uutispäällikkö kertoo, että vaativammille juttuaiheille on olemassa vakiintunut konsepti. Jonkun on esimerkiksi järjestettävä työvuorot ja autettava arvioimaan jo koossa olevaa materiaalia: missä määrin se on kiinnostavaa, kannattaako projektia jatkaa vai kannattaako arvioida uudelleen, mihin suuntaan mennään. Turun Sanomien uutispäällikön mukaan yhteistyötä tehtiin enemmän kuin pienemmässä, tavallisemmassa uutisessa, mutta juttu ei kuitenkaan ollut merkittävästi isommin työllistävä kuin jokin muu suuri uutinen. Uutispäällikkö kertoo, että välillä saattaa olla myös pienempiä uutisaiheita, jossa hänen roolinsa on suurempi kuin Luostarivuori-jutussa. Hän uskoo, että Luostarivuori-uutinen ei vaatinut merkittävästi enemmän yhteistyötä, koska sitä olivat tekemässä erittäin kokeneet toimittajat. Toimittajat pystyivät tekemään suuren osan työstä itsekseen, ja osittain työ tapahtui esimerkiksi jouluaattona ja joulupäivänä, jolloin toimituksessa ei ollut normaalia miehitystä.

Turun Sanomien uutispäällikön mukaan suuren uutisen syntyprosessi hyötyy siitä, että tekijöitä on useampi. Kun toimittajia oli kaksi, he pystyivät olemaan keskenään vuorovaikutuksessa.

Sekä Turun Sanomissa että STT:ssä juttujen tekijät kokivat hyödylliseksi sen, että esimiesten lisäksi toimittajat pystyivät puhumaan asiasta toisilleen.

Toimittajat pystyvät olemaan keskenään vuorovaikutuksessa – eli ei vain uutispäällikön ja toimittajan välinen vuorovaikutus, vaan sellainen kolmio. Toimii yksinkertaisesti tosi hyvin, kun asiaa tsekataan kolmeen suuntaan.

Uutispäällikkö (TS)

3.8 Kiire ja julkaisupaine

Kumpikin uutinen tehtiin nopealla aikataululla ja erityisen nopeasti varsinkin juttujen laajuuteen nähden. Turun Sanomien toimittajan mukaan kiire syntyi siitä, että naisten kokemuksia keräävä Facebook-ryhmä oli ehtinyt olla jo jonkin aikaa kasassa, ja sen myötä alkoi syntyä painetta. Kokemuksistaan kertoneet naiset alkoivat odottaa jutun julkaisemista ja kysellä toimittajalta aikataulusta. Haastateltavat lähettivät toimittajalle viestejä, joissa he kertoivat, että he pystyivät juuri ja juuri pidättelemään asiaa vielä hetken. Haastateltavat vetosivat toimittajiin, että tekevähän he jutun oikeasti. Alun perin oli tarkoitus, että toimittaja tapaisi kasvotusten kaikki neljä haastateltavaa, mutta se ei ollut aikataulun puitteissa mahdollista. Toimittajille tuli tunne siitä, että asia purkautuu jostain muuta kautta, jos Turun Sanomat ei tartu siihen heti. Turun Sanomissa paine jutun tekoon tuli siis loppuvaiheessa uhrien suunnasta toimittajille. Kiire syntyi myös siitä, että toimittajat pelkäsivät, että kun ihmiset alkavat yhdessä muistella vanhoja tapahtumia, aletaan muistaa asioita, joita ei ole oikeasti tapahtunut.

Kun höyry pääsi ulos, ihmisten paha olo ja ehkä raivokin alkoi aiheuttaa painetta. Päätettiin siis tehdä juttu nopeasti.

Toimittaja (TS)

Siinähan oli hirveä kiire, se oli painekattila, pelättiin että se purskahtaa jostain muualta. Kun kaikki keskustelut olivat julkisesti Facebookissa, kuka tahansa toimittaja olisi voinut tehdä sen.

Uutispäällikkö (TS)

Painetta aiheutti myös sen tiedostaminen, että ensimmäiset Facebook-keskustelut Puolalanmäestä ja Luostarivuoresta olivat julkisina Facebookissa vanhojen opiskelijoiden ryhmässä. Toimituksessa oltiin huolissaan siitä, että muidenkin medioiden toimittajat voisivat huomata keskustelut ja tehdä jutun. Oli huoli siitä, että joku ehtii tehdä jutun nopeammin. Aikataulu aiheutti painetta myös STT:ssä, koska #metoo:n myötä aihe kiinnosti medioita laajasti.

Oli aikapaine: tuntui käsittämättömältä, että voi olla noin iso uutinen #metoo-aikana ilman, että joku muu ei saisi sitä. Että jotenkin se voi vuotaa.

Toimittaja (STT)

Kokonaisuudessaan Kallio-uutisen tekeminen juttuvinkistä julkaisuun kesti noin puolitoista viikkoa. Uutinen oli ulkona 5.11., reilu kaksi viikkoa Näyttelijäliiton kyselyn tuloksista tehdyn jutun jälkeen (22.10.). Luostarivuori-uutinen tehtiin noin viikossa. Uutinen Puolalanmäen ahdistelutapauksista julkaistiin 21.12. ja sen jälkeen Luostarivuori-juttu alkoi syntyä. Naisten kertomukset kokemastaan ahdistelusta saatiin joulun jälkeen, ja 29.12. juttu oli lehdessä. Turun Sanomien toimittajan mukaan yksi syy siihen, miksi juttu onnistuttiin tekemään niin nopeasti, oli se, että viranomaislähteet olivat jo syntyneet. Toimittajalla oli idea siitä, miten asioita oli aiemmin hoidettu kaupungin sisällä.

Se tuntui pitkältä, mutta se on mielettömän lyhyt aika tehdä tuollaista juttua.

Muita samanlaisia on voinut tehdä kuukausia, ja se on normaalia.

Toimittaja (STT)

Joidenkin toimittajien mielestä jutun yhteiskunnallinen merkitys aiheutti painetta siitä, että juttu piti ylipäättään saada tehtyä. STT:n uutispäällikön mielestä Kallio-jutun julkaisussa ei ollut erityistä painetta, tai sitten paine ja toimittajien työ kohtasivat. Uutispäällikkö toteaa, että usein lähteetkään eivät välttämättä tiedä, millaista lopputulemaa he toivoisivat.

On aika normaalia, että jotkut kertovat todella intiimejä asioita ja ovat rohkeita.

Kyllähän siitä syntyy oletus, että toivottavasti tämä johtaa johonkin.

Ymmärtääkseni Kallio-jutussa monen lähteen motiivi oli, että toiminta loppuisi.

Uutispäällikkö (STT)

3.9 Poikkeuksellisuus

Sen lisäksi, että kummassakin tapauksessa kerrottiin poikkeuksellisen laajamittaisesta ja pitkään jatkuneesta ahdistelusta, kaikkien toimittajien mielestä myös ahdistelu-uutisten juttuprosessit olivat poikkeuksellisia. Erään toimittajan mukaan harvoin tulee vastaan samanlaisia haastatteluja, joissa asia olisi ollut todella kiusallinen ja vaikea. Toisen toimittajan mielestä juttuprosessi ”meni poikkeuksellisen paljon tunteisiin” ja poikkeuksellista oli myös se, että haastateltavat olivat häneen yhteydessä jälkeinpäin. He kertoivat terapiaprosesseistaan ja voinnistaan. Toimittaja koki velvollisuudekseen olla haastateltaville tavoitettavissa jälkeinpäin.

Turun Sanomien uutispäällikön mukaan aiempi vastaavan mittaluokan uutinen Turun Sanomissa oli uutinen Turun kaupunginsairaalan G1-osastolla tapahtuneesta pahoinpitelystä vuonna 2016. Isolla uutisella hän tarkoittaa uutista, joka poikii useita jatkojuttuja, jota käsitellään ja lainataan muissa medioissa viikkojen ajan, ja josta muut mediat tekevät omia jatkojuttujaan. Uutispäällikön mukaan tällaisia valtakunnallista kiinnostusta herättäviä suuria uutisjuttuja tehdään noin yksi vuodessa. Uutispäällikön mukaan Luostarivuoren juttuprosessi oli siitä poikkeuksellinen, ettei siinä jäänyt varaa samanlaiselle asioiden tarkistamiselle ja varmistamiselle kuin isossa jutussa tyypillisesti voisi jäädä.

STT:n toimittajille projekti oli erittäin poikkeuksellinen. Kumpikin heistä oli jutuntekohetkellä työskennellyt toimittajana muutaman vuoden ajan, ja heidän kohdallaan juttuprosessi oli ensimmäinen laatuaan. He kokivat, että erityisesti esimiesten tuki ja yhteistyö auttoivat jutun tekemisessä paljon. STT:n uutispäällikön mukaan STT:ssä on usein meneillään yksi tai kaksi saman tyyppistä tutkivan journalismin hanketta, joissa on aina olemassa se riski, ettei asiasta synnykään uutista.

Toki Kalliossa oli se, että aika pian ymmärrettiin, että tämä on todella vakava asia. Mutta niin se on oikeastaan kaikissa projekteissa: jossain kohtaa selviää, minkä kokoinen juttu on tulossa. Mutta ikinä sitä ei voi tietää, miten ne otetaan vastaan.

Uutispäällikkö (STT)

4. Miksi juuri nyt? Paljastusuutisten yhteiskunnallinen merkitys

Edellisessä luvussa vastasin journalististen käytäntöjen avulla toiseen tutkimuskysymykseeni, eli siihen, miten hiljaisuus on rikkoutunut koulumaailmassa tapahtuneen seksuaalisen ahdistelun ja hyväksikäytön ympärillä. Tässä luvussa vastaan erityisesti miksi-kysymykseen, eli käsittelen hiljaisuuden rikkoutumisen syitä vallan ja ajallisen kontekstin avulla. Median valta on kuitenkin samalla myös yksi hiljaisuuden rikkomisen keinoista. Valta ja ajallinen konteksti kietoutuvat toisiinsa, joten niitä on johdonmukaista käsitellä samassa yhteydessä, mutta kuitenkin omina kategorioinaan. Myös näihin kategorioihin sisältyy erilaisia teemoja. Aloitan vallasta ja siirryn sitten ajalliseen kontekstiin.

Kuten jo aiemmin on käynyt ilmi, tutkimukseni viitekehyksenä toimivat käytäntöteorian lisäksi hiljaisuuden kulttuuri ja vallan määritelmät. Kallion ja Luostarivuoren uutisia yhdistää se, että kummassakin tapauksessa ahdistelu ja vallan väärinkäyttö oli ollut tiedossa melko laajasti, mutta oppilaitos ei ollut ryhtynyt toimenpiteisiin ahdistelun lopettamiseksi. Esimerkiksi koulun nimen julkaisupäätöstä perusteltiin Turun Sanomissa sillä, että ahdisteluasia oli ollut laajasti tiedossa Turun kaupungilla. Erään haastateltavani sanoin ”opettaja oli käyttänyt äärimmäistä valtaa alaikäisiin oppilaisiin”. Hiljaisuus tarkoittaa tässä yhteydessä erityisesti instituutioiden tapaa hoitaa opettajiin kohdistuneet ahdistelusyytökset hiljaisuudessa. Hiljaisuus tarkoittaa myös uhrien hiljaisuutta ja sitä, että ahdistelusta ei ole aiemmin keskusteltu julkisesti. Samalla hiljaisuus liittyy siihen, että mediassa ei aiemmin ole samalla mittakaavalla uutisoitu seksuaalisesta ahdistelusta. Kaikki haastattelemani henkilöt kokevat Kallion ja Luostarivuoren uutiset enemmän tai vähemmän osaksi #metoo-uutisointia ja laajempaa ilmiötä, vaikka ne eivät varsinaisesti ole #metoo-uutisia.

Kun Luostarivuorella tapahtunut ahdistelu ja hyväksikäyttö oli akuuttia, oli monenlaisia yrityksiä saada asiaa hoidettua. Mutta virkaa tekevät ihmiset eivät ottaneet silloin asiaa hoitaakseen.

Toimittaja (TS)

4.1 Median valta ja juttujen merkitys

Valta nousi yhdeksi haastatteluaineistoni selkeimmistä teemoista. Kysymykset vallasta ja juttujen yhteiskunnallisesta merkityksestä ovat moniulotteisia, ja ne nivoutuvat osittain toisiinsa ja myös aiemmissa luvuissa käsiteltyihin asioihin. Valta näyttäytyy yhtenä hiljaisuuden rikkomisen keinona. Kun kysyin toimittajilta, miksi näistä asioista ylipäätään uutisoitiin ja millaista valtaa toimittajat käyttivät, haastateltavieni oli pohdittava juttuja ja juttuprosesseja

laajemmassa kontekstissa. Olen jakanut valtakategorian kolmeen teemaan, eli toimittajien ja median valtaan, jutun uutisarvoon sekä juttuprosessin herättämiin tunteisiin.

4.1.1 Toimittajan ja median valta

Tässä tutkimuksessa keskityn siihen, miksi ja miten koulumaailmassa tapahtuva seksuaalinen ahdistelu on tuotu suuren yleisön tietoisuuteen. Valta liittyy tässä tapauksessa pitkälti toimittajien tekemiin päätöksiin. Tutkimushaastattelujeni perusteella median valta ei ole yksiselitteinen asia. Moni haastateltava jäi hetkeksi pohtimaan kysymystä siitä, onko media käyttänyt valtaa ja millaista. Median valta vaikuttaa haastattelujen perusteella olevan jotakin, jonka käyttöä täytyy perustella tai jopa puolustella, koska se ei välttämättä ole hyvä asia. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että joskus medialla ajatellaan olevan ”paha valtaa” (mm. Seppänen ja Väliverronen 2013; Corner 2011). Haastateltavani ovat yhtä mieltä siitä, että toimittajat ovat käyttäneet ainakin jonkinlaista valtaa. Heillä on erilaisia näkemyksiä siitä, mikä jutuissa oli suurinta vallankäyttöä. Yhtenäinen ajatus on kuitenkin siitä, että media on käyttänyt sille kuuluvaa valtaa. Yksi toimittaja ei kokenut erityisesti käyttäneensä valtaa, mutta hän näki jutulla selkeää yhteiskunnallista merkitystä.

Turun Sanomien toimittajan mukaan Luostarivuori-jutussa käytettiin harvinaisen paljon valtaa. Jutuntekijöillä oli esimerkiksi valta päättää, päästetäänkö opettaja kuin ”koira veräjstä” vai ”tuhotaanko hänen elämänsä”. Toimittajan mielestä tämä oli jutussa suurinta vallankäyttöä. Toimittaja korostaa, että hän ei tehnyt päätöstä yksin, vaan sen teki koko koneisto. Juttuprosessissa ei myöskään kertaakaan tullut kysymystä siitä, etteikö juttua pitäisi julkaista. Toimittajan mukaan jutussa käytettiin poikkeuksellisen suurta valtaa, koska toimittajat alkoivat toimia asiassa, jossa poliisi ei ollut aikanaan toiminut. Vallankäyttönä Luostarivuori-jutussa nähtiin myös se, että uutinen nousi valtakunnalliseksi, ja Turun kaupunki pyysi anteeksi ja tarjosi apua uhreille. Jutussa pystyttiin osoittamaan, miten opettajien valvontaprosessi oli epäonnistunut ja mihin se oli johtanut.

Aivan selvästi ollaan oltu vallankäyttäjiä, mutta aikalailla osa koko yhteiskunnan koneistoa siinä. Ei meillä mun mielestä ollut edes muuta mahdollisuutta toimia sen jälkeen, kun saatiin tieto. Mehän olisimme menettäneet uskottavuutemme täysin, jos emme olisi reagoineet mitenkään naisten kokemuksiin.

Toimittaja (TS)

Se, että kerrottiin yhtä ihmistä sekä koulua ja valvontaa kohtaan todella ”raskauttavia” asioita nimettömillä lähteillä, oli myös STT:n uutispäällikön mukaan poikkeuksellinen valinta. Hän toteaa, että kun juttu julkaistiin, kaupunkia ja oppilaitoksia kohtaan kohdistui lisää painetta

selvittää asia. Uutispäällikön mukaan tässä kohtaa media käytti sille kuuluvaa valtaa, jolla tuodaan asioita yleisön tietoon.

Haluan uskoa, että tässä käytettiin vastuullisesti valtaa.

Uutispäällikkö (STT)

Erään toimittajan mukaan ahdistelu-uutisessa käytetty valta oli ”oikeanlaista vallankäyttöä medialta”, koska päätettiin kuunnella niitä, joita ei ollut aikaisemmin kuunneltu. Oikeanlaista vallankäyttöä on toimittajan mukaan se, että selvitetään, mitä yksittäisten kertomusten takana on kokonaisuudessaan. Toimittaja toteaa, että kun materiaali itsessään on kasassa, ei ole enää edes perusteita olla julkaisematta juttua. Siinä tilanteessa vallankäyttöä olisi ollut se, että jätettäisiin juttu julkaisematta. Toimittajan mukaan vallankäyttö kohdistui siis pitkälti juttuprosessin alkupäähän, aineiston ja lähteiden hankkimiseen. Myös toisen toimittajan mukaan jutussa toteutettiin klassista median tehtävää, eli paljastettiin väärinkäytöksiä. Hän toteaa, että väärinkäytösten paljastaminen on myös ehkä yleisesti hyväksytyin median tehtävä. Vallankäyttö tuntui oikeutetulta. Vallankäyttöä oli se, että jutulla oli konkreettisia vaikutuksia.

Medialla ja toimittajilla on valta päättää, suhtaudutaanko niihin [ahdistelukertomuksiin] huhuina, joiden todenmukaisuuden selvittäminen on liian vaikeaa, vai laitetaanko resursseja siihen, että asia on niin merkittävä, että tehdään poikkeuksellisen paljon töitä sen eteen, että selvitetään paikkansapitävyys. Siinä näkee vallankäytön selkeimmin.

Toimittaja (STT)

Mielestäni se on sellaista vallankäyttöä, mitä journalismilla parhaimmillaan on. Se on yleinen mielipide: ei vain niin, että meillä on ajatus jostain, esimerkiksi se, että valikoi uutisaiheita, mille annetaan tilaa ja mille ei. — Varmasti myös suuri osa ihmisistä olisi sitä mieltä, että tässä on oikein käyttää valtaa.

Toimittaja (STT)

Toimittajat kävivät juttuprosessien aikana läpi sitä, miten juttu tulee vaikuttamaan opettajan elämään. Turun Sanomien uutispäällikön mukaan toimituksessa tiedostettiin, että uutinen tulee vaikuttamaan opettajan elämään suuresti, mutta asia täytyi uutisoida, koska yli 30 naista kertoi ahdistelusta ja opettaja oli edelleen opetustyössä. Eräs toimittaja toteaa, että ”syytetty on elänyt tekojensa jälkeen pitkään niin, että asia on lakaistu kokonaan pois”. Toimittaja ei koe, että olisi ollut jutun kautta tuomitsemassa syytettyä. Sekä Turun Sanomien että STT:n toimittajat ja uutispäälliköt tiedostivat juttuprosessien aikana, että vaikka opettajan nimeä ei kerrota, kaikki

opettajan elämässä tärkeät henkilöt saivat kyllä tietää, kenestä on kyse. Teot olivat kuitenkin niin vakavia, etteivät ne jättäneet vaihtoehtoja julkaisemiselle.

Julkaisun jälkeen Turun Sanomien toimittajat saivat pitkään paljon yhteydenottoja, joissa kerrottiin ihmisten kokemuksista seksuaalisesta ahdistelusta. Osa yhteydenotoista poiki jatkojuttuja. Toinen Turun Sanomien toimittaja kirjoitti Luostarivuori-uutisen jälkeen kommentti-juttupaikalla julkaistun kirjoituksen, johon tuli verkossa poikkeuksellisen paljon kommentteja. Sähköpostipalautettakin tuli tavallista enemmän. STT:lle suoraan palautetta tuli vähemmän, koska uutinen oli julkaistu monessa eri lehdessä. STT:n toimittaja kertoo jakaneensa jutun Facebookissa, ja sen jälkeen moni tuli juttelemaan hänelle asiasta. Negatiivista palautetta tuli Turun Sanomien toimittajan mukaan vain vähän. Negatiivisen palautteen sisältö liittyi pitkälti siihen, että palautteen antajien mukaan toimittajat pilasivat jutulla koulun ja opettajien maineen.

Koska hänellä [opettajalla] on niin hyvä maine kulttuuripiireissä, niin tällaista ei olisi saanut kertoa.

Toimittaja (TS)

4.1.2 Jutun uutisarvo

Koska sekä STT:n että Turun Sanomien uutinen edustaa tutkivaa journalismia, tapausten laajuutta ei voitu tietää vielä silloin, kun asioita ensin alettiin selvittää. Haastateltavani kertovat, ettei heillä juttuprosessin alussa ollut sen erityisempiä tavoitteita kuin selvittää asiaa, saada kaikilta osapuolilta kommentit ja yksinkertaisesti saada aikaiseksi uutinen, joka ”kantaa”. Kun kummassakin toimituksessa tarinoita alkoi tulla kymmeniä, asian laajuus alkoi paljastua.

Kyllä tämän tyyppisiä vinkkejä on ollut aikaisemminkin. Mutta tämän laajuus oli poikkeuksellinen. Ja kun se pystyttiin niin montaa kautta todentamaan, että se oli ollut silloin jo näkyvissä. Ja toisaalta se, miten Turun kaupunki oli toiminut, että sitä ei ollut hoidettu loppuun saakka, niin sekin antoi yhteiskunnallista merkitystä poikkeuksellisella tavalla.

Toimittaja (TS)

Haastateltavat pitävät juttuja yhteiskunnallisesti merkittävänä, ja merkittävydestä kertoo osaltaan myös Suuren Journalistipalkinnon myöntäminen. Erään toimittajan mielestä jutun merkitykseen vaikutti monta tekijää: ahdistelun laajuus ja pitkäaikaisuus, uhrien suuri määrä sekä kaupungin toimintatapa. Toisenkin toimittajan mukaan uutisarvo syntyi siitä, että opettajalla on ollut valta-asema, jota on käytetty väärin, toiminta on ollut pitkäkestoista ja

oppilaat ovat yrittäneet puuttua siihen, ja lisäksi asia liittyy #metoo-ilmiöön ja seksuaaliseen vallankäyttöön.

Erään toimittajan mukaan Luostarivuori-utisen uutisarvo koostuu neljästä syystä. Ensimmäiseksi niistä hän mainitsee lainsäädännön. Hän käyttää kansainvälisenä esimerkkinä The Boston Globe -lehden uutisointia katolisen kirkon pedofiilitapauksista 2000-luvun alussa. Uutisoinnin myötä lainsäädäntö muuttui parempaan suuntaan. Toimittaja toteaa, että vaikka Suomessa lainsäädännöllisiä parannuksia on tapahtunut jo ennen paljastusjuttuja, on silti hyvä huomata, ettei Suomikaan ole ”mikään lintukoto”. Toiseksi syyksi toimittaja mainitsee sen, että Luostarivuoren tapauksessa ei ollut vain yhtä syyllistä vaan monta. Syy on toimittajan mukaan myös silloisessa ajattelutavassa ja vaikenemisen kulttuurissa. Kolmas syy oli tapaukseen liittyvä virkavelvollisuuksien laiminlyönti, joka oli yhteiskunnallisena asiana esiin tuomisen arvoinen. Neljäntenä syynä toimittaja mainitsee sen, että uhreilla oli oikeus tulla kuulluksi. Jotkut naiset yrittivät puhua ahdistelusta aikanaan ja erään uhrin vanhemmat veivät asian poliisillekin. Asiaa ei kuitenkaan alettu tutkia, koska pelättiin, että lapsen sanaa ei uskottaisi opettajan sanaa vastaan.

Turun Sanomien uutispäällikkö toteaa, että Luostarivuori-asian kertominen oli merkityksellistä, koska ”koko systeemi” oli pettänyt. Ensin saatiin tietää Turun kaupungin toimintatavoista Puolalanmäki-tapauksen kautta, ja parin päivän päästä kuultiin samanlaisia asioita Luostarivuoresta. Uutispäällikön mukaan asiaan liittyy myös se, että koska lainsäädäntö on ollut ahdistelun tapahtumisen aikana erilainen, opettajat eivät silloin ole joutuneet vastuuseen teoistaan.

Vaikka kummassakaan toimituksessa ei asetettu jutuille erityisiä tavoitteita, moni haastateltavani mainitsi juttujen tärkeimmäksi merkitykseksi sen, että koulumaailmaan saataisiin konkreettisia muutoksia. He korostivat, että tärkeää ei ollut pelkästään tuoda asiaa ihmisten tietoisuuteen, vaan myös vaikuttaa konkreettisesti instituutioiden toimintaan ja vaikenemisen kulttuuriin. Eräs toimittaja pukee asian sanoiksi niin, että olisi tärkeää, että paljastuksen myötä nykypäivän koulukoneistossa ei enää pääsisi tapahtumaan samanlaista. Hän toivoi jutun julkaisun jälkeen, että uutisen myötä opettajan ei olisi annettu jatkaa samanlaista toimintaa, ja että koulumaailmassa tapahtuvaan ahdisteluun ylipäätään puututtaisiin. Yhdeksi tavoitteeksi toimittaja mainitsee sen, että ”vaikenemisen muuri saataisiin murtumaan”. Toimittajan mukaan kaikilla on vastuu siitä, ettei vastaavaa tapahtuisi, ja että lapsia uskottaisiin. Toinenkin toimittaja toivoo, että hänen tekemänsä juttu voisi osaltaan vaikuttaa siihen, että seksuaalista häirintää pidettäisiin vakavana asiana niin kouluissa kuin mediassakin. Hän ei usko,

että yksittäinen uutinen voisi muuttaa paljoo, mutta yleinen keskustelun ja uutisoinnin muutos voisi vaikuttaa asenteisiin.

Kummankin jutun yhteiskunnallista merkitystä lisäsi se, että opettajat olivat julkaisuhetkellä edelleen opetustyössä. Luostarivuoren opettaja opetti yhä murrosikäisiä lapsia, vaikkakin toisessa koulussa. Myös Kallion lukiossa opettaja oli edelleen lukiossa töissä, ja lähteiden mukaan toiminta oli jatkunut melko samanlaisena vuosien ajan. Kummassakin tapauksessa opettaja oli käyttänyt valta-asemaansa väärin ja kohdistanut sen nuoriin. Toiminta oli jatkunut pitkään siitä huolimatta, että oppilaat yrittivät puuttua asiaan. Turun Sanomien uutispäällikön mukaan uutisarvo syntyi myös paikallisuudesta, mikä on tärkeää kaikessa Turun Sanomien sisällössä. Kyseessä oli turkulainen koulu ja Turun virkamiehet. Heräsi kysymys, voisiko vastaavaa tapahtua nyt.

Eräs toimittaja kertoo ymmärtävänsä kritiikin sitä kohtaan, että vanhoja asioita kaivetaan pintaan. Hän kuitenkin toteaa, että on yleisesti tiedossa, että seksuaalirikosten uhrin häpeävät asiaa, eivätkä välttämättä aina ymmärrä, mitä on tapahtunut. Toimittaja toteaa, että se, että asiasta ei ole aiemmin pystytty puhumaan, ei tee teoista vähemmän pahoja. Hän kertoo, että Kallion tapauksessa osa haastateltavista ymmärsi vasta lukion jälkeen, että oli tapahtunut jotakin väärää. Kallion tapauksessa ei kerrottu esimerkiksi yhdynnästä, toisin kuin Luostarivuoren tapauksessa. Toimittajan mukaan seksuaalista häirintää ei välttämättä osata nähdä niin vakavana, mitä se oikeasti on. Hän toteaa, että näkymätön toiminta ja manipulointi ovat osa seksuaalista vallankäyttöä. Toinenkin toimittaja toteaa, että kaikki uhrin eivät tajunneet olevansa uhreja ennen kuin juttu paljastui. Moni nuori oli pitänyt suhdetta opettajaansa romanttisena rakkaussuhteena.

Yksi osa vaikenemisen kulttuuria on se, että asiat nähdään mustavalkoisina: että seksuaalinen vallankäyttö voi olla vain raiskaus tai muuta törkeää, mutta oikeasti seksuaalinen vallankäyttö voi olla todella vakavaa, vaikka ei edes koskettaisi.

Toimittaja (STT)

Ahdistelu-uutisen yhteiskunnallinen merkitys on toimittajien mukaan myös siinä, kuinka kauaskantoisia ahdistelukokemukset voivat olla. Eräs toimittaja kertoo, että yksi hänen haastateltavistaan oli työkyvytön sen jälkeen, kun koko ahdistelutapausta tuotiin julkisuuteen ja se palautui muistiin. Facebook-ryhmässä mukana ollut henkilö kertoi toimittajalle jutun julkaisun jälkeen, että kokemuksiaan jakaneet ihmiset voivat huonosti fyysisesti ja psyykkisesti. Toimitus sai siis tietoa siitä, että kokemuksiaan jakaneet ihmiset voivat huonosti siksi, että asia sanottiin

ääneen ja muistot tulivat posttraumaattisina esiin. Uutisointi ei pelkästään laukaissut uhreissa pahaa oloa, vaan myös käynnisti osalla heistä terapian ja antoi alkusysäyksen asian käsittelemiseen. Jotkut uhrit kertoivat jälkeenpäin toimittajalle, että he voivat vasta nyt päästä yli tapahtuneista.

4.1.3 Toimittajien tunteet juttuprosessin aikana ja sen jälkeen

Vaikka uutiset tehtiin osittain rutiineihin nojautuvien käytäntöjen kautta, juttuprosessit olivat kuitenkin poikkeuksellisia toimittajien mielestä. Yksi yhdistävä tunne oli jännitys tai jutun tekemiseen liittyvät paineet: kaksi toimittajaa mainitsi juttuprosessin tai jonkin sen osan olleen jännittävä. Jutun tekeminen aiheutti kaikissa toimittajissa ainakin jonkin verran paineita. Juttujen julkaiseminen synnytti myös onnistumisen tunteita.

Opettajan kohtalo mietitytti toimittajia juttuprosessin aikana. Turun Sanomien toimittaja kertoo tuntevansa yleensä sympatiaa, empatiaa ja huolta, jos hän tietää, että joku kärsii hänen juttunsa takia, vaikka kärsimys olisi ”ansaittuakin”. Luostarivuoren tapauksessa toimittaja kertoo ajatelleensa ilman suurempia tunnekuohuja, että luultavasti opettajan elämä muuttuu kertaheitolla. Toinen toimittaja kertoo, että kun juttua aktiivisimmillaan teki, ei käynyt mielessä, että opettaja saisi potkut. Hän ei ollut kuullut Suomessa tapahtuneista samantyyppisistä jutuista, joista voisi tulla käytännön seurauksia. Tekovaiheessa ajatus oli lähinnä, että juttu täytyy saada tehtyä.

Itse juttuprosessin aikana toimittajat eivät kiireen takia juurikaan ehtineet ajatella, miltä jutun tekeminen tai julkaiseminen tuntui. Eräs toimittaja kertoo, että paine ja tunnelataus purkautui päivien päästä. Hänestä tuntui, että he olivat tuoneet esiin ”vanhan haiseva kasan”. Uhreja haastatellut toimittaja kertoo itkeneensä jälkeenpäin. Hän pohtii, että asian käsitteleminen jälkeenpäin olisi voinut olla vaikeaa, jos hänellä ei olisi ollut niin pitkää kokemusta alalta. Toinen toimittaja kertoo, että tunteet julkaisun jälkeen olivat ristiriitaiset: silloin hän viimeistään tajusi, että julkaisu on pilannut yhden ihmisen uran ja mahdollisesti elämän. Toisaalta hänellä oli positiivinen olo siitä, että omalla työllä on ollut myös konkreettinen hyöty jollekin.

Koin onnistumista siinä, että juttu toteutti tietynlaista journalismin tehtävää: ei pelkästään kerrota sitä, mitä virallisesti halutaan kertoa, vaan etsitään epäkohtia, joihin ne, jotka olisivat niistä vastuusta, eivät ole puuttuneet.

Toimittaja (STT)

Turun Sanomissa ei osattu etukäteen arvata, että kyseessä olisi valtakunnallisesti merkittävä juttu. ”Läpimenot lämmittivät”, ja toisesta toimittajasta tuntui, että jutun myötä saatiin eteenpäin

sitä, mitä Kalliosta oli aiemmin uutisoitu. Luostarivuori-juttu kertoi niin laajamittaisesta ahdistelusta, että se ihmetytti toimittajia. He pohtivat, onko nyt julkistettu Suomen kouluhistorian pahin pedofiliatapaus. Myös Kallio-uutinen levisi valtakunnallisesti kiinnostavaksi asiaksi, eli se kiinnosti muuallakin kuin Helsingin alueella ja siitä tehtiin jatkojuttuja. Vaikka STT:n uutiset julkaistaan lähtökohtaisesti useissa medioissa ympäri Suomen, ei ollut itsestäänselvyys, että Kallio-uutisesta tulisi niin laajasti kiinnostava.

Tuntui käsittämättömältä, että niin laajamittainen ahdistelu oli päässyt tapahtumaan, ja sen aikaiset virkamiehet ja osa opettajista kielsivät kokonaan käsityksensä asiasta.

Toimittaja (TS)

Turun Sanomissa juttuprojektista puhuttiin jälkikäteen, mutta uutispäällikön mukaan painopiste oli jatkojutuissa. Keskustelun tarkoitus ei siis ollut toimia ”terapointina”. Eräs toimittaja toteaa, että juttuprosessia olisi voitu käsitellä työyhteisössä jälkikäteen enemmän.

Turun Sanomien toimittajan haastattelemat uhrin olivat yhteydessä toimittajaan myös jälkepäin. He kertoivat terapiaprosesseistaan ja voinnistaan. Se oli toimittajan mukaan poikkeuksellista. Toimittaja on toiminut noin 30 vuotta alalla, ja hän on ennenkin haastatellut ihmisiä rankoista aiheista. Tässä tapauksessa hän koki ensimmäisen kerran, että hänellä on vastuu siitä, mitä on laittanut liikkeelle.

Koskaan aikaisemmin ei ole tullut sellainen olo, että olisi jonkinlainen vastuu siitä, mitä on pistänyt liikkeelle. Toki vastuu itsestäänselvästi on olemassa siitä, miten kirjoittaa ja miten ihmistä jutussaan kohtelee. Mutta oli sellainen tarve pitää jonkinlaista yhteyttä vielä. Toki spontaanisti – mutta me ei myöskään torjuttu niitä. Pitkäänkin sähköpostia vaihdeltiin ja kuulumisia kyseltiin. Että jotenkin se vastuu tuntui niin isolta. Että oli avannut oven.

Toimittaja (TS)

Toimittajat pystyivät olemaan melko rauhallisin mielin juttujen julkaisemisen suhteen. Eräs toimittaja kertoo, että toimittajien ei tarvinnut missään vaiheessa pelätä, että he olisivat tehneet jonkin katastrofaalisen virheen. Paniikkia ei ollut. Toinen toimittaja kertoo, että materiaalin kokoamisvaiheessa toimittajat pohtivat, että entä jos lukijat ja viranomaiset eivät näe asiaa yhtä vakavana kuin toimittajat. Kummassakin tapauksessa saatiin kuitenkin konkreettinen varmistus asioiden paikkansapitävyydelle. Turun Sanomissa asian varmisti Turun kaupungin julkinen anteeksipyyntö. Kallion tapauksessa koulu ilmoitti pian jutun julkaisun jälkeen, että opettaja

hyllytetään. Se oli STT:n toimittajalle suurin tunnekokemus siitä, että jutun julkaisun ansiosta toiminta todennäköisesti loppuu. Toinen toimittaja ajatteli, että vaikka tuntuikin käsittämättömältä tehdä juttu, jolla on niin isoja vaikutuksia, toisaalta paljastettujen asioiden olisi pitänyt olla julki jo kauan sitten.

En se ole minä, jonka takia hän [opettaja] sai potkut, vaan koska oli toiminut niin.

Toimittaja (STT)

Ei missään vaiheessa pelottanut. Että jos mennään JSN:ään, niin sitten mennään.

Toimittaja (STT)

Turun Sanomien toimittaja huomasi, että osa Luostarivuori-uutisen kommentoijista oli sitä mieltä, että Turun Sanomat oli ottanut täysin oikeudetta tuomiovallan omiin käsiinsä, ja että media toimii ”yleisenä lynkkaajana”. Toimittaja kertoo myös, että kun asiasta lähdettiin tekemään jatkojuttua, poliisi alkoi kritisoida Luostarivuori-juttuja ankarasti. Toimittaja kirjoitti kolumnityyppisen kommentin, jossa hän perusteli toimittajien toimintaa ja vastasi kritiikkiin. Se onnistui toimittajan mukaan nappiin: herätti kiinnostusta sosiaalisessa mediassa ja pitkälti vaiensi juttuja kohtaan esitetyn kritiikin. Lopulta tuntui ”pirun hyvältä”. Myös toinen toimittaja kertoo jännityksenkin lomassa olleensa innoissaan, ja tavallaan jutun tekeminen tuntui upealta. Hän odotti mielenkiinnolla koulun reaktiota.

Se on toimittajan työn suola: saa tehtyä jonkun merkityksellisen jutun, jolla on aidosti väliä. Tuntui hienolta olla osa sellaista. Että laitetaan ulos juttu, joka tulee muuttamaan asioita konkreettisesti.

Toimittaja (STT)

4.2 Ajallinen konteksti

Tässä kategoriassa erittelen sitä, miten haastateltavat näkivät jutun sijoittuvan senhetkiseen mediaympäristöön ja miksi jutut tehtiin juuri loppuvuodesta 2017 eikä aikaisemmin tai esimerkiksi jo silloin, kun ahdistelu tapahtui. Ajallisen kontekstin kategoria rakentuu kahdesta alaluvusta: #metoo:n jälkeisestä ajasta ja hiljaisuuden muurin murtumisesta.

4.2.1 Alkusysäys #metoo-kampanjasta

Edellisessä luvussa mainitsin jo lyhyesti, että toimittajien mielestä #metoo-kampanjan vanaveteen ajoittuminen lisäsi ahdistelu-uutisoinnin yhteiskunnallista merkitystä. Kuten jo aiemmin totesin, Kallion ja Luostarivuoren uutiset eivät kumpikaan varsinaisesti ole #metoo-

juttuja, jos kyseisellä termillä tarkoitetaan uutista, joka kertoo #metoo-kampanjaan suoraan liittyvästä tapauksesta. #Metoo-jutun voi ajatella tarkoittavan sellaista uutista, jossa uhrin omatoimisesti kampanjan nimissä syyttävät tiettyä henkilöä ahdistelusta. Tällaisia juttuja ovat olleet esimerkiksi uutiset Aku Louhimiehestä tai Tomi Metsäkedosta²⁵. Koska Kallion ja Luostarivuoren tapauksissa uhrin olivat alaikäisiä ja he eivät itse tuoneet asiaa kampanjan nimissä esiin, kyseiset uutiset eivät varsinaisesti täytä #metoo-jutun kriteereitä. Erityisesti Luostarivuori-jutun tekijät toteavat, että kyseinen juttu ei itsessään ollut #metoo-juttu. Erään haastattelemani toimittajan mukaan Luostarivuori-juttua ei mielletä #metoo-jutuksi, koska kyse oli lasten eikä aikuisten seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

#Metoo kuitenkin jakaa jollain tavalla mielipiteitä, että onko se mennyt liian pitkälle tai tarpeeksi pitkälle. Mutta tästä ei varmaankaan ole kahta mielipidettä, etteikö lasten seksuaalinen hyväksikäyttäminen olisi väärin. Eli ei nähdä ihan samana ilmiönä.

Toimittaja (TS)

Toisen toimittajan mukaan Luostarivuori-uutisen voi kuitenkin niputtaa #metoo-uutisoinnin alle siinä mielessä, että sosiaalinen media ja siellä syntynyt liike mahdollisti jutun synnyn. Muutkin toimittajat liittävät koulumaailman ahdistelu-uutisoinnin #metoo:n kontekstiin. STT:n uutispäällikön mukaan Kallio-uutisointi oli tavallaan osa #metoo-uutisointia. Hän toteaa, että kun #metoo alkoi levitä englanninkielisestä maailmasta suomalaisen median tietoisuuteen, STT otti nopeasti yhteyttä Suomen Näyttelijäliittoon. Sen seurauksena syntyi uutinen Kallion lukiossa pitkään jatkuneesta ahdistelusta.

Haastattelemani toimittajat ovat yhtä mieltä siitä, että #metoo-kampanjalla on ollut konkreettisia vaikutuksia suomalaiseen mediamaisemaan ja juttujen syntyyn. Toimittajat ja uutispäälliköt näkevät ahdistelu-uutiset osana laajempaa, globaalia ilmiötä ja ketjureaktiota, joka juontuu #metoo-kampanjasta. Erään toimittajan mukaan asia ei välttämättä olisi tullut lainkaan esiin ilman #metoo:ta. Yksi toimittajista toteaa, että maailmanlaajuinen kampanja sysäsi myös Suomessa asioita eteenpäin. Hän uskoo, että juttu oli varmaankin helpompaa tehdä nyt kuin vaikka vuosia sitten.

Selkeä ketjureaktiohan se oli. Jos sen kronologisesti laittaa aikajärjestykseen, niin ensin käynnistyi maailmalla globaali #metoo-ilmiö, sitten meillä ensimmäinen aihepiirin uutinen taisi olla se Kallion juttu. Siitä alkoi pulina, johti

²⁵ Iltalehti 20.10.2017: Useat naiset syyttävät Tomi Metsäketoa ahdistelusta - Metsäketo vastaa Facebookissa: ”Ajatusmaailmat eivät kaikkien kanssa kohtaa”

tähän [Demokraatin] kolumniin, juttuun Puolalanmäestä, ja se johti Luostarivuori-juttuun.

Toimittaja (TS)

En ole varma, olisiko tätä juttua samalla voimalla tehty, jos ei olisi tällaista keskustelua. Siinä mielessä uskon, että se on kirkastanut medioille, että tämä on todellinen ongelma ja se kiinnostaa ihmisiä. Uskon, että uutisointia helpotti se, että ulkomailla on ollut omia esimerkkejä. Siihen on voitu peilata, mikä on olennaista ja millä tavalla seksuaalisesta häirinnästä tai ahdistelusta kertoviin ihmisiin, naisiin, suhtaudutaan.

Toimittaja (STT)

STT:n toimittaja uskoo, että #metoo-keskustelu vaikutti kokonaisuudessaan paljon Kallion uutisen syntyyn. Toimittaja ei usko, että Kallio-juttu yksinään käynnisti koulumaailman ahdistelusta kertovan uutisoinnin yleistymisen, mutta hän näkee tietynlaisen ilmiön, jossa joko toisistaan riippumatta tai riippuen juttuja tuli yhtäkkiä useita. Eräs toimittaja toteaa, että koulu-uutisointi todennäköisesti myötävaikutti kulttuuripuolen paljastuksiin.

Rohkeus julkaista juttuja kasvoi sitä myöten, kun juttuja tuli enemmän. Todistusaineistoa tuli enemmän.

Toimittaja (TS)

Turun Sanomien uutispäällikön mukaan yksi syy siihen, miksi Luostarivuoren tapauksesta uutisoitiin, oli se, että #metoo oli vahvasti pinnalla, mikä taas johti alun perin Demokraatin kolumniin. Uutispäällikön mukaan Luostarivuoren juttu olisi voitu tehdä aiemminkin, sillä asiat, joita opettaja oli tehnyt, olivat niin rajuja, että ne olisivat olleet uutisoinnin arvoisia ennenkin. Hän kuitenkin toteaa, että yhteiskunnallisen keskustelun ilmapiirillä on voinut olla vaikutuksensa. Uutispäällikön mukaan #metoo-kampanjalla on ollut vaikutusta kokonaisuuteen.

Jutut olisi voinut tehdä viisi tai kymmenen vuotta aikaisemmin. Mutta en tiedä, olisiko yhteiskunnallisen keskustelun ilmapiiri ollut silloin sellainen, että meille olisi tullut sitä alkusysäystä mistään. Jos joku olisi soittanut silloin ja kertonut tästä, ja kertonut että meitä on monta, oltaisiin voitu tehdä.

Uutispäällikkö (TS)

Uutispäällikkö uskoo, että Kallion ja Luostarivuoren tapausten uutisointi on madaltanut vastaavien juttujen julkaisukynnystä. Uutispäällikkö toteaa, että ”tässä kohtaa ne olisivat

voineet tulla julki”. Saman mittakaavan ahdistelutapauksia ei ole ainakaan vuoden 2019 syksyyn mennessä tullut ilmi. Vaikka samanlaisia ahdistelutapauksia ei ole Suomessa paljastunut, uutispäällikön mukaan Luostarivuoren ja Kallion uutiset osaltaan vaikuttivat siihen, mikä median agendalle nousee.

Kun niitä juttuja on tehty, niin se selkeästi rupeaa määrittämään sitä, mikä on uutinen ja mikä ei.

Uutispäällikkö (TS)

4.2.2 Aika oli otollinen puhumiselle

Luostarivuoren ja Kallion tapaukset erosivat toisistaan ajallisesti, sillä Luostarivuoressa ahdistelu oli tapahtunut pääosin 1990-luvun taitteessa, ja Kalliossa kyse oli tuoreemmista tapahtumista. Turun Sanomien haastattelemat uhrit olivat siis olleet puhumatta asiasta yli kaksikymmentä vuotta. Turun Sanomien uutispäällikön mukaan Luostarivuoren ja Kallion tapauksissa on paljon yhtymäkohtia. Kumpikin tapaus oli sellainen, että ”kaikki” tiesivät siitä, mutta asiaan ei puututtu. Esimerkiksi Luostarivuori-uutista edeltäneessä Puolalanmäki-tapauksessa ahdisteluasia oli uutispäällikön mukaan ”hoidettu hiljaisuudessa, jotta kaupungin maine ei mene”. Eräs toimittaja pohtii, että tilanne on luultavasti ollut inhottava myös virkamiehille, sillä ”ihmiset kiusaantuvat, kun joutuvat käsittelemään seksuaalisia asioita”. Toimittaja arvelee, että asiat saatettiin salata siksi, että pelättiin, mitä saattaa löytyä.

Kun väitän, että uhrit ovat olleet pitkään hiljaa, en tarkoita sitä, etteivätkö he olisi koskaan puhuneet kokemuksistaan. He ovat saattaneet puhua asiasta keskenään ja joillekin ulkopuolisille tahoille, mutta siihen en tässä tutkimuksessa pysty perehtymään. Sen sijaan olen kysynyt toimittajilta, miten he ymmärsivät haastateltaviensa hiljaisuuden ja miten he ovat omalta osaltaan rikkoneet hiljaisuuden ahdistelutapausten ympärillä.

Uhreja haastatelleet toimittajat törmäsivät siihen, että osa uhreista avautui kokemuksistaan ensi kertaa. Erään toimittajan mukaan jotkut uhreista eivät olleet kertoneet kokemuksistaan kahteenkymmeneen vuoteen edes lähipiirilleen. Toimittaja oli siis ensimmäinen ihminen, jolle osa uhreista avautui ahdistelu- tai hyväksikäyttökokemuksista. Toimittaja uskoo uhrien hiljaisuuden johtuvan siitä, että he ovat aikanaan tulleet torjutuksi ja he ovat olleet traumatisoituneita, eivätkä siksi ole pystyneet puhumaan. Toinenkin uhreja haastatellut toimittaja toteaa, että osa hänen haastattelemistaan uhreista ei ollut puhunut asiasta aiemmin ulkopuolisille. Asioista oli toimittajan mukaan saatettu kertoa silloin, kun ahdistelu oli akuuttia, mutta myöhemmin siitä ei ollut puhuttu.

Moni haastateltavani on sitä mieltä, että Luostarivuoren ja Kallion tyyppisistä tapauksista olisi voinut uutisoida myös ennen #metoo-kampanjaa, mutta se olisi luultavasti ollut vaikeampaa. Haastateltavieni mukaan ahdistelua ei ennen #metoo-kampanjan leviämistä pidetty yhtä vakavana, tuomittavana ja uutisoinnin arvoisena asiana. Toisen uutispäällikön mukaan jutun olisi voinut tehdä milloin vain, mutta nyt aika oli ”todella otollinen” sille. Toisen STT:n toimittajan mukaan on selvää, että Kallion lukiossa tapahtuneen häirinnän tyylistä seksuaalista häirintää ei välttämättä olisi aiemmin pidetty niin kovana uutisaiheena kuin nyt. Eräs toimittaja pohtii, että asia olisi noussut jo 1990-luvulla esiin, jos ihmiset olisivat silloin tienneet, kuinka vakavaa toiminta on. Asia kuitenkin kuitattiin toimittajan sanoin ”pienellä häirintänä”, ja se salattiin. Toinen toimittaja kertoo, että osa haastateltavista ei itse ollut kokenut ahdistelua. Oli kuitenkin paljon ihmisiä, jotka olivat tienneet, seuranneet ja nähneet ahdistelua, mutta he eivät olleet tajunneet silloin, että se oli väärin.

Siinä mielessä – he ovat puhuneet siitä, mutta tapa, jolla he puhuivat, saattoi olla uusi: he ymmärsivät, että oli tapahtunut esimerkiksi seksuaalista häirintää.

Toimittaja (STT)

Tällaisten juttujen kaivaminen pintaan on todella työlästä. Tuossa kohtaa se [Kallion lukion ahdistelutapaus] oli niin kuuma aihe, että siihen oltiin valmiita panostamaan. Ja ehkä ihmiset olivat jotenkin rohkaistuneita puhumaan.

Uutispäällikkö (STT)

Yksi toimittajista erittelee kolme tapaa, joilla aika on vaikuttanut ahdistelu-uutisointiin. Yksi tapa on hänen mukaansa se, että koska ihmiset ovat alkaneet keskustella yhdessä kokemuksistaan, he ovat myös valmiimpia puhumaan ja heitä on siksi helpompi saada haastateltavaksi. Toinen on se, että ahdistelua pidetään yleisesti vakavampana asiana. Kolmas on se, että ahdistelu on noussut uutisaiheeksi, median agendalle. Käsittelen näitä asioita tarkemmin seuraavassa luvussa. Toinenkin toimittaja toteaa, että kun joku nostaa asian esille ja se tuomitaan yleisesti, siihen on helppo yhtyä. Tällöin uhrin ei tarvitse itse tehdä ”tuomitsemista”, vaan on jo olemassa ryhmä, johon voi liittyä mukaan. Toinen STT:n toimittaja kertoo, että toimittajien työtä helpotti se, että haastateltavat olivat ehtineet käsitellä asiaa jo pari viikkoa. #Metoo-kampanja oli siis ehtinyt olla käynnissä jo hetken ja STT oli tehnyt kyselyn Suomen Näyttelijäliitolle, eli ahdistelu oli niin sanotusti pinnalla mediassa.

Kyllä siellä oli paljon ihmisiä, jotka olivat alkaneet puhua, kun #metoo tuli. Se oli herätys – he tajusivat, että asiat ovat olleet väärin.

Toimittaja (STT)

Tutkimushaastatteluihin nousi esiin myös se, että vaikka toimittajat ja toimitukset olisivat valmiita tarttumaan juttuaiheeseen, juttua ei välttämättä synny, jos ei löydy tarpeeksi ihmisiä, jotka ovat valmiita puhumaan aiheesta. STT:n uutispäällikkö toteaa, että ehkä ihmiset alkoivat puhua, koska oli selvää, että media on kiinnostunut kuuntelemaan kokemuksia. Oli niin sanotusti hyvä hetki. Toimituksiin on ennenkin tullut vinkkejä ahdistelutapauksista, mutta juttuja ei aina ole syntynyt, koska tarvittavaa määrää lähteitä ja haastateltavia ei ole saatu. Eräs toimittaja korostaa, että jos jutussa ei ole viranomaislähteitä, ja esimerkiksi näissä tapauksissa opettajilla ei ole ollut tuomioita tai heitä ei ole aikanaan epäilty rikoksista, juttuun on ollut pakko saada todella paljon muita lähteitä.

Varmasti Suomen mediat olisivat tekemässä näitä juttuja innokkaasti, jos vain saataisiin haastateltavat. Mutta se ei ole helppoa. En syytä ihmisiä – eiväthän hekään tiedä, miten media toimii ja kenelle uskaltaa puhua. Mutta tämä oli oikeassa hetkessä, ihmiset ajattelivat, että he voivat nyt olla osa tätä.

Toimittaja (STT)

Onhan puhuttu siitä, että miksi vasta nyt: olen samaa mieltä, olen iloinen, että tehtiin juttu ja muut ovat tehneet juttuja, mutta en voi siinä mielessä olla välttämättä täysin ylpeä ammattikunnastani, että se on ollut niin selkeää: yhtäkkiä rysähti paljon näitä juttuja, mutta sitä ennen on ollut hiljaista. Uskon, että useista tapauksista on tullut toimituksiin vinkkejä, mutta niihin tarttuminen on ollut aikaisemmin vaikeampaa.

Toimittaja (STT)

Tässä tutkimuksessa ei voi antaa kovin suurta painoarvoa hiljaisuuden syille, sillä sitä varten olisi haastateltava itse uhreja ja virkamiehiä. Uhrien ja virkamiesten kanssa soitelleet toimittajat kuitenkin käsittelivät asiaa ja ilmiötä monelta kantilta niin juttuprosessin aikana kuin myöhemminkin esimerkiksi jatkojuttujen ja myös Journalistipalkintoon liittyvien haastattelujen myötä.

Tutkimusaineiston analyysin jälkeen palaan takaisin tutkimuskysymyksiin ja teoreettiseen viitekehykseen. Seuraavassa luvussa esittelen tutkimustulokseni ja pohdin tutkimukseni merkitystä avainkäsitteiden ja aiempien tutkimusten avulla. Otan esille myös näkökulmia, jotka piti tässä tutkimuksessa jättää huomiotta, mutta jotka voisivat olla hyödyllisiä saman aihepiirin tutkimuksissa.

5. Tulokset ja pohdinta

Tutkimuskysymykseni ovat, miksi ja miten hiljaisuus on rikkoutunut kouluissa tapahtuneen seksuaalisen ahdistelun ympärillä. Näihin kysymyksiin vastasin yksityiskohtaisesti kahdessa edellisessä luvussa. Tutkimusaineistoni analyysi osoittaa, että medialla oli keskeinen rooli hiljaisuuden muurin murtumisessa. Hiljaisuuden rikkoutuminen ahdistelun ympärillä on monisyinen prosessi, johon sekä journalistiset käytännöt että mediakentän ja sosiaalisen median muutokset ovat vaikuttaneet.

Tässä luvussa palaan tutkimuksen alussa esiteltyihin käsitteisiin ja sidon analyysiluvuissa löytämäni kategoriat ja teemat osaksi teoreettista viitekehystä. Muotoilen kolme laajaa tutkimustulosta. Seuraavat kaksi lukua vastaavat erityisesti siihen, miten hiljaisuus rikottiin. Kolmas alaluku vastaa miksi-kysymykseen. Laadullisessa tutkimuksessa on hyödyllistä käyttää teorian ja empirian vuoropuhelua. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että aineistosta nostetaan esiin jokin havainto ja sen vierelle tuodaan esimerkiksi aiheen teoreettinen käsitteellistys, tai toisin päin (Eskola ja Suoranta 1998, 175). Tämä luku perustuu vastaavanlaiselle toimintatavalle.

Analyysini osoittaa, että käytännöt ohjaavat toimittajien ja uutispääälliköiden työtä, ja näissä käytännöissä syntyy vallankäyttöä. Käytännöt tarkoittavat rutiinimaisia tekoja, joita materiaaliset ja ruumiilliset keinot tuottavat (Nicolini 2013). Toimitustyön rutiineja voivat olla esimerkiksi työvuorot ja uutistekstien merkkimäärät. Myös journalistin ohjeet toimivat rutiinina, vaikka niistä ei haastatteluissa tullutkaan puhetta. Kun toimittajat kertoivat, että yhdessä mietittiin esimerkiksi, ketä kaikkia juttua varten pitää kuulla, he noudattivat journalistien eettisiä ohjeita. Ohjeet on laadittu alan itsesääntelyä varten. Journalistin ohje numero 21 neuvoo seuraavasti: ”Jos selvästi tunnistettavissa olevan henkilön tai tahon toiminnasta aiotaan esittää tietoja, jotka asettavat tämän erittäin kielteiseen julkisuuteen, kritiikin kohteelle tulee varata tilaisuus esittää oma näkemyksensä jo samassa yhteydessä” (JO 21)²⁶. Kummassakin tapauksessa negatiivisen julkisuuden kohteena oli opettaja, ja kummatkin opettajat saatiin haastateltua juttuja varten.

5.1 Rutiineista käytäntöihin, käytännöistä vallankäyttöön

Hiljaisuuden muuri murtui erilaisten journalististen käytäntöjen kautta. Tässä luvussa yhdistän vallan teoretisoinnin ja tutkimushaastatteluissa esiin tulleet journalistiset käytännöt toisiinsa niin, että ne yhdessä muodostavat käsityksen toimittajien vallasta hiljaisuuden rikkomisessa.

²⁶ Journalistin ohjeet

Rutiinit ja käytännöt vastaavat siihen, miten media rikkoi hiljaisuuden seksuaalisen ahdistelun ympärillä. Luku 3 vastasi tähän kysymykseen yksityiskohtaisesti. Myös vallan käsitteleminen luvussa 4 vastasi miten-kysymykseen, vaikka samalla se liittyy ilmiöön laajemmin kuin yksittäiset journalistiset rutiinit. Tiivistäen voisi sanoa, että paljastusuutiset olivat tiiviin yhteistyön ja journalististen päätösten summa, joka syntyi nopealla aikataululla. Tavanomaiseen uutiseen verrattuna paljastusuutiset vaativat erityisesti nimien julkaisemisen pohdintaa ja pitkäjänteistä lähteiden selvittämistä ja tarkastamista.

Käytäntöteoria näkee käytäntöjen asettavan ihmisiä paikkoihin ja antavan heille vallan tehdä asioita (Nicolini 2013, 6). Aineistoni perusteella valta näyttää syntyvän käytännöissä ja arkisissa työpäätöksissä. Oli päätös sitten yksittäinen sanamuoto tai se, kuinka monelle mahdolliselle ahdistelun uhrille päätetään soittaa, valinta on omalla tavallaan vallankäyttöä. Rutiinit johtavat käytäntöihin ja käytännöt johtavat valtaan. Tässä tapauksessa toimittajat ovat niitä, jotka ovat käytäntöjen myötä saaneet vallan tehdä asioita, joilla on vaikutusta.

Rutiineihin sisältyy myös yhteistyö. Paljastusuutisoinnit eivät kummassakaan toimituksessa lisänneet yhteistyön määrää merkittävästi verrattuna muihin suuriin uutisjuttuihin. Yhteistyön määrä vaikuttaakin olevan tilannekohtaista, ja osittain siihen vaikuttavat myös toimituksen vakiintuneet työtavat. STT:llä ja Turun Sanomilla on erilaiset ja eri asioihin painottuneet toimitukset. Kummassakin mediassa juttujen tekijät pitivät hyödyllisenä sitä, että toimittajat pystyivät kommunikoimaan paitsi uutispäällikön kanssa, myös keskenään.

Rutiinit voivat toisaalta johtaa myös yllättäviin ja vaikeisiin tilanteisiin. Esimerkiksi Turun Sanomien toimittajan oli ratkaistava itse, suostuuko hän opettajan pyyntöön korjata sitaattejaan, koska hän oli yksin iltavuorossa eikä paikalla ollut esimiestä. Tämän tapauksen perusteella voisi todeta, että vaikka yhteistyöllä on ollut paljastusuutisten syntyprosessissa tärkeä merkitys, rutiinit saattavat välillä pakottaa toimittajat tekemään itsenäisiä ja poikkeuksellisia ratkaisuja. Laura Juntunen (2009) mainitseekin, että usein intuitionvaraiseksi arvioitu toiminta nojaa vahvasti juuri journalistisiin rutiineihin (Juntunen 2009, 45). Toimittajien tekemät valinnat ja päätökset voivat tuntua yksilöllisiltä, ja vaikka ne aina osittain ovatkin sellaisia, ne syntyvät usein rutiinien ja käytäntöjen ohjaamina.

Koska juttuprosessit olivat kaikille toimittajille ainakin joiltakin osin poikkeuksellisia, toimittajat eivät erityisesti painottaneet ammattitaitoon liittyvien vahvuuksien tärkeyttä juttuprosesseissa. Tärkeämpää vaikutti olevan se, miten toimittajat suhtautuvat ja asettuvat poikkeuksellisiin haastattelutilanteisiin. Kun vastaan tulee poikkeava, haastava ja jännittävä haastattelutilanne, rutiininomaiset haastattelutavat eivät välttämättä auta. Uhrien haastattelu

tuntui yhden toimittajan mielestä viranomaishaastatteluja vaikeammalta ja toisen toimittajan mielestä taas viranomaishaastatteluja helpommalta. Kyse on nimenomaan rutiineista: viranomaishaastattelu on käsite, joka sisältyy rutiinina tavanomaiseen uutistoimittajan työhön. Koska tällaisia haastatteluja saatetaan tehdä useita päivittäin, toimittajat ovat tottuneet toimimaan niissä tietyllä tavalla. Poikkeuksellisissa tilanteissa toimittajien on pohdittava haastattelua etukäteen enemmän.

Toimittajien ja uutispäälliköiden ajatukset juttuprosessien poikkeuksellisuudesta eroavat jonkin verran toisistaan. Ero voi johtua yksinkertaisesti roolien erilaisuudesta: uutispäälliköt ovat todennäköisesti käyneet läpi erilaisia vaativia projekteja aiemminkin, ja he saattavat hahmottaa toimituksessa tehtävät uutiset erilaisena kokonaisuutena kuin toimittajat, jotka ovat usein kiinni omissa töissään. Myös toimittajien työkokemus vaikuttaa ajatuksiin Luostarivuoren ja Kallion juttuprosesseista. STT:n toimittajilla oli jutuntekohetkellä muutaman vuoden kokemus toimittajan töistä, ja he kokivat jutun poikkeuksellisenä. Turun Sanomien toimittajilla oli kummallakin takana pitkä ura alalla, ja hekin kokivat jutun poikkeuksellisenä, mutta eivät ehkä niin vahvasti kuin STT:n toimittajat. Toki jokaisen kokemus on muutenkin yksilöllinen.

Toimittajilla oli erilaisia mielipiteitä siitä, mikä paljastus uutisen syntyprosessissa oli suurinta tai selkeintä vallankäyttöä. Erään toimittajan mielestä nimenomaan opettajan kohtaloon vaikuttaminen tuntui suurimmalta vallankäytöltä. Vallankäytöksi mainittiin myös konkreettiset muutokset, kuten se, että Turun kaupunki pyysi Luostarivuori-uutisen jälkeen anteeksi ja tarjosi apua uhreille. Erään toimittajan mielestä vallankäyttö kohdistui konkreettisesti juttuprosessin alkupäähän, sillä silloin päätettiin alkaa kerätä aineistoa ja ruveta selvittämään tapausta. Eräs toimittaja totesi, että toimittajat ovat vallankäyttäjänä olleet osa yhteiskunnan koneistoa. Tämä vahvistaa ajatusta, jonka mukaan journalismin voi nähdä valtaa käyttävänä käytäntönä (mm. Couldry 2004; Peters ja Broersma 2013) ja siten yhteiskunnan koneiston osana.

Yksi tämän tutkimuksen kannalta kiinnostava näkökulma median valtaan on se, että siihen saatetaan suhtautua ”pahana” valtana. Moni haastateltavani vaikutti ensin epäroivän tai pohtivan vastatessaan kysymykseen siitä, onko media käyttänyt valtaa. Haastateltavat painottivat, että media on käyttänyt sille kuuluvaa valtaa. Toimittajat olivat juttuprosessien aikana pohtineet vallankäytön kannalta erityisesti sitä, miten uutisointi vaikuttaa ahdistelusta syytettyjen opettajien elämään. Kaikki haastateltavat eivät kokeneet käyttäneensä erityisesti valtaa. Seppäsen ja Väliiverroksen mukaan vallalla on keho maine, sillä se viittaa pakottamiseen ja hallintaan (Seppänen ja Väliverronen 2013, 171–172). Väliiverroksen mukaan median vallan uskotaan usein olevan paha valtaa, eli sellaista, joka manipuloi ihmisiä ja rajoittaa toimintamahdollisuuksia (Väliverronen 2012, 92). Median pahaan valtaan liittyy ajatus siitä,

että politiikka ja kulttuuri olisivat aidompaa tai parempaa ilman median vääristävää vaikutusta (Seppänen ja Väliverronen 2013, 172; Corner 2011, 13). Cornerin mukaan lähes kaikki ajatukset median pahasta vallasta liittyvät siihen, että median ajatellaan vääristelevän tietoja tai arvoja (Corner 2011, 23).

Nyky-yhteiskunnassa käydään paljon keskustelua siitä, millaista valtaa median pitäisi käyttää. Kommenttipalstoilla kritisoidaan usein median toimintatapoja. #Metoo-kampanja on herättänyt paljon keskustelua siitä, mistä asioista saa uutisoida ja millä volyyymilla. Ehkä tällainen kyseenalaistaminen on osittain vaikuttanut siihen, että toimittajat itsekin kokevat aiheelliseksi korostaa, että jos media on käyttänyt valtaa, se on käyttänyt nimenomaan sille kuuluvaa valtaa.

5.2 Julkisuus tuomarina

Toinen keskeinen havainto tutkimusaineistostani on se, että hiljaisuus murtui yksityisen muuttuessa julkiseksi median välityksellä. Vaikka toimittajat tekivät uutiset, vasta niiden saama vastaanotto ja julkisuus loivat niille yhteiskunnallisen merkityksen. Tähän liittyy myös edellisessä alaluvussa esiin tullut ajatus siitä, että media toimi osana yhteiskunnan koneistoa. Toimittajat eivät siis erityisesti asettaneet jutuille tavoitteita, vaan he kokivat, että kun vinkit ahdistelusta saatiin tietää, asia täytyy selvittää ja uutisoida. Ahdistelutapausten laajuus ja valtakunnallinen vastaanotto yllättivät toimittajat. Tämä kertoo osaltaan toimittajan ammatista: uutisen tekeminen ei useinkaan lähde liikkeelle omasta, henkilökohtaisesta kiinnostuksesta vaan esimerkiksi velvollisuudentunnosta ja siitä, että toimittajat pitävät tärkeänä, että yhteiskunnallisia epäkohtia paljastetaan. Vaikka kyseiset toimittajat lähtivät tekemään juttuja osittain sattumalta ja esimerkiksi työvuorojen sanelemana, he kaikki pitivät juttuprosesseja tärkeinä ja jollakin tavalla poikkeuksellisina.

Väliverronen nostaa esiin median vallan seuraavasti: ”Sanotaan, että media on jo tuomionsa langettanut raportoidessaan esimerkiksi tunnettujen ihmisten epäillyistä rikoksista. Tällä ei välttämättä tarkoiteta sitä, että median raportointi vaikuttaisi itse tuomiovallan toimintaan, vaan sitä, että median ’tuomiolla’ voi olla merkittäviä seurauksia epäiltyjen kannalta, vaikka tuomioistuin ei toteaisikaan heitä syyllisiksi” (Väliverronen 2012, 84). Tästä on kyse esimerkiksi Kallio-uutisessa, jossa syytösten kohteena ollut opettaja sai lopulta uutisoinnin myötä potkut. Hän ei saanut tuomiota, mutta valtakunnalliseksi levinnyt uutisointi luultavasti vaikutti hänen elämäänsä konkreettisesti.

Ahdistelu-uutisoinnit toivat julkisuuteen vaiettuja asioita, joilla oli huomattavaa yhteiskunnallista merkitystä. Esimerkiksi Turun Sanomien toimittajat kertoivat, että osa heidän haastattelemistaan ihmisistä ei ollut koskaan aikaisemmin kertonut kokemuksistaan kellekään.

He avasivat kokemuksensa toimittajille ja siten toivat ne julkisuuteen ja osaksi laajempaa keskustelua. Julkisuus ymmärretään usein yksityisyyden vastakohtana. Tässäkin tutkimuksessa julkisuuden voi nähdä yksityisen kautta: asiat, joista Luostarivuoren ja Kallion uutisissa kerrotaan, ovat hyvin yksityisiä ja henkilökohtaisia, koska ne liittyvät seksuaaliseen häirintään ja vallan väärinkäyttöön. Näistä yksityisistä asioista on uutisten myötä tehty julkisia.

STT:n ja Turun Sanomien jutut todistivat internetissä toimivien vastajulkisuuksien voiman: kumpikin uutinen lähti alun perin liikkeelle #metoo-kampanjan myötä. Internet ja sosiaalinen media voivat ylläpitää vastajulkisuuksia, joissa ahdistelukokemuksia voi jakaa niin, että ne otetaan vastaan merkityksellisinä eikä niitä sivuuteta (Salter 2013). Luostarivuoren ja Kallion uutisissa ahdistelua kokeneiden naisten kokemukset tuotiin keskiöön. Juttujen tekeminen ja julkaiseminen osoitti sen, että ahdistelun uhrit otetaan tosissaan valtamediassa.

Haastattelumateriaalistani käy ilmi, että toimittajat eivät koe olleensa itse tuomitsemassa syytettyjä opettajia. Vaikka uutisprosessi oli useamman toimittajan mielestä jännittävä, toimittajat luottivat pohjimmiltaan siihen, että he ovat tehneet oikein. Yhteistyön ansiosta he pystyivät luottamaan myös toimituskoneistoon, eli kaikkiin päätöksiin, jotka oli tehty yhteisen pohdinnan mukaan uutispäälliköiden kanssa ja viime kädessä päätoimittajien kautta. Tavallaan tapausten saama julkisuus eli uutisten leviäminen ja vastaanotto hoiti niin sanotun tuomitsemisen. Uutisten julkaisu jouluna 2017 osui ajankohtaan, jossa seksuaalinen ahdistelu oli muutenkin juuri noussut otsikoihin. Julkisuus on prosessi, jossa eri teemat nousevat, saattavat leimahtaa ja hiipuvat (Aula ja Åberg 2012, 219). #Metoo-kampanjasta ja siitä seuranneista uutisista voi puhua leimahtavina. Syksy 2017 oli otollista aikaa #metoo-kampanjan leimahtamiselle Weinstein-skandaalista nousseen asiayhteyden voiman vuoksi (Peltonen 2018, 85).

Leiwon (2018) tutkimus kertoo kiinnostavan yksityiskohdan siitä, miten verkkokeskusteluissa on suhtauduttu koulumaailmaa koskeviin ahdistelu-uutisiin. Leiwo kertoo, että ”mediaa syytetään lynkkauslinjasta ja julkisuuden hakemisesta aihevalinnan ja sen käsittelyn yhteydessä” (Leiwo 2018, 59). Julkisuuden hakeminen on mielenkiintoinen termi, sillä tästä näkökulmasta katsottuna kaikki julkaistut uutiset olisivat julkisuuden hakemista. Vaikka julkisuus vaikuttaa olevan esimerkiksi valtaa neutraalimpi käsite, se voi saada hiljaisuuden rikkomiseen liittyvissä uutisissa kielteisen ja skandaalinkäryisen vivahteen.

Haastatteluista tuli ilmi, että toimituksiin tulee silloin tällöin vinkkejä ahdistelutapauksista. Vaikka vinkkeihin olisi tartuttu ja ne olisivat kiinnostaneet toimituksessa, aina ei ole saatu riittävä määrä lähteitä, ja jutut ovat jääneet tekemättä. Seksuaalinen ahdistelu on aihe, josta

uutisoiminen vaatii huolellisuutta ja laajaa taustatyötä varsinkin siksi, että useimmiten vinkin kertoja on itse uhrin asemassa, eikä ahdistelusta syytetty osapuoli välttämättä ole yhteistyöhaluinen.

5.3 Ihmiset puhuivat, media otti vastaan

Kolmas tulkinta aineistostani on, että hiljaisuuden murtuminen johtui muutoksista median päiväjärjestyksessä ja yhteiskunnallisessa ilmapiirissä. Turun Sanomien uutispäällikkö kiteytti ilmiön niin, että kun ahdistelu-uutisia on tehty, ne ovat alkaneet määrittää sitä, mikä on uutinen ja mikä ei. Agenda setting -teoria on laajentunut käsittämään muitakin asetelmia kuin yhdeltä monille suuntautuvaa merkitysten asettamista: sosiaalinen media on vaikuttanut vahvasti julkiseen keskusteluun ja perinteisen median uutisaiheisiin. Kuten jo tutkimuksen alkupuolella kerroin, joskus sosiaalisen median agenda toimii osana kaksisuuntaista agenda setting -prosessia, jossa uutismedia aktivoi sosiaalista mediaa ja samalla sosiaalinen media aktivoi uutismediaa. Tällöin asiat ja merkitykset virtaavat kahteen suuntaan. (McCombs, Shaw ja Weaver 2014, 790.) Tästä on kyse tutkimukseni kohteena olevassa ilmiössä – uutismedia tuskin olisi päässyt Kallion ja Luostarivuoren tapausten jäljille ilman sosiaalista mediaa, ja toisaalta ahdistelutapaukset eivät olisi kaikessa laajuudessaan tulleet ilmi ilman uutismediaa ja sen tekemää selvitystyötä. Tämä alaluku vastaa kysymykseen siitä, miksi hiljaisuus seksuaalisen ahdistelun ympärillä murtui.

Haastatteluaineistoni ja aiemman tutkimuksen perusteella voi sanoa, että niin sosiaalisessa mediassa käydyt keskustelut kuin perinteisessä mediassa julkaistut jutut ovat rohkaisseet ihmisiä puhumaan. Lehdistö on tuonut esiin asioita, joiden julkaisuun on jopa syntynyt painetta sosiaalisen median suunnalta. Vaikka tutkimukseni kohdistuu journalismiin ja journalistisiin sisältöihin, myös sosiaalisella medialla on paikkansa tutkimassani ilmiössä. Sosiaalinen media on ollut synnyttämässä journalistien tekemiä artikkeleita.

Kuten tässä tutkimuksessa kävi ilmi, sosiaalisella medialla oli tärkeä rooli Luostarivuori-uutisen synnyssä. Myös koko #metoo-liike on todistanut käytännössä, että sosiaalisella medialla on yhä suurempi rooli perinteisen median päiväjärjestyksen asettajana. Perinteinen media on kiinnostunut sosiaalisen median alustoilla syntyvistä ilmiöistä ja keskusteluista. Sosiaalinen media antaa äänen tavallisille ihmisille ja on siten luonut päiväjärjestyksen asettamiselle uudenlaisen suunnan. Koska sosiaalinen media ulottuu laajalle ja tuo vuorovaikutteisudellaan uusia ideoita keskusteluihin, se on luonut omanlaisensa suuren mittakaavan kommunikaatiomallin (Boynton ja Richardson 2016, 1916). Ennen sosiaalista mediaa kansallinen agenda oli lähinnä uutisalan tekijöiden päätettävissä.

Eräs haastattelemani toimittaja totesi, että Kallion lukiossa tapahtuneen häirinnän tyylistä seksuaalista häirintää ei välttämättä olisi aiemmin pidetty niin kovana uutisaiheena kuin nyt. Tämä kertoo niin yhteiskunnallisen ajattelun kuin median päiväjärjestyksenkin muutoksesta. Seksuaalisesta ahdistelusta sekä fyysisessä että sanallisessa muodossa on viime vuosien aikana tullut asia, joka kiinnostaa niin toimituksia kuin lukijoitakin. Lisäksi seksuaalinen häirintä ja sen nollatoleranssi on otettu esiin ja käyttöön monessa työpaikassa ja järjestössä. Seksuaalinen ahdistelu on noussut median agendalle, ja toisaalta ihmiset ovat alkaneet puhua siitä rohkeammin julkisesti. Ei voi sanoa, että media yksin olisi rikkonut hiljaisuuden, mutta toisaalta ihmisetkään eivät olisi tulleet suurella joukolla kokemuksiinsa esiin ilman mediaa. Media on alkanut herkemmin kiinnostua ahdistelutapauksista ja uhrien tarinoista, ja toisaalta ihmiset ovat rohkaistuneet puhumaan, kun he ovat huomanneet median tarttuvan kyseiseen aiheeseen. Esimerkiksi STT:n uutispäällikkö totesi, että ehkä ihmiset alkoivat puhua, koska heille oli selvää, että media on kiinnostunut kuuntelemaan kokemuksia.

Sosiaalisen median mahdollistamat yhteiskunnalliset liikkeet, kuten #metoo, ovat muuttaneet mediamaisemaa. Samalla, kun sosiaalisen median ilmiöt ovat alkaneet kiinnostaa joukkoviestimiä, myös toimittajan työ on konkreettisesti muuttunut. Koska uutisaiheet saattavat löytyä sosiaalisesta mediasta (mm. McCombs, Shaw ja Weaver 2014, 788), toimittajien on hallittava sosiaalisen median kanavat ja mielellään seurattava niitä uutistyon näkökulmasta. Valtamedia on alkanut haalia uutisaiheita sosiaalisesta mediasta, mutta lisäksi aktiiviset sosiaalisen median toimijat voivat hyötyä siitä, että he saavat viestinsä kulkemaan vastajulkisuudesta valtajulkisuuteen (Peltonen 2018, 79). Vuonna 2019 #metoo-tunnistetta käytettiin edelleen ja siihen viitattiin uutisissa, tosin ei yhtä tiuhaan kuin syksyllä 2017. Seksuaalisen ahdistelun käsitteleminen mediassa tuskin loppuu, vaikka uutisoinnin laajuus saattaa vaihdella.

Hiljaisuuden kulttuuri ei ole vain 2010-luvun käsite, vaan sitä on käytetty jo pitkään eri aiheiden ympärillä. Monia puheenaiheita ympäröi vaikenemisen muuri, mikä tarkoittaa sitä, että sen lisäksi, että kyseisistä asioista ei välttämättä puhuta yksilötasolla, niistä ei myöskään juuri uutisoida. Kallion ja Luostarivuoren tapaukset asettuvat osaksi hiljaisuuden rikkomista kahdesta syystä. Ensinnäkin ne kertoivat laajamittaisesta ahdistelusta, jota oli instituutioiden sisällä hyssytelty. Toiseksi, ne julkaistiin juuri #metoo-kampanjan ollessa pinnalla. Ne asettuivat siis osaksi muuta uutisointia, jossa paljastettiin erilaisia ahdistelu- ja hyväksikäyttötapauksia, joista oli pitkään vaiettu. Erään haastateltavani sanoin: ”Yhtäkkiä rysähti paljon näitä juttuja, mutta sitä ennen on ollut hiljaista”.

Taidealalla tapahtuneeseen ahdisteluun on julkisessa keskustelussa liitetty kysymys siitä, mitä taiteen nimissä saa tehdä. Kallion lukio on ilmaisutaidon lukio, joten taidenäkökulma nousi esiin paljastusuutisissa ja niiden jälkeen. Uutisten mukaan opettaja oli esimerkiksi teettänyt oppilaillaan raikausharjoituksia, jotka liittyivät näytelmäharjoituksiin. Pian #metoo-kampanjan syntymisen jälkeen julkinen keskustelu sai uudenlaisen käänteen, kun ahdistelutekoja alettiin puolustella taiteella. Marghita (2018) käyttää tästä ilmiöstä käsitettä ”auteur apologism”. Siinä taide erotetaan taiteilijasta, ja luovalta nerolta voidaan odottaakin ”ongelmallista identiteettiä” (Marghita 2018, 492). Vallan väärinkäyttö ja seksuaalinen ahdistelu on siis nähty taiteen nimissä tapahtuvana ja taiteeseen jollakin tavalla kuuluvana toimintana. Tällainen taiteen ja taiteilijan erottaminen toisistaan on levinnyt yleisessä diskurssissa, ja sen tarkoituksena on ollut vastustaa hyväksikäytöstä syytettyjen miespuolisten taiteilijajen arvoastelemista ja tuomitsemista (Marghita 2018).

5.4 Pohdinta

Tässä tutkimuksessa halusin selvittää, miten ja miksi hiljaisuus murtui koulumaailmassa tapahtuneen seksuaalisen ahdistelun ympärillä, ja mikä oli median rooli hiljaisuuden murtumisessa. Aihe valikoitui, koska seksuaalinen ahdistelu on ollut pinnalla mediassa ja julkisessa keskustelussa aiempaa näkyvämmiin syksystä 2017 lähtien. Halusin tutkia aihetta nimenomaan journalistien haastattelujen avulla, koska siten sain aineistoksi materiaalia, jota ei esimerkiksi jo julkaistuja uutistekstejä analysoimalla voisi saada. Pääsin siis kiinni niihin käytäntöihin ja konkreettisiin työtapoihin, joilla journalistit toimivat. Sain tietää uutisten tekijöiden omia käsityksiä median vallankäytöstä ja ahdistelu-uutisten merkityksestä. Journalistisiin juttuprosesseihin pureutuva haastatteluaineisto toi tälle tutkimukselle ainutlaatuista ja syvälle kaivautuvaa sisältöä.

Koulumaailma valikoitui tarkemmaksi teemaksi siksi, että Kallion lukion ja Luostarivuoren koulun tapaukset saivat laajaa mediahuomiota ja uutiset palkittiin Suurella Journalistipalkinnolla. Koin, että kahden tapauksen tarkempi käsitteleminen olisi sopivan laaja ja samalla sopivan tiukka rajaus pro gradu -tutkielmalle. Sain tutkimuskysymyksiini vastaukset toimittajien ja uutispäälliköiden haastatteluilla. Koska kyseessä on laadullinen tutkimus, tutkimustulokset ovat moninaisia ja osittain toisiinsa limittyviä. Analyysiluvuissa nostin esille yksityiskohtaisia vastauksia, ja kolmessa edellisessä aluvuossa esittelin laajemmat, teoriakehykseen sidotut tulokset.

Kuten tämä tutkimus todistaa, media pystyy antamaan äänen ahdistelun uhreille ja tuomaan esiin sellaisia yhteiskunnan rakenteita, jotka ovat mahdollistaneet ahdistelun jatkumisen. Äänen antaminen seksuaalisen ahdistelun uhreille on yhteiskunnallisesti merkittävää, sillä ilman

mediaa tapaukset olisivat voineet jäädä pimentoon eikä niihin olisi voitu puuttua. Eräs haastateltavani kuvaili ilmiötä niin, että julkisen keskustelun ilmapiiri oli otollinen aiheen käsittelemiselle. Seksuaalinen ahdistelu nousi aiempaa näkyvämmiin ja laajemmin median agendalle loppuvuodesta 2017. Ahdistelua koskeva uutisointi ei ole tyrehtynyt #metoo-kampanjan läpimurron jälkeen, vaan se vaikuttaa pikemminkin muuttaneen mediaympäristöä sellaiseksi, että aiheesta on alettu uutisoida herkemmin. Seksuaalisesta ahdistelusta uutisoimisen kynnys vaikuttaa madaltuneen. Pelkkä uutisoiminen ei silti muuta niitä rakenteita, joissa seksuaalinen ahdistelu syntyy. Cobb ja Horeck (2018, 490) toteavat, että jos nykyinen seksuaalisen ahdistelun ympärillä käytävä keskustelu on jonkinlainen kulttuurinen käännöskohta, on tärkeää alkaa purkaa systemaattista ja institutionalisoitua historiaa, joka jatkaa sukupuolittuneen vallan ja alistamisen tuottamista ja ylläpitämistä.

Muissa vuosina 2017–2019 julkaistuissa koulumaailmaan sijoittuvissa ahdistelu-uutisissa ei ole ollut kyse siitä, että tiettyä opettajaa syytettäisiin ahdistelusta. Seksuaalinen ahdistelu on kuitenkin aihe, joka on huomioitu oppilaitoksia koskevassa uutisoinnissa. Esimerkiksi jo marraskuussa 2017 julkaistussa, Ylen Vasa Övningskolanista kertovassa jutussa²⁷ nuoret olivat tehneet vetoituksen seksuaalisen ahdistelun lopettamiseksi. Vuonna 2018 Ylen MOT-toimitus teki laajan katsauksen seksuaalisen häirinnän tilasta suomalaisissa kouluissa. Ahdistelusta ja hyväksikäytöstä puhuminen ylipäättään näkyy koulumaailmaa koskevissa uutisissa eri tavalla kuin aiemmin.

Seksuaalisuuden ja intiimiyden käsittely on muuttunut myös tutkimuksen saralla. Gillin ja Orgadin (2018) mukaan keskustelu ”seksualisoitumisesta” (sexualization) on siirtymässä poliittisempaan ja kriittisempään suuntaan ja tapoihin, joilla seksuaalisuus ja valta yhdistyvät. He pitävät #metoo-kampanjaa esimerkkinä tästä muutoksesta. Sosiaalisesta mediasta on tullut tutkimuksen kohde erityisesti uusien yhteiskunnallisten liikkeiden syntymisen myötä. (Gill ja Orgad 2018, 2.) Gill ja Orgad ovat huomanneet, että sukupuoleen ja seksuaalisuuteen keskittyvä mediatutkimus on aiempaa kiinnostuneempi siitä, miten seksuaalisia identiteettejä ja käytäntöjä rakennetaan mediassa. Tämä tarkoittaa myös kasvavaa ymmärrystä siitä, millainen merkitys ja yhteys medialla on intiimiin elämään.

Seksualisoitumiseen on liitetty esimerkiksi keskustelut pornosta sekä seksuaalisesta suuntautumisesta ja sen esittämisestä mediassa. Joistakin näkökulmista seksualisaatio on nähty positiivisena ja demokratisoivana kehityksenä, toiset lähestyvät asiaa moraalista ja vastuullisesta näkökulmasta (Gill ja Orgad 2018, 3–5). Seksualisaatio ei siis yksiselitteisesti ole

²⁷ Yle 28.11.2017: Suomenruotsalaisessa koulussa massavetoisuus seksuaalista häirintää vastaan – yli 30 oppilasta kertoo kokemuksistaan

positiivista tai negatiivista. Tästä syystä Gill ja Orgad käyttävät sanaa seksuaalisuuslainausmerkeissä ja ehdottavat, että näkökulma seksuaalisuuteen olisi enemmän poliittinen kuin moraalinen. Tällöin voitaisiin ottaa huomioon nimenomaan valta ja sen väärinkäyttö sekä oikeudet (Gill ja Orgad 2018, 5). Tästä näkökulmasta #metoo edustaa edellä mainittua kehityssuuntaa. Gill ja Orgad toteavat, että #metoo vaikuttaa edustavan muutosta seksuaalisuuteen liittyvästä moraalipaniikista poliittisempaan ja valtasuhteita ymmärtävään ajattelutapaan (Gill ja Orgad 2018, 8). Tutkijat muistuttavat, että vaikka #metoo on noussut näkyvästi kitkemään seksuaalista väkivaltaa ja ahdistelua, toistaiseksi vaikuttaa siltä, että suuri osa sen ympärille syntyvää keskustelua painottuu pahoja asioita tehneiden ”mätien omenoiden” ja ”monstereiden” ympärille. Keskustelu ei siis liiku niinkään niissä rakenteissa, jotka ovat luoneet ja mahdollistaneet näiden ”mätien omenoiden” toiminnan vuosikymmenten ajan. (Gill ja Orgad 2018, 8.)

Galdi, Maass ja Cadinu (2017) kiinnittävät huomion normatiiviseen kontekstiin, jonka media ja niin kutsutut sivustaseuraajat luovat seksuaaliselle ahdistelulle. Jos media heijastaa, ylläpitää, välittää ja mahdollisesti luo yhteiskunnallisia normeja, voidaan ajatella, että tietynlainen, esimerkiksi naisia esineellistävä mediasisältö osallistuu rakentamaan ajatusmaailmaa, jonka mukaan seksuaalinen ahdistelu on sekä normaalia että normatiivista. Tämän seurauksena yksilöt eivät välttämättä onnistu tunnistamaan seksuaalista ahdistelua kohdatessaan sitä todellisuudessa. (Galdi, Maass ja Cadinu 2017, 339.) Tästä näkökulmasta median siis ajatellaan ylläpitävän tietynlaisia normeja erilaisten mediasisältöjen kautta. Tutkijat toteavat, että seksuaalisen ahdistelun tunnistaminen on välttämätön muttei riittävä syy sivustaseuraajan väliintulolle. Tällä tarkoitetaan sitä, että vaikka joku ymmärtäisi, että nyt tapahtuu seksuaalista ahdistelua, hän saattaa olla vastahakoinen puuttumaan tilanteeseen useista eri syistä (Galdi, Maass ja Cadinu 2017, 340). Tämän tutkimuksen kohteena olevissa uutisissa kerrotaan tapahtumista, joissa koulussa tapahtuneeseen seksuaaliseen ahdisteluun on yritetty puuttua, mutta asiat on instituutioiden puolesta hoidettu mahdollisimman vähin äänin ja niin, etteivät opettajat ole joutuneet vastuuseen teoistaan. Toisaalta samalla on ollut kyse siitä, että sivustakatsojat eivät välttämättä ole aikanaan ymmärtäneet, että tapahtuneet asiat ovat olleet seksuaalista ahdistelua.

5.4.1 Eettiset kysymykset toimittajan työssä

Kun otetaan huomioon, että ahdistelu-uutisilla ollut vaikutusta niin uhrien vointiin, ahdistelusta syytettyjen opettajien uraan kuin median agendaan yleisesti, on paikallaan pohtia toimittajien työhön liittyvää etiikkaa. Kuten aineistostani kävi ilmi, toimittajat tiedostivat sen, että uutisoinnilla on kauaskantoisia vaikutuksia syytösten kohteena oleviin opettajiin. Samalla he olivat sitä mieltä, että asia täytyy saada julkisuuteen. Aiemmin journalistien ammattikäytännön ja -etiikan suhdetta selvittäneissä tutkimuksissa on todettu, että journalistisen työprosessin

aikana eettinen pohdiskelu ei juuri ole läsnä, riippumatta siitä, pidetäänkö sitä tärkeänä vai ei (Heinonen 1995, 91). Internet on muuttanut eettisen pohdinnan merkitystä uutisprosesseissa. Anu Kerttula (2018) tutki pro gradu -tutkielmassaan toimittajahaastattelujen avulla verkkotoimittajien ammattietiikkaa. Hänen haastattelemansa toimittajat kertoivat, että verkkotoimituksissa eettisten asioiden puntaroinnin painoarvo on suuri.

Laura Juntunen (2009) on tutkinut kriisijournalismin käytäntöjä mediaetiikan näkökulmasta. Juntusen tutkimuksen mukaan erityisesti kaksi uutisprosessin vaihetta edellyttävät eettistä harkintaa: tiedonhankinta ja julkaisupäätökset (Juntunen 2009, 172). Juntusen tutkimus koostui Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien uutisointiin osallistuneiden journalistien haastatteluista. Kyseinen tutkimus tuo vertailukohtia tämän tutkimuksen tuloksille. Luostarivuoren ja Kallion tapauksissa ei ollut samalla tavalla kyse ajallisesta kilpailusta kuin koulusurmauutisoinnissa. Ahdistelutapaukset olivat toimitusten omissa käsissä niin sanotusti suljettujen ovien takana, koska toimitukset olivat aktiivisesti alkaneet hankkia tietoa. Aikataulupaine kuitenkin vaikutti journalistisiin päätöksiin. Kolmannessa luvussa kerroin, että yksi journalistiseen työprosessiin vaikuttanut tekijä oli kiire. Sekä Luostarivuoren että Kallion jutut tehtiin kiireellisellä aikataululla. Samalla toimittajien, uutispäälliköiden ja päätoimittajien oli pohdittava eettisiä kysymyksiä ja tehtävä journalistisia päätöksiä esimerkiksi nimien julkaisusta.

Kiire voi syntyä eri medioiden välisestä kilpailuasetelmasta. Koska Luostarivuoren ja Kallion tapauksissa juttumateriaalia kerättiin pitkälti sosiaalisen median kautta, oli olemassa mahdollisuus, että jokin toinen media löytää uhrien keskustelut ja kokemukset. Kun ahdistelu-uutisoinnissa materiaalia kerättiin pitkälti sosiaalisen median kautta, toimittajat tiedostivat, että materiaali voisi päätyä suuren yleisön ulottuville myös niin sanotusti epävirallista reittiä. Toki itse haastattelut käytiin luottamuksellisesti toimittajien ja uhrien välillä, mutta sosiaalisessa mediassa puitiin samantyyppisiä myös asioita myös omatoimisesti. Nykyisessä mediaympäristössä perinteiset mediatalot eivät kilpaile uutisista vain keskenään, vaan mukana kilpailussa ovat myös median mahdollisuuksia hyödyntävät kansalaiset (Juntunen 2009, 180). Luostarivuori-uutisen prosessissa painetta julkaisuun tuli haastateltavilta toimittajille. Yksi haastattelemani toimittaja totesi, että ”tuli tunne siitä, että asia purkautuu jostain muuta kautta, jos toimittajat eivät tartu siihen”.

Juntunen kirjoittaa, että Jokelan tapaus herätti poikkeuksellisen paljon keskustelua median toimintatavoista (Juntunen 2009, 171). Jokelan tapauksessa uutisoinnin tapojen kyseenalaistaminen pakotti tiedotusvälineet pohtimaan toimintaperiaatteitaan julkisesti. Myös esimerkiksi Luostarivuoren tapauksesta uutisoiminen herätti toimittajat miettimään, miten he voivat perustella uutisointinsa. Toimittajat perustelivat juttuja esimerkiksi sillä, että opettajat

olivat edelleen opetustyössä, ja että syytökset olivat sen verran vakavia, ettei asiaa voi jättää sikseen. #Metoo-utisointi ylipäättään on luonut runsaasti keskustelua ja arvostelua median toimintaa kohtaan niin valtamediassa kuin sosiaalisen median alustoillakin.

Käytännön toimitustyöhön pohjautuva haastattelututkimus tuo nykypäivän journalismin tutkimukseen uutta tietoa muuttuvista työtavoista ja mediaympäristön vaatimuksista. Juntusen mukaan ”konkretia on tarpeen, sillä journalismin etiikan tutkimus jää liian usein abstraktien moraaliperiaatteiden erittelyksi vailla linkkiä arkipäivän valintoihin” (Juntunen 2009, 173). Olen samaa mieltä konkretian tarpeellisuudesta, ja siksi lähestyin aiheitani nimenomaan toimittajien haastattelujen avulla. On kuitenkin otettava huomioon, että haastattelututkimus ei ole suora läpileikkaus toimitusten käytännön prosesseista, vaan se koostuu toimittajien jälkepäin kertomista asioista. Itse juttuprosesseista oli haastatteluja tehdessäni kulunut noin vuosi, joten kaikki yksityiskohdat eivät luultavasti enää olleet samalla tavalla haastateltavien mielessä kuin aiemmin. Toisaalta toimittajat ja uutispääälliköt ovat vuoden aikana ehtineet prosessoida omaa kokemustaan uutisoinnista.

Juntusen tutkimuksessa toimittajat perustelivat eettisiä valintojaan kahdella tavalla: he vetosivat journalismin arvoihin ja ideaaleihin sekä median yhteiskunnalliseen tehtävään tiedonvälittäjänä ja -tulkitsijana. He perustelivat valintojaan myös viittaamalla erityisesti uutiskilpailun ja nopeuden luomiin paineisiin (Juntunen 2009, 173). Juntusen haastatteleman toimittajien mielestä median tulisi välttää lietsomasta turhaa paniikkia. Suurin osa Juntusen haastattelemissa toimittajista korosti, että medially on velvollisuus ”ravistella yhteiskuntaa, jotta vastaavilta tapauksilta vältyttäisiin tulevaisuudessa” (Juntunen 2009, 176). Myös tässä tutkimuksessa haastattelemani toimittajat kokivat, että ahdistelu-uutisoinnin yhteiskunnallinen merkitys on erityisesti siinä, että sillä olisi konkreettisia vaikutuksia. Eräs haastattelemani toimittaja tiivistää median tehtävän seuraavasti: ”Jutun yhteiskunnallinen merkitys on myös siinä, ettei samanlaista tapahtuisi enää, eikä vain se, että nostetaan esiin, mitä on tapahtunut.” Vastausten perusteella journalismin tehtävänä on siis tiedon välittämisen lisäksi vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin konkreettisesti.

Journalistien ammattikunnan oman normatiivisen käsityksen mukaan journalismin keskeisiä tehtäviä ovat oikean tiedon välittäminen, vallanpitäjien valvonta ja julkisen keskustelun tukeminen (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2009). Medialogiikan tulkintojen kesken toistuu usein normatiivisesti virittynyt kahtiajako. Toisen osapuolen muodostavat journalistit, jotka korostavat, että ”juuri toisten instituutioiden haastaminen on journalismin oma ja tärkeä ajattelun ja toiminnan logiikka”. Toisen osapuolen muodostavat ”muiden valtainstituutioiden edustajat, joiden mielestä journalismi rapauttaa niiden omaa, tärkeää ajattelun ja toiminnan

logiikkaa”. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2009, 61–62.) Luostarivuoren ja Kallion tapauksissa tuskin on kyse jälkimmäisestä: vaikka asia ei ole ollut instituutioille mieluinen selvittävä ja kaikki haastateltavat eivät olleet kovin yhteistyökykyisiä, lasten ja nuorten seksuaalinen ahdistelu ei ole asia, jota instituutiot voisivat puolustella. Journalismi on tässä tapauksessa haastanut instituutioita eli oppilaitoksia ja kaupungin virkamiehiä.

Seksuaalisesta ahdistelusta uutisoimisella on voinut olla monenlaisia seurauksia: ahdistelun takana on aina henkilö, ja joskus uutisointi on saattanut vaikuttaa tämän henkilön elämään hyvinkin paljon. Tässä tutkimuksessa en pystynyt syventymään opettajien tuntoihin tai siihen, miten uutisointi on vaikuttanut heidän elämäänsä. Sen sijaan kysyin toimittajilta, miltä heistä juttujen julkaisemisen jälkeen tuntuu ja millaista palautetta he ovat saaneet.

5.4.2 Jatkotutkimuksen aiheita

Journalisti-lehdessä lokakuussa 2018 julkaistussa artikkelissa pohdittiin, miten suomalaismedia on onnistunut #metoo-kampanjaa koskevassa uutisoinnissa²⁸. Artikkeleihin haastateltiin media-alan asiantuntijoita. ”Suomalainen media ei ole ottanut tuomioistuimen roolia eikä lähtenyt sensaatiohakuiselle linjalle, mustamaalaamaan syytettyjä tai syyllisiä”, sanoi Helsingin yliopiston sukupuolentutkimuksen yliopistonlehtori Elina Penttinen artikkelissa. Artikkelissa kritisoitiin suomalaisen median kykyä käsitellä seksuaalista ahdistelua. ”Media on saattanut alisuoriutua sen selittämisessä, miksi epäeettinen ja epäinhimillinen toiminta on pesiytynyt tietyille aloille ja miksi on kestänyt näin pitkään ennen kuin se on tullut julki”, sanoi MTV:n uutisten vastaava päätoimittaja Tomi Einonen. Artikkeleihin haastatellun Turun yliopiston mediatutkimuksen professorin Susanna Paasosen mukaan sukupuolittuneiden valtasuhteiden analyysi on jäänyt mediassa ja julkisessa keskustelussa lähes olemattomiin. Paasosen mukaan tiedotusvälineissä on sivuutettu kysymys siitä, mitä esimerkiksi Kallion lukion ja Luostarivuoren koulun häirintä- ja hyväksikäyttötapaukset kertovat suomalaisesta koulutusjärjestelmästä: ”Koulutusalan häirintätapauksista on alettu puhua kuin jo hoidetusta ongelmasta, kun väärinkäytökset on paljastettu ja esimerkiksi Kallion lukion tapauksessa lehtori erotettu virastaan.”

Sen lisäksi, että tutkitaan esimerkiksi uutisoinnin keinoja tai syitä toimittajien näkökulmasta, olisi tärkeää tutkia seksuaalista ahdistelua ja väkivaltaa myös sitä mahdollistavien rakenteiden kautta ja tarjota ratkaisuja näiden rakenteiden purkamiseksi. Tässä tutkimuksessa tekemäni toimittajien haastattelu ei kerro ilmiöstä kokonaisuudessaan, vaan siitä, miten ja miksi

²⁸ Journalisti 19.10.2018: Median nuorallatanssin vuosi

ahdistelusta uutisoitiin. Susanna Paasonen pukee Journalistin artikkelissa sanoiksi sen, miten myös haastattelemi toimitajat ja uutispäälliköt kuvailivat paljastusuutisten merkitystä: ”On purettava koko hiljaisuuden kulttuuri, joka vaikeuttaa väärinkäytösten tutkimista useassa instituutiossa. Moni vaikenee näkemästään, koska pohtii omaa vastuutaan tapahtuneessa ja pelkää työpaikkansa maineen puolesta.”

Galdi, Maass ja Cadinu (2017) käyttävät käsitettä kansalaisrohkeus (civil courage) kuvaamaan sitä, miten ihmiset itse puuttuvat havaitsemaansa vallan väärinkäyttöön. Tutkijat toteavat, että kansalaisrohkeutta voidaan ajatella sellaisen käytöksen tapana, jossa ihmiset puuttuvat johonkin asiaan, vaikka he tietävät, että siitä todennäköisesti koituu heille itselleen negatiivisia seurauksia. Kansalaisrohkeus liittyy yhteiskunnallisten normien aktivointiin, vastuuntuntoon, ymmärrykseen, vihaan ja empatiaan. Kansalaisrohkeutta uskotaan käytettävän sellaisissa tilanteissa, joissa kohteena tai uhrina on voimaton kolmas osapuoli, jota esimerkiksi ahdistellaan. Galdi, Maass ja Cadinu toteavat, että nimenomaan kansalaisrohkeus saa ihmiset puuttumaan esimerkiksi seksuaaliseen ahdisteluun. (Galdi, Maass ja Cadinu 2017, 340.)

Linda Steiner (1998) on tutkinut, miten journalistien työelämä ja työolot sekä niiden sukupuolittuminen vaikuttavat uutisten tekemiseen. Vaikka Steinerin tutkimus on tehty reilu parikymmentä vuotta sitten, se kertoo, että toimitusprosessien tutkimukselle on ollut, ja on ehkä edelleen, tarvetta. Steinerin mukaan uutisten tutkimus keskittyy yleensä uutisten sisältöön ja siihen, miten uutiset vaikuttavat julkiseen mielipiteeseen tai politiikkaan. Tällaiset tutkimukset jättävät huomiotta sen, miten uutisaiheet valitaan ja organisoidaan, ja kenen määritelmää vallasta käytetään. Tällöin jää riittämätön kuva siitä, miten ja millaisissa prosesseissa journalistit tuottavat uutisia. (Steiner 1998, 145.) Tämä tutkimus tuo uutta tietoa median toiminnasta puretuessaan uutisprosesseihin sen sijaan, että se keskittyisi jo julkaistuihin uutisiin valmiina mediateksteinä, jolloin syntyprosessi jäisi huomiotta. Tutkimushaastatteluista nousi esiin rutiineja, jotka määrittävät paljon mediasisältöjen lopputulosta. Tutkimukseni tarjoaa journalistisen näkökulman eri aloilla tehtävään seksuaalista ahdistelua tai hiljaisuuden rikkoutumista koskevaan tutkimukseen. Tutkimuksessani esiin tulleet uutisprosessit kertovat kahdesta poikkeuksellisen laajasta ahdistelutapauksesta, jotka on hyvä huomioida, jos seksuaalista ahdistelua ja esimerkiksi sitä koskevaa uutisointia tutkitaan jatkossa.

Cynthia Carter (1998) tutki seksuaalista väkivaltaa koskevan uutisoinnin muutosta, jossa epätavalliset aiheet on normalisoitu tavallisiksi. Carterin mukaan kriittiset uutistutkimukset ovat jo pitkään pyrkineet analysoimaan, millä tavoin journalistit raportoivat seksuaalisesta väkivallasta. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että seksuaalirikoksista uutisoiminen on lisääntynyt huomattavasti brittiläisessä ja pohjoisamerikkalaisessa tabloidijournalismissa

vuodesta 1945 lähtien. 1990-luvun lopussa seksuaalirikoksista oli tullut näennäisen tavallinen, jokapäiväinen osa brittiläistä uutisointia. (Carter 1998, 220–221.) Vaikka seksuaalinen väkivalta vaikutti olevan arkinen uutisaihe jo parikymmentä vuotta sitten, nyt kyse on hieman eri ilmiöstä. On eri asia uutisoida julkisista tuomioista ja poliisin tutkimista tapauksista kuin vuosien ajan instituutioiden sisällä jatkuneesta valta-aseman väärinkäytöstä. On eri asia raportoida seksuaalisesta väkivallasta, joka tunnustetaan lainsäädännön näkökulmasta, kuin pitkään jatkuneesta ahdistelusta ja hyväksikäytöstä, johon on tietyn yhteisön sisällä yritetty vaikuttaa, mutta johon liittyy stigmaa. Tällaisissa tapauksissa vihjeet medialle tulevat usein niiltä, jotka ovat uskaltaneet puhua asiasta silläkin uhalla, että se vaikuttaa esimerkiksi heidän omaan hyvinvointiinsa tai uraansa.

Seksuaalinen ahdistelu ja hiljaisuuden rikkominen sen ympärillä on aihe, jossa riittää tutkittavaa. Median ja journalismin tutkimus voi tarkastella ilmiötä monin tavoin. Tämä tutkimus tarjosi näkökulman, jossa korostui uutisprosessien merkitys hiljaisuuden rikkomisessa. Tutkimusaiheittani olisi voinut lähestyä monesta muustakin lähtökohdasta. Seksuaalista väkivaltaa ja siitä uutisoimista voisi tutkia esimerkiksi sukupuolittuneen vallan käsitteen avulla. Tässä tutkimuksessa en ottanut esiin sukupuolittuneen vallan tutkimusta, vaikka kyseessä olivatkin tapaukset, joissa miesopettaja käytti valta-asemaansa väärin ja kohdisti sen naispuolisiin oppilaisiin. Koska tässä tutkimuksessa keskityin toimittajien näkökulmaan ja toimitusprosesseihin, sukupuolinäkökulma jäi tarkoituksellisesti sivuun.

Mediakentän ja julkisen keskustelun muutos tarjoaa uusia tutkimusmahdollisuuksia. Sosiaalisella medialla on huomattava kyky toimia erilaisten kohujen alustana ja kampanjoiden liikkeellepanijana. Kallion ahdistelutapauksessa mediahuomio johti opettajan potkuihin, ja Luostarivuoren tapauksessa opettaja keskeytti työnsä uutisoinnin takia. Sosiaalisessa mediassa syntyneellä kohulla voi olla konkreettiset seuraukset myös ilman uutismedian puuttumista asiaan. Nykyään ei ole tavatonta, että työntekijä erotetaan sosiaalisessa mediassa julkaistun loukkaavan mölättyksen takia. Sosiaalinen media toimii erityisesti #metoo-kampanjan jälkeisenä aikana kenttänä, jossa seksuaalisesta ahdistelusta käydään keskustelua. Usein aiheena on ahdistelijoiden syyllistäminen ja toisaalta myös puolustaminen. Vaikka keskustelu tapaa olla kärjekästä, se mahdollistaa samalla vaietun aiheen puimisen. Kuten haastateltavani totesivat, yhteiskunnallisen keskustelun ilmapiiri on mahdollistanut hiljaisuuden muurin murtumisen. Yksi jatkotutkimuksen kohde voisi olla niin sanottu avautuminen – yhä useammin sosiaalisen median vaikuttajat kertovat tileillään asioista, joita on aiemmin pidetty tabuina. Perinteinen media uutisoi ihmisistä, jotka ”puhuvat ääneen” vaietuista aiheista, kuten mielenterveysongelmista. Hiljaisuuden kulttuuri on kiinnostava tutkimusilmiö sosiaalisen median valtakaudella.

6. Lähteet

Ahva, Laura (2017) Practice Theory for Journalism Studies. *Journalism Studies* vol. 18:12, 1523–1541.

Aula, Pekka; Åberg, Leif (2012) Leimahtavat julkisuudet – organisaatioiden uusi haaste. Teoksessa Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.

Boynton, GR; Richardson, Glenn W (2016) Agenda Setting in the twenty-first century. *New media & society* vol. 18(9) 1916–1934.

Carter, Cynthia (1998) When the ”extraordinary” becomes “ordinary”. Everyday news of sexual violence. Teoksessa Carter, Cynthia; Branston, Gill; Allan, Stuart (toim.) *News, Gender and Power*. London/New York: Routledge, 219–232.

Castells, Manuel (2007) Communication, Power and Counter-power in the Network Society. *International Journal of Communication* 1: 238–266.

Cobb, Shelley; Horeck, Tanya (2018) Post Weinstein: Gendered Power and Harassment in the Media Industries. *Feminist Media Studies* vol. 18:3, 489–491.

Corner, John (2011) *Theorizing Media: Power, form and subjectivity*. Manchester: Manchester University Press.

Couldry, Nick (2004) Theorizing Media as Practice. *Social Semiotics* 14 (2): 115–132.

Evans, Alyssa (2018) #MeToo: A Study on Sexual Assault as Reported in the New York Times. *Occam's Razor* vol. 8 (3). Saatavilla: <https://cedar.wvu.edu/orwwu/vol8/iss1/3>

Eskola, Jari, Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Eyre, Linda (2010) The Discursive Framing of Sexual Harassment in a University Community. *Gender and Education* 12:3, 293–307.

Fraser, Nancy (2009, alk. 1992) Uusi katse julkisuuteen: Vallitsevan demokratian arvostelua. *Media & Viestintä* vol. 32:3.

- Foucault, Michel (1980): *Tarkkailla ja rangaista*. Keuruu: Otava.
- Gill, Rosalind; Orgad, Shani (2018) The shifting terrain of sex and power: From the ‘sexualization of culture’ to #MeToo. *Sexualities* 0(0) 1–12.
- Galdi, Silvia; Maass, Anne; Cadinu, Mara (2017) Defending the Victim of Sexual Harassment: The Influence of Civil Courage and Media Exposure. *Psychology of Women Quarterly* vol. 41(3) 338–351.
- Habermas, Jürgen (2004 [1962]) *Julkisuuden rakennemuutos – tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Suom. Pietilä, Veijo. Tampere: Vastapaino.
- Heinonen, Ari (1995) *Vahtikoiran omatunto. Journalismin itsesääntely ja toimittajat*. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-5322-0>
- Hirsjärvi, Sirkka; Hurme, Helena (2000) *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Juntunen, Laura (2009) Kiireen ja kilpailun haasteet journalistiselle etiikalle. Teoksessa Väliaverronen, Esa (toim.) *Journalismi Murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Juvonen, Tuula (2002) *Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kerttula, Anu (2018) *Verkkotoimittajan täydentyvä omatunto? Haastattelututkimus eettisestä harkinnasta verkon kiireen puristuksessa*. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, viestintätieteiden tiedekunta.
- Kunelius, Risto; Noppari, Elina; Reunanen, Esa (2009) *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopisto.
- Kunelius, Risto (2003) *Viestinnän vallassa – johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Källvik, Emma (2018) *A Critical Discourse Analysis of Sexual Violence and Power: #metoo in Swedish media*. Master’s thesis. Gender Studies – Intersectionality and Change. Linköping University.

Lidman, Satu (2015) *Väkivaltakulttuurin perintö: sukupuoli, asenteet ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.

Link, Eeva (2015) *Kokemuksia väkivaltaisesta parisuhteesta selviytymisestä*. Opinnäytetyö. SeAMK, Sosiaali- ja terveysala.

Leiwo, Liinaleena (2018) *Opettajan etiikka, sanaton vaatimus. Fenomenografinen tutkimus opettajien väärinkäytöksiin ja väärinkäytösepäilyihin liittyvästä uutisoinnista ja online-keskusteluista 2016–2018*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.

McCombs, Maxwell; Shaw, Donald; Weaver, David (2014) New Directions in Agenda-Setting Theory and Research. *Mass Communication and Society* 17: 781–802.

McCombs, Maxwell; Shaw, Donald (1972) The Agenda-Setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly* vol. 36:2, 176–187.

Matikainen, Janne (2012) Sosiaalinen media – uudenlainen julkisuus? Teoksessa Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.

Marghitu, Stefania (2018) “It’s just art”: auteur apologism in the post-Weinstein era. *Feminist Media Studies* vol. 18:3, 491–494.

Nicolini, Davide (2013) *Practice Theory, Work, and Organization. An Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Nuraddin, Nabila (2018) *The representation of the #Metoo Movement in Mainstream International Media*. International Communication Master’s Degree Project. Jönköping University, School of Education and Communication.

Oakley, Lisa; Kinmond, Kathryn (2013) *Breaking the Silence on Spiritual Abuse*. New York: Palgrave Macmillan.

Peltonen, Anna (2018) *Seksuaalinen häirintä leimahduspisteessä. Me Too -kampanjan rakentuminen digitaalisessa julkisuudessa*. Viestinnän Pro gradu -tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. Saatavilla:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/277739/Peltonen_Anna_Pro_gradu_2018.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Peters, Chris; Broersma, Marcel (2013) *Rethinking Journalism: Trust and Participation in a Transformed News Landscape*. Oxon: Routledge.

Premeaux, Sonya Fontenot; Bedeian, Arthur G (2003) Breaking the Silence: The Moderating Effects of Self-Monitoring in Predicting Speaking Up in the Workplace. *Journal of Management Studies* vol. 40:6.

Rouse, Joseph (2006) Practice Theory. Handbook of the Philosophy of Science. Teoksessa Stephen Turner, and Mark Risjord (toim.) *Philosophy of Anthropology and Sociology*. Amsterdam: Elsevier BV, 499–540.

Saguy, Abigail C (2002) Sexual Harassment in the News: The United States and France. *The Communication Review* 5: 109–141.

Salter, Michael (2013) Justice and revenge in online counter-publics: Emerging responses to sexual violence in the age of social media. *Crime Media Culture* 9(3) 225–242.

Scheufele, Dietram; Tewksbury, David (2007) Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models. *Journal of Communication* 57(1): 9–20.

Seppänen, Janne; Väliverronen, Esa (2013) *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.

Steiner, Linda (1998). Newsroom accounts of power at work. Teoksessa Carter, Cynthia; Branston, Gill; Allan, Stuart (toim.) *News, Gender and Power*. London/New York: Routledge, 145–159.

Starkey, Jesse; Koerber, Amy; Sternadori, Miglena; Pitchford, Bethany (2019) #MeToo Goes Global: Media Framing of Silence Breakers in Four National Settings. *Journal of Communication Inquiry* 0(0) 1–25.

Terry, Paul E (2018) Breaking the Silence and Other Prevention Lessons from the Opioid Epidemic. *American Journal of Health Promotion* vol. 32(4) 854–857.

Vainikka, Eliisa (2013a) Toimittajien some on nyt Twitter ja Facebook. Teoksessa Vainikka, Eliisa; Noppari, Elina; Heinonen, Ari; Huhtamäki, Jukka (toim.) *Twitteriä ja uutispäivittelyä – Toimittajana sosiaalisessa mediassa*. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto.

Vainikka, Eliisa (2013b) Uskottavuuden rakennuspalikoita. Teoksessa Vainikka, Eliisa; Noppari, Elina; Heinonen, Ari; Huhtamäki, Jukka (toim.) *Twitteriä ja uutispäivittelyä – Toimittajana sosiaalisessa mediassa*. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto.

Väliverronen, Esa (2012) Median kuviteltu valta. Teoksessa Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino.

6.1 Sähköinen aineisto

Demokraatti 15.12.2017: Myönnän, että #MeToo-ilmio osuu ihon alle, sillä joku on voinut kokea räväkät ja rohkeat puheeni sopimattomiksi ja loukkaaviksi, kirjoittaa päätoimittaja Mikko Salmi.

<https://demokraatti.fi/myonnan-etta-metoo-ilmio-osuu-ihon-alle-silla-joku-on-voinut-kokea-ravakat-ja-rohkeat-puheeni-sopimattomiksi-ja-loukkaaviksi/>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Helsingin Sanomat 3.3.2018: Musiikinopettaja ahdisteli oppilaitaan ja harjoitti osan kanssa seksiä – yksi uhreista oli poptähti Mira Luoti, ja nyt hän ja muut entiset oppilaat kertovat, mitä turkulaisessa koulussa tapahtui. <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000005586517.html>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Iltalehti 20.10.2017: Useat naiset syyttävät Tomi Metsäketoä ahdistelusta - Metsäketo vastaa Facebookissa: ”Ajatusmaailmat eivät kaikkien kanssa kohtaa”. <https://www.iltalehti.fi/viihdeuutiset/a/201710202200474655>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Journalisti 19.10.2018: Median nuorallatanssin vuosi. <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2018/12/median-nuorallatanssin-vuosi/>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Journalistin ohjeet: https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

STT 22.10.2017: Yli sata suomalaista näyttelijää kertoo tullessa ahdistelluksi: kourintaa ja rivoja ehdotuksia kesken työn.

<https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/3699132/Yli+sata+suomalaista+nayttelijaa+kertoo+tulleensa+ahdistelluksi+kourintaa+ja+rivoja+ehdotuksia+kesken+tyon> Linkki tarkistettu 30.8.2019.

STT 5.11.2017: Kallion lukion opettaja lähennellyt ja piinannut tyttöjä läpi 2000-luvun – "seksuaalinen koskeminen tapahtui harjoituksissa fiktion sisällä".

<https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/3717788/Kallion+lukion+opettaja+lähennellyt+ja+piinannut+tyttöjä+läpi+2000luvun++seksuaalinen+koskeminen+tapahtui+harjoituksissa+fiktion+sisällä>.

Linkki tarkistettu 28.8.2019.

STT 21.1.2018: Ex-rehtori: En koskaan saanut tietoa Törhösen käytöksestä.

<https://www.ts.fi/kulttuuri/3823210/Exrehtori+En+koskaan+saanut+tietoa+Torhosen+kaytokses> ta. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Suomen Kuvalehti 22.12.2017: Tytöt.

<https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/mita-kallion-lukiossa-todella-tapahtui-toi-punainen-huulipuna-opettaja-sanoi-ja-kosketti-huuliaan-linnea-jaatko-juttelemaan/>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

The New York Times 5.10.2017: Harvey Weinstein Paid Off Sexual Harassment Accusers for Decades. <https://www.nytimes.com/2017/10/05/us/harvey-weinstein-harassment-allegations.html>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Turun Sanomat 18.12.2017: Opettaja ahdisteli Demokraatin päätoimittajaa Puolalanmäen koulussa 1980-luvun loppupuolella, muillakin samanlaisia kokemuksia.

<https://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/3772333/Opettaja+ahdisteli+Demokraatin+päätoimittajaa+Puolalanmaen+koulussa+1980luvun+loppupuolella+muillakin+samanlaisia+kokemuksia>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Turun Sanomat 21.12.2017: Turku pimitti ahdistelupäilyt vaikka asiantuntija ne vahvisti – varjeli koulun mainetta.

<https://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/3775803/Turku+pimitti+ahdistelupäilyt+vaikka+asiantuntija+ne+vahvisti++varjeli+koulun+mainetta>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Turun Sanomat 29.12.2017: Entiset oppilaat kertovat: Rajua hyväksikäyttöä Luostarivuoren koulussa.

<https://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/3782892/Entiset+oppilaat+kertovat+Rajua+hyvaksikayttoa+Luostarivuoren+koulussa>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Turun Sanomat 22.2.2019: Kaarinalaisilla on nyt yksi huoli vähemmän: Luostarivuori-skandaalissa ryvettynyt musiikinopettaja jää eläkkeelle.

<https://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/4489804/Kaarinalaisilla+on+nyt+yksi+huoli+vahemman+Luostarivuoriskandaalissa+ryvettynyt+musiikinopettaja+jaa+elakkeelle>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Yle 28.11.2017: Suomenruotsalaisessa koulussa massavetoisuus seksuaalista häirintää vastaan – yli 30 oppilasta kertoo kokemuksistaan. <https://yle.fi/uutiset/3-9951350>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Yle 31.1.2018: Naiset elokuva-alalla kertovat professori Lauri Törhösen vuosia jatkuneesta ahdistelusta – "Häirinnästä tuli sukupolvikokemus".

<https://yle.fi/uutiset/3-10051511>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Yle 19.3.2018: Tuntematon ohjaaja – Elokuvatähdet kertovat Aku Louhimiehen poikkeuksellisesta vallankäytöstä: Hän alistaa ja nöyryyttää ihmisiä.

<https://yle.fi/uutiset/3-10115456>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

Yle 11.9.2018: Rehtori vertaa oppilaiden kokemaa seksuaalista häirintää kouluruokaan.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/09/11/rehtori-vertaa-oppilaiden-kokemaa-seksuaalista-hairintaa-kouluruokaan-pitaa>. Linkki tarkistettu 28.8.2019.

6.2 Liitteet

6.2.3 Haastattelukysymykset

Kysymykset toimittajille:

1. Miten juttu lähti liikkeelle:

- Mistä idea tai juttuvinkki tuli?
- Miten haastateltavat saatiin?
- Käsiteltiinkö asiaa yhdessä päätoimittajan tai uutispäällikön kanssa ennen juttuprosessin aloittamista?
- Mistä uutispäällikön/päätoimittajan kanssa puhuttiin ja sovittiin?
- Mikä jutun tavoite oli?

2. Miten käsittelit asiaa haastattelutilanteissa (uhrit/viranomaiset/syytetty):

- Erosivatko haastattelut tavanomaisesta haastattelutilanteesta aiheen takia? Miten?
- Miten toimit haastatteluissa, jos haastateltavan oli vaikea puhua aiheesta?
- Miten uhrien haastattelut toteutettiin?
- Entä syytösten kohteen haastattelu? Miltä se tuntui, oliko se vaikea toteuttaa?

3. Kirjoitusvaihe ja journalistinen päätöksenteko:

- Mietitkö erityisesti, millaisia sanavalintoja käytät?
- Miten tehtävät jaettiin työryhmän kesken?
- Mitkä asiat vaikuttivat kirjoittamisprosessiin, millaisia valintoja piti tehdä?
- Kuka teki linjaukset esimerkiksi nimien julkaisemisesta/julkaisematta jättämisestä?
- Miksi tekijän nimeä ei julkaistu? Miksi koulun nimi julkaistiin?
- Miltä tuntui ennen julkaisua?
- Mietittekö, millaisia seurauksia jutulla voi olla kyseiselle opettajalle?

4. Jälkeenpäin:

- Paljonko aikaa meni koko juttuprosessiin ideasta jutuksi?
- Miltä jutun tekeminen tuntui? Entä miltä tuntui julkaisemisen jälkeen/kun se oli ollut jo hetken julki?
- Miksi tästä asiasta uutisoitiin?
- Tuntuiko, että olet käyttänyt valtaa toimittajana, miten?
- Olisiko tällainen juttu voinut olla mahdollista tehdä vaikka kymmenen vuotta sitten? Miksi nyt?
- Koetko, että kirjoittamasi juttu on osa suurempaa ilmiötä?
- Millaista palautetta olet saanut?
- Miksi uhrit tulevat vasta nyt esiin? Miksi he ovat olleet niin pitkään hiljaa?

Kysymykset uutispäälliköille:

1. Journalistinen päätöksenteko:

- Millainen rooli sinulla oli jutussa?
- Tehtiinkö juttua varten enemmän yhteistyötä toimittajien ja uutispäällikön/toimituksen johdon välillä kuin tavanomaisessa uutisjutussa?
- Millaista tukea annoit uutispäällikkönä toimittajille?
- Mistä asioista sovittiin yhdessä?
- Miten päätökset nimien julkaisemisesta tehtiin? Miksei esimerkiksi opettajan nimeä julkaistu?

2. Jutun merkityksellisyys:

- Miksi tästä asiasta uutisoitiin ylipäätään?
- Olisiko tällainen juttu voinut olla mahdollista tehdä vaikka kymmenen vuotta sitten? Miksi nyt?
- Onko juttu osa jatkumoa?
- Käyttikö toimitus/käyttivätkö toimittajat valtaa, miten?
- Kuinka poikkeuksellisia tällaiset jutut ovat toimituksessa?